LIBRARY – THE UNIVERSITY OF JORDAN

הצֹפה

ב"ה, יום שישי, כ"ד אדר תשל"ה (7.3.1975)
שנה ל"ה — גליון 11923 — המחיר 2.20 ל"י

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפוהמ"ז
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר-אילן ז"ל

בפעולה משולבת ומהירה של חילות הים והאוויר

נתפסה הספינה שהובילה את סירת המחבלים שתקפו מלון „סאבוי" בת"א

צוות הספינה כולו ערבי נלקח לחקירה ✶ המחבל שנתפס חי הודה בחקירה שמטרת ההתקפה היתה לסבך את מצרים ערב בואו של קיסינג'ר לאזור ✶ מעריכים כי יעד ההתקפה לא היה סבוי רק מטרה אחרת

מאת א. ולנר סופר הצבאי של „הצופה"

ספינת האם, שממנה הורדה סירת הגומי של המחבלים, שתקפו את מלון „סבוי" נתגלתה אתמול בפעולה מהירה ע"י ספינות חיל הים בשיתוף חיל האויר. נתפסה והועברה לישראל עם צוותה הערבי שנמצא עתה בחקירה.

בשלב זה הוטל איפול על הגמל ממנה יצאה הספינה ועל והותה ועל מספר האנשים שהיו עליה. הספינה היא מסוג של ספינות דיג גדולות הנקרא „מרקב" והיא מאה וחמישים טונה. לא נמסר

בשלב זה טרם הותר המדוייקת של אנשי הצוות ומוצאם, פרט לכך שהם ערביים. הספינה התקרבה אל חוף תל-אביב הגיעה לטווח כ-30 מילין מהחוף ושם הורידה סירת גומי של מחבלים, שכיעדם סברו

תחילה כי הגיעו בשתי סירות כ-סיפוס „זודיאק" ואחת מהן התפוצצה. סירת הזודיאק הורדה מממנה ובה הגיעו שמונה מחבלי ה„פתח" אל החוף בתל-אביב ועמם חומר הנפץ והנשק.

נראה כי המחבלים התכוונו לבצע התקפה נוספת, ולשם כך עמדו להשתמש בסירה השניה כדי להגיע אל החוף.

הספינה הערבית היתה בדרכה וגילויה המהיר נעשה בעקבות הערכת מצב מהירה של ראש אג"ם המבצעים בצה"ל, האלוף הרצל שפיר. מלכתחילה היה ברור כי הסירה לא יכלה להגיע בכוחות עצמה אלא הורדה בוודאי מספינת-אם

החלה עבודת פטרול של ספינות חיל הים, תוך שיתוף מטוסים. קודם נבדקו שתי ספינות שנסעו בכיוון פורט-סעיד, אולם התברר, כי אינן של מחבלים. ספינות חיל הים והמטוסים המשיכו ואז נתגלתה ספינה. בבדיקה מהירה נתברר כי אכן זוהי ספינת ה„פתח" שהביאה את המחבלים.

המחבל שנתפס הודה בחקירה: שרצו לסבך את מצרים

המחבלים קיבלו הוראה להציג את פעולת המתקפה כאילו בוצעה בעזרת מצרים והם גם יצאו משם וזאת במטרה לסבך ולהביא לכשלת שליחותו של קיסינג'ר. אולם מסתבר כי אין שחר לכך. אמנם המחבל שנתפס אתמול בכלון סבוי טען תחילה בפני חוקריו כאילו יצא מבסיסי מחבלים באלכסנדריה והקהיר וכי ספינת האם הסבירה שהובילה אותם לפעולה יצאה מנמל פורט סעיד. אך בהמשך החקירה, אחר סתירות רבות בעדותו, הודה המחבל כי סיפורו הראשון נועד להסיח מכוונת, על פי הנחיות שקיבלו לפני היציאה כדי לסבך את מצרים מבחינה פוליטית, וכדי למנוע פעולה גמול ישראלית נגד בסיס היציאה. לצורך זה גם נרשמה באנגלית עילגת על סירת הגומי שימשה אותם.

היעד של המחבלים לא היה מלון „סבוי"

נראה כי היעד של המחבלים לא היה מלון „סבוי", אלא מטרה אחרת. נודע, כי שר הבטחון הרמטכ"ל הביעו הערכה לפעולת הערכת מצב ראש אג"ם וכן לפעולה המהירה של ספינות חיל הים. שר הבטחון והרמטכ"ל הביעו הערכה גם לפעולת הפריצה להוך המלון, שהיתה לפי הערכה זו אחת המרשימות של צה"ל.

הפעולה המהירה של הפריצה

צויינה הפעולה המהירה, לאחר שהיה צריך לבדוק תחילה תבנית הבנין וכן גם את מצב הבתים הסמוכים וכן להכין את החיילים לביצוע הפריצה לתוך הבניין. בהתחשב בעובדה כי המחבלים רצו למקד תשומת לב רבה ככל היותר להתקפתם על תל-אביב, תוכנן כך שהביצוע יהיה מהיר ככל האפשר. ואכן הפריצה המיתוזר נמשכה כמה דקות בלבד וזאת על אף שמיקום הבניין לא היה ידוע, מספר המחבלים אינו ידוע ומספר הנחדים והחדורים בו — הוא רב.

הוקפד על כך שלא לפגוע בבני הערובה, וזאת על אף העובדה כי המחבלים חיברו את חומר הנפץ לבני הערובה ובניגוד למה שנמסר קודם לכן, לא חיברו את חומר הנפץ לעצמם, ולכן אין כל שחר שהתאבדו.

(סוף בעמוד 2)

פורד וקיסינג'ר מגנים ההתקפה

מביעים תקווה שהרצח במלון „סאבוי" לא ישפיע לרעה על שליחותו של שר החוץ האמריקאי המגיע היום לקאהיר

ואשינגטון 6 (ע"ר ויופי"ט) — נשיא ארה"ב ג'רלד פורד אמר היום כי התקפת המחבלים הערבים על מלון בתל אביב הוא מעשה טרור שחייב לעורר סלידה כללית.

בהצהרה בכתב הבית הנשיא על האובדן בחיי אדם, אנשים חפים מפשע, ואמר כי מעשים מבין אלה יכולים רק להזיק לענין שבשמו הם מבוצעים.

מר פורד הביע השתתפות בצער של העם האמריקאי ושלו אישית למשפחות של אלה אשר נהרגו ב-מהלך ההתקפה.

דובר הבית הלבן רון נסן, שנשאל מה תהיה השפעת ההתקפה על שליחותו של ד"ר הנרי קיסינג'ר, השיב: „אין כל אפשרות לקבוע מה תהיה ההשפעה של מעשה זה — אם בכלל". במהלך דבריו הביע את התקוה ששום מעשה לא ישפיע לרעה על המו"מ של שר החוץ האמריקני.

קיסינג'ר: ההתקפה בת"א עלולה להכביד על השליחות

גם שר החוץ קיסינג'ר שהגיע ללונדון הוקיע את „מעשה האלימות חסר-הטעם" בתל אביב, ואמר כי מעשה זה מבליט את השיבותה של שליחות השלום הנוכחית שלו.

בהודעה שמסר אמר מר קיסינג'ר, כי הוא „מצטער עמוקות על אובדן חיים חפים מפשע בתקרית זו, ומביע את אהדתו העמוקה לכל אלה שנפגעו".

„מובן שאנו מוקיעים להחלטין את מעשה האלימות חסר הטעם", — אמר בשיחה עם עתונאים.

קיסינג'ר הוסיף כי העביר הבעת אהדה לישראל, אולם „לא נתתי להם עצות". הצהרה זו פורסמה באמצעות שגרירות ארה"ב בלונדון.

בסעודה שנערכה בקארדיף חזר מר קיסינג'ר וגינה את התקפת המחבלים הערבים בתל אביב, בציינו כי מעשה מעין זה עלול להביא בעקבותיו מהלומות נגד ולהכביד על מאמציו להשכין שלום במזה"ת.

„אלימות לא מקדמת את ענין השלום" אמר קיסינג'ר והבטיח להמשיך במאמציו לקידום מו"מ הצעדים נוספים לקראת השכנת שלום במזה"ת.

הגובה מצרית על ההתקפה

אסואן, 6 (יופי"ע) — דובר של ממשלת מצרים אמר כאן היום, כי ההתקפה הערבית בתל אביב והרצאותיה העקובות מדם „מדגישות את הסכנות" של המתיחויות הקיימות כיום במזרח התיכון ואת הצורך לסלק את הפתיל למען לא תהיה התפוצצות.

סאדאת ועוזריו נמצאים באסואן, עיר-נופש במצרים העילית, לקראת בואו מחר של קיסינג'ר.

סים להאמין שהקרב שהתנהל בתל אביב ישפיע על מאמצי קיסינג'ר בשאלת הפרדת כוחות נוספת בחצי האי סיני.

הפקידים הוסיפו ואמרו כי הם מצפים להצעות מפורטות מצד ד"ר קיסינג'ר בקשר עם נסיגה ישראלית. „עד כה לא הציג קיסינג'ר בפנינו מפתוח" — אמר פקיד מצרי. „לו כך נהג, לא היה צורך שיבוא לכאן" הוסיף ואמר הפקיד.

השהתו את מצבנו בבנין זה לכניעתו של מדינה אחרת, אמר

הדלקת הנר		
	ער"ש	מוצ"ש
ירושלים	5.03	6.18
תל-אביב	5.21	6.20
חיפה	5.13	6.18
באר-שבע	5.20	6.18
אילת	5.21	6.20

מלון „סאבוי" שהמחבלים השתלטו עליו. משמאל החדר ההרוס שבו רוכזו בני הערובה — משמאל החדר שבו התבצרו המחבלים לפני שהוחלו ע"י כוח צה"ל שפרץ לבניין. למטה, חיילי צה"ל סורקים את הבניין בחיפוש אחר מחבלים ופינוי ההריסות.

דיין: בשום מקרה אין להיכנע לסחטנות המחבלים

ח"כ משה דיין הגיב אמש בהרצאתו באוניברסיטת בר אילן על מעשי המחבלים בתי מלון „סבוי" בת"א, ואמר שהעקרונות, שעלינו להקפיד עליהם בגישתנו למעשים אלה, מבוססים על שני יסודות: אסור לישראל להכנע בשום מקרה לסחטנות המחבלים, ועל המדינה להת לצבא את האפשרות למצות את מלוא הזמן והמרחב הדרוש לו, כדי להדביר את המחבלים בתוצאות המוכבות ביותר.

השהתו את מצבנו בבנין זה לכניעתו של מדינה אחרת, אמר מר דיין שבניגוד למדינות אירופה, למשל, אינו יכולים להרשות לעצמנו כניעה, משום שבכל מקרה עד כה הרגו המחבלים משפחות ואנשים עוד לפני שהחלו לשאת ולתת. כהולה על כך פירושה מתן „רשיון" להמשיך ולהרוג בעתיד את אלה שעדיין לא נהרגו. מר דיין הזכיר לטובה את ארצות „הברית, שככל הידוע לו לא נכנעה גם היא עד כה לסחטנות של טירוריסטים, שחטפו בני ערובה.

בדבור על מנהיגי ערביי השטחים אמר דיין, שמעשיהם של רוב האישים המנהיגים נקבעים למעשה לפי השראה שהם מקבלים מביירות, ולכן אין מקום לטענה שטוענים נגד ממשלת ישראל שלא עודדה הקמת מנהיגות ערבית בשטחים.

בתשובה לשאלה אמר הנואם, שאין נכון שתוכנית אלון הצעה לירדן בעת מו"מ ישיר שהיה עמה כתוכנית פרטית בלבד, אלא ממשלת ירדן בשאלה האם היא תהיה מוכנה לעשות שלום על יסוד התוכנית הזאת. הוסבר לה במפורש, שאם מדה מוכנה לכך, הדבר יובא לדיון בממשלה ובכנסת ולהצבעה.

רבע מחברי הסנאט קוראים לפורד לפעול נגד החרם הערבי

ואשינגטון, 6 (ע"ר) — יותר מרבע מחברי הסינאט יזמו היום הצעת החלטה הקוראת לממשל פורד להפעיל להציב כלכליים נגד ארצות ערביות המפלות לרעה הברות אנשים אמריקאיים.

הצעת ההחלטה, אותה יזמו 26 חברי סינאט בני שתי המפלגות, כוללת הצעות להפסיק את הסיוע הכספי לארצות ערביות ולהטיל אמברגו על משלוחי נשק לארצות אלה.

פעולה זו נועדה להביא לביטול הרשימה השחורה הערבית, המכוונת בעיקר נגד אנשי עסקים יהודים אמריקאיים התומכים בישראל.

השתלטו על מרכזית טלפונים כדי לטלפן לאבנבצי התקשורת ולאחר מכן השמיעו את טענותיהם מחלון המשרד, באמצעות רמקול.

4 בנקים אמריקאנים מקפידים על קיום החרם הערבי

ניו יורק, 6 (יופי"ע) — 4 בנקים אמריקאים מודים כי הם פועלים בהתאם להוראות שקיבלו מלקוחות ערבים, לפיהן אין לשלוח סחורות שהערבים קונים בארה"ב באניות הכלולות ברשימה השחורה — על כך מסר היום העתון „ניו יורק פוסט".

פלישה למשרדי „בני ברית" כמחאה על מדיניות ארה"ב במזרח התיכון

ואשינגטון, 6 (יופי"ע) — כתריסר חברים של קבוצה פרו-ישראלית פלשו אתמול למשך מספר שעות למרכז „בני ברית" בואשינגטון, כדי למחות נגד מדיניות ארה"ב במזרח התיכון.

דובר של „בני בריה" אמר כי המפגינים נתבקשו לעזוב, לאחר ש

רבין על הסיכויים לשליחותו המחודשת של קיסינג'ר

ראש הממשלה מר יצחק רבין אמר אמש כי מסעו החדש של שר החוץ האמריקאי ד"ר הנרי קיסינג'ר בארצות המזרח התיכון, שיפתח היום יביא בסופו אחד משני הדברים: אי השגה הסדר או כיוון שונה מזה שהכרנו מאז הסכמי הפרדת הכוחות לאחר מלחמת יום הכיפורים.

רבין ציין, כי בהתאם לנתונים שיתקבלו במסע זה נצטרך להתאים את מידת הכוננות שלנו. כאשר יהיה זה פרק אחר בתינו, שיחייב אותנו לעמוד בכל אשר יידרש מאתנו.

ראש הממשלה, שדיבר בפתיחת הוועידה ה-30 של „מכבי" ישראל.

איגרת ישראל למועצת הביטחון

אש"פ אחראי להתקפת הרצח בת"א

מרכז האו"ם, 6 (ע"ר) — ישראל הודיעה היום למועצת הביטחון שהארגון לשחרור פלשתין אחראי להתקפה המזוויעה שנערכה בלילה האחרון על מלון תל אביבי.

באיגרת אל נשיא המועצה גונזאלו פאצ'ין, שר החוץ של קוסטה ריקה, מאשימה ישראל את עצרת האו"ם כי נתנה עידוד לפעולה הנפשעת של אש"פ.

ישראל מודיעה כי תמשיך ללחור החלטיות במאבקה לחיסול הטרור הפלשתינאי, שמטרתו הודיה היא — רצה ללא הבחנה וה„גנוסייד" (רצח-עם), אמר סגן הנציג הקבוע של ישראל באו"ם, השגריר יעקב ברמור.

עוד ציין השגריר כי אש"פ הודיע בביירות, „שם שוכנים הנהגתו, הפיקוד שלה הנמצא העליון" של ארגון המחבלים על ביצוע מעשה הפשע".

בציג ישראל הצביע על הצהרות שונות הכתייחסות לפשע שהודפסו בביירות על ידי אבו איאד, האיש ההופך מקום שני בצמרת ארגון „אל פתח".

ברכור, שכהתאם לנוהג הישראלי לא ביקש כינוס של המועצה, ציין כי זו השנה השניה ברציפות שעצרת האו"ם „לא מצאה לנחוץ לדון בנושא הטרור הבינלאומי".

„נהפוך הוא, העצרת נתנה עידוד לאש"פ ולפעולותיו הנפשעות על ידי ההלטותיה בשאלה הפלשתינאית".

אש"פ: בימים הקרובים יהיו פעולות נוספות

ביירות, 6 ויופיע, עיר ועי"ץ) — סגן מפקד „אל פתח", סלח חלף (אבו איאד), רמז כי המבצע בתל-אביב תואם כדי לחול בעת הבעתנו אותה עם בואו של קיסינג'ר למזה"ת.

חלף אמר לעתונאים בביירות, כי יש לו רק תגובה אחת להשמיע על התקפת המחבלים: „לא יוכל להיכון שלום במזרח התיכון בלי ה-פלשתינאים. זאת על קיסינג'ר להבין ברורות".

מקורות פלשתינאים מסרו בדמשק אמרו, כי בימים הקרובים יהיו פשיטות גרילה נוספות בישראל.

אש"פ מתנגד למאמצי השלום של קיסינג'ר מחשש כי יעצו באזורות הערבית ויביאו להסדר שלום בזורת התיכון בלי להתחשב בדרישות אש"פ למולדת פלשתינית.

הגר"ש גורן קורא לעלייה לרגל המונית בחג הפסח

נוכח מעשה הטירור של המחבלים בת"א אשר בא להשבית את חג הפסח הקרב ובא — יצא אתמול הרב הראשי לישראל שלמה גורן בקריאה גדולה לכל קהילות ישראל בתפוצות הגולה, לתת את התשובה הנוספת ביותר נגד הטירור. ע"י כך שכל קהילה תארגן קבוצת יהודים לבוא לארץ לעליה לרגל לחג הפסח.

הרב הראשי גורן קרא ליהודי התפוצות למלא מצווה חשובה זו ולהפגין בכך את ההזדהות עם מדינה ישראל בשעה זו כאשר המחבלים אויבי ישראל מנסים ע"י מעשי אליכות ברוטאליים לשבש את הבירות כהו"ל לקראת חגי ישראל.

נפטר ר' גרשון יערי

הובא למנוחות אתמול בסנהדריה שבי-ם

ר' גרשון יערי, מוותיקי התנועה, מייסדי ההתישבות הדתית, מראשוני שדה יעקב, ומייסדי קרנות הגמל וכתי אבות „תפארת בנים" — נפטר אתמול בירושלים לאחר מחלה קשה בגיל 68.

המנוח נולד בסטראנוב שבגליציה עלה לארץ בשנת 1925 והיה בין המתיישבים בשדה יעקב שבעמק יזרעאל. במשך הזמן עבר לפעילות התישבותית כלל ארצית במרכז החקלאי של הפוהמ"ז ובתקופת העליה הגדולה לאחר הקמת המדינה עסק בייסוד כפרי עולים. הוא נסע בשליחות מיוחדת למרוקו לארגן גרעיני התישבות והוא ארגן את שני המושבים הדתיים „יד הרמב"ם ובית עוזיאל. כמו"כ עסק בארגון העליה להתישבות של בני המעמד הבינוני.

ליסים התיישב בכפר אברהם ועבר לפעול להקמת קרנות הגמל של הפוהמ"ז שבמסגרתם ייסד את בתי האבות „תפארת בנים". לצורך מפעלים אלה נסע בשליחויות רבות לגולה כדי לגייס תרומות. בין היתר גייס כספים להקמת קרית הזוקן בצוותה.

לאחרונה עבר עם משפחתו לגור בירושלים ויחד עם רעייתו התמסר למפעל ישיבה הר ציון באלון שבות.

השאיר אשה, ולדה יערי מפעילות הנשים האשה הדתית לאומית, שתי בנות בן ונכדים.

בלווייתו שנערכה בירושלים השתתף קהל רב, ביניהם חברי הנהלת המפד"ל, שר הדתות, שר הסעד ר' הברי כנסת, נציגי הנהלת בנק המזרחי ונציגי יכין חקל, נציגי מפעלי החינוך, ישיבת הר עציון וחברים רבים. הובא לקבורה בבית העלמין בסנהדריה.

הספידוהו שר הסעד מ. חזני, הרב דוד שפירא רבה של שכונת בית הכרם הרב שמעון סלומון רבו של כפר אברהם.

תחזית מזג האוויר

מעונן חלקית עד בהיר. תשקיף לשבת: בהיר עם עליה בטמפרטורה. הטמפרטורות: ירושלים 7—15, תל-אביב 10—20, חיפה 14—19, באר שבע 9—19, רמת הגולן 6—14, נהריה 8—20, צפת 6—14, טבריה 8—23, נצרת 8—16, עפולה 7—20, הזוכרון 7—16, לוד 8—21, יריחו 7—24, עזה 12—19, אילת 12—24, מפרץ שלמה 16—36 מעלות.

מנין צעירים — תפארת ישראל"
בני ברק, רח' השומר 33 (בביהכ"ס „סגולה")

למורנו ורבנו
הרב הגאון יצחק קוליץ שליט"א
אב"ד ביה"ד הרבני האזורי בת"א—יפו
ו"י עיתו הרבנית תחי'
ולבנם הרב אברהם אלהו קוליץ הי"ו ורעיתו
ברכת מזל טוב לבבית
להולדת הנכד-הבן
יהי שתזכו לגדלו ולחנכו לתורה לחופה ולמעשים טובים. לתפארת המשפחה הנכבדה.
מאחלים
הועד, לומדי השעורים
וצבור המתפללים

ב"ה
„גאולים"
ועד ציבורי לקליטה חברתית ורוחנית לעולים מברית המועצות
רח' הנביאים 23 ירושלים טל' 221614
לתשומת לב העולים החדשים!
כמו בשנים שעברו כן גם השנה אנו עורכים בע"ה
סדר פסח ציבורי
עבור עולים חדשים מברית המועצות
הסדר יתקיים באולם מפואר ומרווח בנצוח חזן מפורסם
ינתנו הסברים על החג והגדה בשפה הרוסית
הסדר נועד לעולים מברית המועצות הגרים בשכונות: רמת אשכול, גבעה הצרפתית, סנהדריה המורחבת ורוממה
ההרשמה בכל יום משעה 4—6 אחה"צ במשרד „גאולים", רח' הנביאים 23. ההרשמה תסתיים ביום ה', ח' ניסן (20.3)
בברכת חג כשר ושמח
ההנהלה

לנשיאנו לשעבר
הרב דב אריה ברזון
מזל טוב
ליובלו הארבעים
ברבה של קהילת אהבת ישראל
בברוקלין, ניו-יורק
הסתדרות הרבנים באמריקה
הרב שרגא פייביל הלוי שוינפלד, נשיא

לנשיאנו הדגול
הרב שרגא פייביל הלוי שוינפלד
ורעייתו
מזל טוב
לנשואי בנו
הסתדרות הרבנים באמריקה
הרב יחזקאל לוקשטיין, הזכיר

האגודה
להתנדבות בעם
הנהלה ארצית
בת דתית!
האם את זכאית לשאת סמל זה?!
במידה וטרם נתת למדינה שנת התנדבות
פני מיד למרכזי ההתנדבות.
ירושלים והדרום ת.ד. 7370 ירושלים טל' 62754
תל-אביב והמרכז ת. ד. 22230 ת"א טל' 440249
חיפה והצפון ת.ד. 2108 חיפה טל' 224256

מרכז ישיבות בני-עקיבא
ישיבת ההסדר בפתחת רפיח
כנס המייסדים
של המועמדים לישיבה, יתקיים אי"ה השבת, פרשת החודש, בישיבת בני-עקיבא „בית יהודה" — כפר-מימון.
בכל ענייני הישיבה אנא לפנות זמנית לפי הכתובת: ישיבת ההסדר בפתחת רפיח, כפר מימון ד.נ. הנגב, טל' 057—94049.

ב"ה
המועצה הדתית בני-ברק
ביום רביעי אור לראש חודש ניסן תשל"ה (12.3.75) בשעה 7.30 בערב. בבית הכנסת „גל-עד" שיכון ד' שד' כפר-צניון בני-ברק.
מסיבת ראש חודש
ומבס חלוקת מילגות לבני ישיבות
בהשתתפות:
הרבנים, ראשי ישיבות, חברי המועצה הדתית, בני הישיבות עם הוריהם ואישי ציבור.
מקהלת הישיבה התיכונית בני-ברק הנעים את המסיבה בשירה ובזמרה.
בברכת התורה
ההנהלה

מועצה מקומית יבנה ✶ רשות השידור
אל תושבי יבנה
ביום שלישי כ"ח אדר תשל"ה — 11.3.75 בין השעות 06.05 עד 7 בערב ברשת א' של שידורי ישראל.
תשודר תוכנית מיוחדת
כאן יבנה
התוכנית תעסוק בבעיות המקום, והתושבים יוכלו להציג שאלות ולקבל הענה בשידור ישיר מאולפן שיופעל מבנין המועצה.
השאלות יוכנו לטלפונים: 95485, 95138—92 בין השעות 3 עד 5 אחה"צ.
אזרחים שאין ברשותם טלפון, יוכלו להתקשר מבתי הספר.
1. משכונת החולות — מביה"ס רבן גמליאל
2. משכונה ב' — מביה"ס עציון.
3. במרכז — מהמתנ"ס.
הטלפונים יעמדו לרשות התושבים בשעות הנ"ל.
מאיר שטרית — ראש המועצה

אנו אבלים על פטירתו של חבריגו היקר, איש המעש והחזון
ר' גרשון יערי ז"ל
חבר הועד הפועל של הפועל המזרחי
אחד מראשוני בוני ההתיישבות המושבית של התנועה
תנחומים למשפחה האבלה
בנחמת ציון וירושלים ינוחמו ולא יוסיפו לדאבה עוד.
הסתדרות הפועל המזרחי הועד הפועל
המפלגה הדתית-לאומית ההנהלה

לקראת החגים
מבצע רהוט כפרי
בהנחה 10-15%
רהיטי אלון
רח' שינקין 24
תל-אביב
טל. 265620

מספר מקומות מוגבל!!!
בבית האבות המפואר
„פנסיון נאות-ים", בת-ים
חדרים עם שירותים צמודים. איחוד שקט עם אויר צח. בית כנסת. חדר הרצאות. כטבח משוכלל כשר להדרין. שרות רפואי. טפול אישי.
טל' 868442 אחרי שעות המשרד 240722

אגוד המושבים של הפועל המזרחי על כל מוסדותיו
וקרן מושבי הפועל המזרחי
אבלים
על פטירתו של החבר היקר באצ"ם
ר' גרשון יערי ז"ל
מראשוני ההתיישבות המושבית הדתית
ממייסדי הקרן לאגוד המושבים
והפר מוסדותיו במשך שנים רבות
המקום ינחם את המשפחה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא יוסיפו לדאבה עוד.

מהיצרן לצרכן
נותרו ישוב כסויים בלבד
למכירת חליפות צמר
במחירים החל מ-245.— ל"י
מעילים וחליפות
מאריגים משובחים
תפירה מעולה לגברות
בלי תשלום מעבר
שלייפטקס, בנבימיזרי 15
קומה א', תל-אביב.

מועצה עולמית של בני עקיבא
מושב שלישי
תתקיים אי"ה ביום שני כ"ז אדר תשל"ה (10.3.75) בשעה 10.00 בבוקר בבית בני עקיבא רח' חובבי 7 ת"א.
על סדר היום:
מאבקה של הציונות הדתית בחו"ל
בהשתתפות:
הרב הראשי ר' שלמה גורן והרה"ח חיים דרוקמן ושלמה אבינר שליט"א.
יחסינו עם תנועת המזרחי הפוהמ"ז (המשך הדיון).
החינוך התורני הציוני בחו"ל - מילואים לעתות חירום.

בס"ד
בית ספר יסודי תורני „ישיבת תל אביב"
חטיבת הביניים שע"י „ישיבת הישוב החדש"
טל' 297560
מודיעים בזה
שהרישום לשנת הלימודים תשל"ו החל
נא לפנות למשרד בית הספר רח' טרומפלדור 50 ת"א בימים ב', ג', ה' בשעות 9.00 בבוקר עד 4.00 אחה"צ.

בהזדמנות
מגרשי בניה בצפת
חלקות שלמות בנות דונם
במחיר —.8000 ל"י הדונם
ת. ד. 187 בני-ברק

כרמל מזרחי
מיקבי ראשון לציון וזכרון יעקב

במלאת שנה לפטירתו של בעלי, אבינו וסבנו היקר
ר' אברהם יצחק בלוך ז"ל
תערך אזכרה
ביום ראשון כ"ו באדר תשל"ה (9.3.75) בשעה 3.30 בבית העלמין הישן בחוף הכרמל (נפגשים ע"י השער הראשי).
המשפחה

מכتون الاصل

مكنز من الاهل

6 הרוגים ו־11 פצועים בהתקפה במלון „סאבוי"

7 מחבלים חוסלו בפריצת צה"ל למלון ואחד נתפס חי

מבין ההרוגים 3 חיילים בתוכם אל"מ עוזי יאירי ✶ ראש אמ"ן: לא היה כל מו"מ עם המחבלים על שחרור בני הערובה ✶ כל המחבלים חוסלו ע"י פעולת צה"ל ולא במעשה התאבדות

מאת כתבנו הצבאי

בהתקפת המחבלים על מלון „סבוי" בתל־אביב נהרגו 6 — אנשים 3 חיילים ו־3 אזרחים — ונפצעו 11 — 5 חיילים ו־6 אזרחים.

חוליית המחבלים מנתה 8 אנשים — שבעה מהם נהרגו. השמיני נלכד חי — אתמול בשעה 12 בצהריים באיזור המלון.

החיילים שנפלו בקרב עם המחבלים הם: אל"ם עוזי יאירי, בן 38 מרמת־השרון, סמל איתמר בן־דוד בן 20 מכפר יחזקאל; טוראי משה רוזינשטיין, בן 21 מתל־אביב.

אל"ם עוזי יאירי היה מבחירי הלוחמים בצה"ל והתנדב להצטרף לכוח הפורץ. הוא נפצע בצווארו ונפצע פצעי מוות. הסמל נהרג אף הוא בעת הפריצה. ואילו החייל רוזינשטיין נהרג במבואות המלון, שעה שהמחבלים התפרצו לשם.

מבין 3 האזרחים נהרגו 2 בעת כניסת המחבלים לתוך המלון אחד מהם פקיד הקבלה וכן אשה אחת. אורח שלישי נהרג בעת פצוץ חומר הנפץ.

מספר הפצועים הוא 11. 5 חיילים ו־6 אזרחים, רובם פצועים קל להוציא אחד שמצבו הוגדר קשה יחסית.

דובר צה"ל על מהלך ההתקפה

על מהלך תקיפת המחבלים מסר דובר צה"ל כי בליל אתמול בסביבות 11 הגיעו 8 מחבלים בדרך הים, נחתו בחוף צה"ל ליד המלון והרגוהו בירייה. משם רצו לרחוב גאולה תוך ירי וחדרו למלון „סבוי". במלון היו אותה שעה 30 אורחים שרובם הצליחו לברוח בהמומה שנוצרה ואילו 10 נשארו כנראה ונתפסו כבני ערובה. הדובר אמר, כי בשיחות של נציגי השלטונות עם המחבלים דרשו הללו את הופעת שגרירי יפאן וצרפת במלון ונתנו אולטימאטום ל־4 שעות, תוך איום לפוצץ את המלון אם לא ייענו עד אז.

כוח צה"ל פרץ למלון בשעה 5.20 לפנות בוקר ותוך קרב קצר השתלט על הבניין. תוך כדי כך הפעילו המחבלים את מטעני חומר הנפץ והאגף הדרומי־מערבי של המלון בקומה השלישית התפוצץ וקרס.

אלוף גזית: ההתקפה בוצעה ע"י ה„פתח"

האלוף שלמה גזית, ראש אמ"ן מסר אתמול לפנות ערב לכתבים צבאיים פרטים על הקרב עם המחבלים, אמר כי הפעולה בוצעה ע"י ה„פתח".

המחבלים הגיעו בסירה מטיפוס „זודיאק" שהורדה כנראה מספינת סוחר. הטווח המאקסימאלי שלהן עם מטען של 12 אנשים הוא 100 ק"מ בערך. לפי הערכתו של גזית הן הורדו מספינה אם יותר גדולה, אולם עדיין אין פרטים על כך. אמר, כי בקודם להוציא פרט זה מפי המחבל השבוי.

על הסירה היו כתובות בערבית, עברית ואנגלית: „אל עסיפה", „פתח". „יאסר עראפאת" „אבו עמר". כתובת אחרת אמרה: „מאמצי קיסינג'ר ייכשלו" וכתובה אחרת הרמוזה על פרובוקציה כלפי מצרים ובה נאמר באנגלית קלוקלה: „אנשי ים של הצבא המצרי".

לא היתה זו פעולת התאבדות

גזית הדגיש שלא היתה זו פעולה של איבוד לדעת. המחבלים לא הרגו עצמם עם המטען, אלא נהרגו במקומות שונים במלון ע"י חיילי צה"ל. את מטען החבלה הפעילו המחבלים בחדר אחד עם בני הערובה ואילו הם היו בחדרים אחרים.

ראש אמ"ן הכחיש את השמועה שהמחבלים לבשו בגדי צה"ל ואמר, כי לבשו אזרחית.

לא היה מו"מ עם המחבלים

בתשובה לשאלות הכתבים אמר אלוף גזית כי המחבלים החזיקו ב־9 עד 10 בני ערובה, מהם הצילו החיילים 6. לא היה מו"מ עם המחבלים, אלא חילופי דברים, באמצעות המתווכה ובצורה ישירה. „הדבר היחידי שהציעו להם היה כניעה ללא תנאי. הם מצדם דרשו כל מיני דברים. ביקשו שיופיעו שגרירים שינים, שיבטיחו העברתם במטוס לדמשק עם 10 מחבלים אסירים ואח"כ דרשו להעביר רק את עצמם", אמר.

בתשובה לשאלה הדגיש כי לא היה מו"מ במגמה להיענות לדרישת המחבלים משום שישראל אינה מאמינה בפרים של סחיטה. „היום ידרשו 10 מחבלים, מחר 100 ומחרתיים ידרשו לפנות את תל־אביב תמורת 10 בני ערובה. אין לדבר סוף ולא ניגרר לכך", אמר.

בתשובה לשאלה אחרת אמר הדובר, כי פינוי ההריסות נסתיים ואין הוא מאמין, שיש עוד נפגעים.

גזית אמר, כי חיל הים הישראלי שומר על חופי הארץ וכן יש רישמכ"ים, אולם אי אפשר להבטיח כי כל סירה קטנה ונמוכה תתגלה. אשר לספינת־האם, אמר, כי ספינות רבות עושות דרכן בים התיכון מחוץ למים הטריטוריאליים של ישראל וקשה לדעת למי מהן יש כוונות תוקפניות.

אמר כי חילופי־האש עם המחבלים נפסקו בשעה 1.30 בלילה בערך והמגעים עמם נמשכו משעה 2 עד 4.30. הכנות צה"ל נמשכו מספר שעות משום שהיה צורך לגלות היכן מוצבים המחבלים וכן כדי להימנע עד כמה שאפשר מפגיעה בבני הערובה. צויין כי בעת הפריצה של כוחות צה"ל לא נורתה אש רבה מצד המחבלים. הם לא ירו החוצה אלא רק לעבר חיילינו הפורצים. עד עתה ידוע כי באו עם מטעני חבלה, רובי קלשניקוב ובזוקות. ייתכן שהיה להם גם נשק מסוג אחר והדבר זה עוד יתברר.

החברה קדישא הצבאית עורכת את זיהוי החללים

החברה קדישא הצבאית החלה לערוך את זיהוי גוויות החללים שנמצאו בין הריסות של מלון „סבוי". חוששים שבין ההריסות עדיין נותרו גופות אנשים שנלכדו שם. בדחפורים מסייעים בפינוי גושי ביטון ושברי קירות במקום.

נודע כי חלק מן הגוויות שנוחו כמחבלים הועברו לבדיקה במעבדות המשטרה. מלקטים כל שריד של לבוש, חלקי תחבושת ונשק שנותרו מפוזרים במקום.

הרב הראשי גורן והר"כ פ. בנין ביקרו במקום

בשעה 9 בבוקר הופיעו במקום הרב הראשי שלמה גורן והר"כ מנחם בגין. מר בגין סירב למסור הצהרה אולם אמר כי בא „משום שהיתה כאן טרגדיה גדולה". סיפר כי הוא עצמו הסתתר במלון „סבוי" במספר שבועות בתקופת המחתרת לפני 30 שנה וכי בעל המלון מר בוך צבי הצילו או מידי הבריטים.

פקידי קרן פיצויים

בשעות הבוקר הגיעה למקום גם חוליה של פקידי מס רכוש וקרן פיצויים שעברו בבתים שנפגעו ורשמו את הנזקים לצורך פיצוי בעלי הרכוש. הסתבר, שמחוץ לבית המלון הנזק לא היה רב. ברחוב ובמגרש סמוך נפגעו מספר מכוניות בצורה קלה ובבתים שליד בית המלון נראו פגיעות מכדורים.

קצין משטרה בכיר אמר כי המחבלים נתקלו בכוחות משטרה כבר עם הגיעם. אנשי שלוש ניידות של המדור המרכזי שסיירו בכביש לאורך שפת הים פתחו מיד באש על המחבלים ואף פוצצו בירייה מטען חומר נפץ של המחבלים בתוך אחת הסירות.

הקצין הביע דעתו, שהמחבלים הגיעו למלון „סבוי" במקרה, תוך כדי מנוסתם וחילופי הירי עם השוטרים.

מטען חבלה התפוצץ ברחובות לא היו נפגעים

מטען חבלה קטן התפוצץ אמש בשעה 7 בחצר בית ברחוב [illegible] 226 ברחובות. לא היו נפגעים [illegible] ולפי סברת המשטרה [illegible] המעשה ל„פתח".

דובר מרחב המרכז, רב פקד [illegible] גולן, אמר לכתב „עתים", שזמן קצר לאחר הפיצוץ הגיעו למקום כוח משטרה, המשמר האזרחי וחבלן משטרה, שבדק את נסיבות הפיצוץ. נראה, שהפיצוץ אירע כתוצאה הנחת כמות זעירה של חומר [illegible] שהונח על בלוני גאז.

כתוצאה מהפיצוץ נגרם נזק לבלוני הגאז ולשני כלי רכב של דיירי הבית, שחנו במקום. [illegible] משטרה בפיקודו של מפקד משטרת רחובות, רב פקד [illegible] גרייבר, סרקו את האזור [illegible] חשודים נוספים, אך לא [illegible] דבר.

מתנחלי „אלון מורה" פונו בחלקם

הפינוי בוצע תוך שימוש בכוח ע"י חיילי צה"ל

ההתנחלות „אלון מורה", שהוקמה בליל אתמול ליד חורבות שומרון העתיקה (סבסטיה), פונתה אתמול אחר הצהריים תוך שימוש בכוח ע"י חיילי צה"ל.

הפינוי היה חלקי בלבד, לאחר שהמתנחלים גילו התנגדות רבה.

בעת הפינוי התבצרו הגברים בקומה השניה של בנין תחנת הרכבת הטורקית במקום, ופינויים היה כרוך בסכנת נפשות הן לחיילים והן למתנחלים. זאת משום שהבנין הרוס בחלקו ולא היתה שום אפשרות לחיילים להגיע למעלה אלא רק בסולמות וטיפוס דרך החלונות.

המתנחלים סירבו להתפנות

קדמה לפינוי שיחה קצרה של מושל שכם, אלוף משנה יהודה שיראי, עם מנהיג המתנחלים. מיד אחרי זה הוזעקה יחידת חיילים ממחנה צבאי. מפקדה של יחידה זו ניסה אף הוא לייעץ להתנחלים לפנות את השטח, אך סירבו. תחת זאת התבצרו הגברים בקומה השניה של הבנין ואז ניתנה הפקודה לפנותם בכח.

אוטובוסים פינו מן המקום רק את אותם המתנחלים שלא הספיקו לעלות על הגג וכן את כל הציוד הרב שהביאו עמם.

גם הנשים פונו בכוח

קודם לכן הושלם פינוי הנשים והילדים. אלה הסתגרו בצריף עשוי לוחות פלדה שבנו המתנחלים בלילה. משסירבו הנשים לצאת מהצריף הורם הצריף כולו על ידי קבוצת חיילים. משנתבקשו הנשים לעלות לאוטובוסים הן סירבו, ואז נגררו בכח תוך צווחות קולניות. הגברים שעל גג התחנה זעקו למראה הנשים הנגררות וקראו למושל שכם: „מושל שכם, האם היה מעיז כך לגרור נשים ערביות משכם?". אשתו של פרופ' חן, שבעלה הוזעק לבית החולים איכילוב בעקבות התקפת המרצחים, כמעט שהתעלפה.

בינתיים הועברה לכתב עתי"ם שפי גבאי, שהיה במקום, ידיעה ממתבצרי הגג: „אנו מתכוננים להישאר למעלה. יש לנו אוכל. יש לנו אפשרויות לינה. לא נוותר בשום מחיר ובכל מצב עד שתאשר לנו הממשלה לחיות כאן".

גרעין „אלון מורה" של „גוש אמונים" עלה על הקרקע בחשכת הלילה, על רציף תחנת הרכבת הטורקית מסעודיה, אשר ליד חורבות שומרון העתיקה. היה זה אותו גרעין שהקים באוגוסט אשתקד את התנחלות דומה באותו מקום — ופונה משם.

ההתארגנות למבצע

כתב עתיים שנלווה למתנחלים מראשית המבצע מסר, כי 150 חברי הגרעין התכנסו בליל ה' בדירה פרטית במגדיאל. אותה עת הוסתרו בפרדס סמוך משאית עמוסה ציוד כבד לבניה, אוטובוס ועשרות כלי רכב פרטיים. את היציאה ניתן קרוב לשעה 10. המכוניות התפזרו על פני מסלולים שונים המוליכים אל כיוון סבסטיה. השיירות הקטנות נסעו במהירות רבה וחלפו מפעם לפעם על פני ניידות משטרה, אולם נראה כי אלה לא גילו שום חשדות לגבי יעדם הסופי של כלי הרכב הרבים ולא ניסו לעצרם.

קרוב לשעה 11 הגיעו כל השיירות ליעד. הגברים ניגשו מיד למשאיות ופרקו את הציוד הכבד להקמת בתי מגורים, חדרי שירותים ועוד. הנשים הקימו תוך שעה ספה מטבח שלם על כל אביזריו, לרבות מערכת גז, מקרר חשמלי, כמות של מצרכי מזון שיש בה כדי להאכיל עם רב לתקופה ממושכת. כמו כן הובאה משאית ועליה גנרטור ומיכל מים.

בלהט בלתי רגיל ניגשו הגברים לבניית בתי מגורים. חלקם חפרו יסודות, האחרים מדדו את החלקות במכשירי בניה, קבוצה אחרת הכינה את חומרי הבניה ועוד אחרים פתחו שקי מלט רבים והכינו את הטיח. עבודות לילה אלה נעשו ללא כל הפרעה ממש בחוץ ולאורם של פנסי גז בטרם הופעל הגנרטור.

הגברים, רבים מהם נכי צה"ל מהמלחמה האחרונה וקצינים במילואים, וכן דוקטורים ופרופסורים, עבדו במשך כל הלילה. ואת, שעות מספר, עוד לפני עלות השחר, עמדו בחצר המחנה שני צריפים עשויים לוחות פלדה של 16 מ"ר כל אחד, וכן [illegible] בנים על שטח של 24 מטרים רבועים. אחד הצריפים נועד כגן ילדים, ובית הלבנים נועד להיות בית־כנסת.

עוד באותו בוקר הספיקו הגרעין לקיים בו תפילת שחרית וטקס הכנסת ספר תורה שהביאו עמם.

ככל שעברו השעות ואיש [illegible] הבטחון לא הרגיש בתכונה [illegible] המתרחשת במקום, כך גם [illegible] רוחם של המתנחלים. אולם הידיעה על התקפת המחבלים בתל־אביב הגיעה אליהם רק בשעות [illegible] הצהרים [illegible] את האווירה [illegible] המקומים.

כשהגיעו החיילים [illegible] שוב נתחזקה רוחם, הם [illegible] פעם באנו לכאן במסירות נפש [illegible] נוותר על נקודה זאת [illegible] בוא החיילים [illegible] התשובה הטובה ביותר [illegible] מחבלים בקשר לכל מה [illegible] תל־אביב היא — [illegible] ישראל בשרשרת התנחלויות [illegible] כהן היא בסבסטיה".

„מבצע מסירות נפש"

בתחילת המסע אל סבסטיה [illegible] דובר המתנחלים, מר יוסף [illegible] לכתב עתיים: „מיצינו את [illegible] אפשרויות במגעים ארוכים [illegible] עם שרי הממשלה, אולם [illegible] ומשום כך אנו פונים לדרך [illegible] שבה עצביות". ארציאל [illegible] שלת ישראל שלא להוציא [illegible] שוב שהקמנו עלתה למתנחלים כום של 80 אלף לירות, [illegible] שקע על ידי המתנחלים [illegible] לא כל סיוע של גורם [illegible] ציבורי כלשהו.

הפעם קראו המתנחלים [illegible] „מסירות נפש", באשר [illegible] נפש נגאל את ארצנו" [illegible] שהופיצו בלילה.

הודעת מזכירות „גוש אמונים"

בהודעה שמזכירות „גוש אמונים" פרסמה אמש לאחר הפינוי [illegible]

א. מזכירות „גוש אמונים" [illegible] תנחומיה למשפחות הנהרגים [illegible] בברכת החלמה מלאה [illegible] פצועי הרצח המתועב [illegible]

ב. ברכות חמות שלוחות [illegible] לחברי גרעין „אלון מורה" [illegible] שר השיבו במעשם תשובה [illegible] הולמת לשאלות ביטחון ארץ ישראל [illegible] בה הבסיסית הראשונה של [illegible] התישבות ברחבי כל הארץ.

ג. מזכירות „גוש אמונים" [illegible] בחוכרה רבה את מעשיה של ממשלת ישראל בהורדתם ובגירוש המתנחלים מעל אדמת הארץ, [illegible] שיש בו חולשה [illegible] אנו נמשיך ונאבק למען [illegible] התישבות בכל רחבי הארץ [illegible] בים ע"י חיילים ייזקף לאחריות [illegible] לחובתם של כל חברי הממשלה.

הצהרת המתנחלים ב„אלון מורה":

שפלת החוף אינה בטוחה יותר מחברון או משומרון

לאחר התייעצות משותפת שנערכה אתמול לפנות בוקר — של מזכירות גרעין אלון מורה והמזכירות „גוש אמונים", סוכם:

„לנוכח לקחי הטבח הנורא שביצעו המחבלים בת"א — על גרעין „אלון מורה" לדבוק בנקודת התיישבות בשומרון ביתר תוקף ועוז ולא לוות את מכיתת מעשיהם הנפשעים של המחבלים ותגובתו האהודה של העולם הערבי למדנו שוב בפעם המי־יודע כמה. כי אך הבל היא האשליה של „שלום תמורת שטחים" וכי כוונת הערבים להשמיד את היהודים אשר בת"א — אינה נופלת מרצונם לסלקם מהאדמות שנגאלו אחר מלחמת ששת הימים. שוב הוכח כי שפלת החוף אינה בטוחה מכלום במה יותר מחברון או משומרון, ורק גבורה ועוז, עקשנות ודבקות בארץ במסירות נפש, יעמדו לנו לעת כזאת.

התשובה ההולמת למחבלים — המרצחים, סימנה רדיפתם עד הרמה מצד אחד והתנחלות רבתי בכל חלקי הארץ מצד האחר. הם יצאו להרוס ואנחנו נבנה. הם יבקשו להשמיד ואנחנו נפריח ונחיה את הארץ.

מצפים אנו ומקווים כי בעקבות סמיכות הפרשיות הנוראה בין הרצח לבין ההתנחלות יפתחו עיניה של ממשלת ישראל להבין מיהו האויב והיא תקדם בברכה ובאהבה את מסירות נפשם של המתנחלים בשומרון ותסייע בידם להקים את ביתם לתלפיות, למען ייוודעו לכל כי לנו הארץ ולנו נתקדשה בברית דמים.

אנו מביעים מלב השומרון את השתתפותנו בכאב המשפחות השכולות, שולחים ברכת החלמה מהירה לפצועים ומתפללים „ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

זכו בפיס

בסך 500,000 ל"י זכה המספר: 072288

בסך 100,000 ל"י זכה המספר: 416249.

בסך 50,000 ל"י זכה המספר: 706938.

בסך 10,000 ל"י זכו המספרים: 104233 770694.

בסך 5,000 ל"י זכו המספרים הבאים: 065239 120398 141112 223049 267179 404555 490485 502093 594679 630864.

בסך 1,000 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־ 25154 30952 37599 56552 62320 63515 70319 74104 78952.

בסך 500 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־05168 22456 29991 30980 42683 45811 49003 75853 75880 97486.

בסך 200 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־1087 7539 9858.

בסך 100 ל"י זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־0241 0530 0737 1739 2060 2194 2453 2547 2549 2833 2909 3133 3478 3513 3800 3941 4023 4076 4172 4186 4197 4371 4657 4748 5147 5323 5370 5381 5454 6361 6485 6665 6701 6740 7091 7617 7824 7948 7065 8824.

בסך 6 ל"י זכו כל הכרטיסים הרגילים שמספריהם מסתיימים בספרה: 2.

הודעת הממשלה בסיכום ישיבתה המיוחדת

צה"ל וזרועות הביטחון ימשיכו לפעול לחיסולם של המחבלים שיחדרו לישראל לביצוע חבלה ורצח

בעקבות פעולת המחבלים במלון „סבוי" בתל־אביב — כינס ראש הממשלה מר רבין בשעות הבוקר אתמול את הממשלה לישיבה שלא מן המנין בוועדת שרים לענייני בטחון.

הממשלה שמעה דוח מפי ראש הממשלה, שר הבטחון והרמטכ"ל ובסיכום הישיבה פרסמה את ההודעה הבאה:

ממשלת ישראל משתתפת באבלן הכבד של המשפחות אשר יקיריהן חיילי צה"ל, אזרחים מישראל ואזרחי מדינות אחרות, נפלו מידי המחבלים המרצחים.

הממשלה שולחת איחולי החלמה מהירה לפצועים.

ממשלת ישראל מביעה הוקרתה לחיילי צבא הגנה לישראל על התושיה והכושר אשר גילו בפעולת ליל אמש (שלשום) נגד המחבלים.

הפעולה הנפשעת של אנשי פתח בתל־אביב מעידה שוב על המסרות השיטות הרצחניות של אירגוני הטרור ומגבירה את ההכרח להמשיך את המאבק נגד אירגוני הטרור בכל אשר השיג אותם ידינו.

צה"ל וזרועות הבטחון ימשיכו לפעול לחיסולם של המחבלים אשר יחדרו לישראל לביצוע פעולות חבלה ורצח.

בנוסף על שיטות הטרור, לרבות הריגת בני ערובה, נועדה החדירה הרצחנית של המחבלים בעיתוי זה לתכלית מדינית — לסכל כל סיכוי להתקדם להסדר מדיני בדרכי משא ומתן. הפעולות הטרוריסטית לא תרתיע את אזרחי ישראל ולא תסיט את ממשלת ישראל ממדיניותה המשלבת הגנה על אזרחיה ושאיפה מדינית להתקדם אל השלום.

שר הבטחון וראש אג"מ בישיבת ועדת חוץ וביטחון

ועדת חוץ ובטחון של הכנסת קיימה אתמול ישיבה מיוחדת עם שר הבטחון, מר שמעון פרס וראש אג"ם במטה הכללי, אלוף הרצל שפיר.

שר הבטחון וראש אג"ם דווחו לוועדה על פיגוע המחבלים במלון „סבוי" ועל פעולת צה"ל וחילוץ בני הערובה.

הוועדה הביעה תמיכה בצעדים שנקטה הממשלה לחיסול המחבלים התוקפים ומעלה על נס את המהירות והיעילות שבהם פעלו כוחות צה"ל.

הוועדה מביעה תנחומיה למשפחות החללים ושולחת איחולי החלמה מהירה לפצועים.

ראש הממשלה רבין על הרצח במלון „סאבוי":

המחבלים לא ירתיעו אותנו מלחפש את הדרך לשלום

עם המרצחים לא נדבר; ניפגש איתם רק בשדה הקרב

ראש הממשלה יצחק רבין אמר אתמול בצהרים, בעת שביקר ליד מלון „סבוי" בתל־אביב, כי המחבלים לא יצליחו להרתיע אותנו ולהניע מאתנו ללכת בדרך של חיפוש דרך לשלום.

בהגיבו על הפשע של המחבלים, אמר מר רבין, באזני כתבים: „בוצע הלילה כאן מעשה רצח נתעב, שמלמד על אלה שביצעו אותו ובעיקר על שולחיהם. הוא חושף את התמונה האכזרית של כוונתם ועם זאת מחזק ומבסס את ההחלטה הנחושה של ישראל, כי עם המרצחים בשום פנים לא נדבר. אתם ניפגש אך ורק בשדה הקרב.

„כוונת הפעולה היתה לזרוע מבוכה פחד ורצח. הם לא ירתיעו אותנו. אנחנו נמשיך בדרך שלנו באשר להתגוננות, להערכה וגם באשר לחיפוש דרך לשלום. אני מטעים, כפי ששולחיהם מבטאים זאת בצורות שונות, שכוונתם לשבש את הסיכוי לשלום. כשם שלא יצליחו להפחיד אותנו, כך לא יצליחו למנוע מאתנו להמשיך בדרך שבה החלטנו ללכת. אנחנו נמשיך, נצרף, נתאים את דרכי פעולתנו ונעשה את כל הדרוש", אמר.

מר רבין הביע את תנחומי הממשלה והעם למשפחות הנופלים, חיילי צה"ל, אזרחי ישראל ואזרחי מדינות אחרות, שבאו לבקר כאן. כמו כן איחל החלמה מהירה לפצועים. הוא הביע הערכה ליחידת צה"ל שפעלה במקום תוך דברי עידוד לכל כוחות הבטחון והמשך המשימה לשמור ולהגן על גבולה המדינה וחיי אזרחיה.

בתשובה לשאלה של כתבי חוץ, אם האחריות למעשה שאש"פ נטל על עצמו, פוגעת בתדמית המתונה כביכול — השיב רבין, כי אין לו כל אשליה ביחס לאש"פ: „הפשע הנתעב מעיד מה הם אנשיו ומה הם רוצים להשיג. ישראל תמשיך להאבק עמהם ולמצוא אותם בכל מקום ובכל עת, הם ייענשו".

ראש הממשלה אצל הפצועים

בביקורו אצל פצועי ליל „סבוי", המאושפזים בבית החולים „איכילוב" התעכב ראש הממשלה ליד מיטתו של כל אחד ואחד והתעניין בנסיבות פציעתו ובבעיותיו האישיות. כמה שהתשבע באוזני ראש הממשלה הסתבר כי חלק גדול מן הפצועים הצליחו להציל את נפשם הודות לתושיה עצבית, אילתורים, ההתגרות באשורי עצמים שונים והיחלצות מהמקום בעצת כושר, כן ניצלו אחרים מהם הודות לפעולות ההצלה המהירות של הצוותות בשטח ושל הצוותות בבתי החולים.

ד"ר פרופ' אריה הראל, מנהל בתי החולים בתל־אביב שיבח את פעולת הצוותות בבתי החולים וציין כי למרבה הצער, מתורגלים כבר בתי החולים ומוכנים וערוכים למקרי אסון כגון אלה ולא היתה כל בעיה בקליטת הנפגעים.

אלוף משנה עוזי יאירי ז"ל התנדב לפעולת הפריצה

בעל הדרגה הגבוהה ביותר שנהרג בקרב עם המחבלים במלון „סבוי" היה אלוף משנה עוזי יאירי, לוחם נודע בצה"ל שהשתתף במלחמות האחרונות ובקרבות הקשים בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים.

אל"ם יאירי הגיע למקום שלא בתפקיד. הוא פשוט ביקש ליטול חלק במשימה שבה השתתפו חיילים. יחד עמהם פרץ קדימה ובקרב הדמים מצא את מותו. השאיר 5 ילדים ואשה, דליה יאירי, עובדת שידורי „ישראל".

הוא בן 39 נשוי ואב ל־5 ילדים. רעייתו היא גב' דליה יאירי, כתבת „שידורי ישראל" בת"א. הבת הגדולה לומדת בשביעית תיכון, תאומים (בן ובת) לומדים בבית ספר יסודי, ושני ילדים הם פעוטים, ילד בן שלוש וחצי וילדה בת פחות משנה.

המשפחה עברה לפני חמש שנים לרמת השרון.

עוזי יאירי הוא יליד הארץ, אמו מתגוררת בחולון. בעת היותו בצבא קבע למד באוניברסיטה ירושלים כלכלה וגמר בהצטיינות.

הלווייתו תתקיים היום בשעה 11 בחלקה הצבאית בקרית שאול.

ועוד חייל שהתנדב

מקרה אחר של חייל אשר פרץ למקום הקרב מבלי שיהיה זה בתפקידו ונפגע הוא זה של חייל שהיה בחופשה. נשקו האישי „תת־מקלע עוזי", היה עמו בחופשה. כאשר שמע ידיעות במלון „סבוי" הבין את המתרחש חש לביתו, נטל את ה„עוזי" והחר מיד למקום ההתרחשות. שרשרת של שוטרים ואנשי הג"א מנעה בעדו לעבור וניסתה לעצרו אך הוא לא שעה אליהם ופרץ לו דרך קדימה אל הבנין הלכוד. לפתע נפגע בצרור כדורים ונפל. כעבור זמן־מה הצליחו לפנותו ולהעבירו לבית החולים.

איתמר בן־דוד ז"ל

איתמר בן־דוד, שנפל בפריצה למלון סבוי הוא בן הדור השלישי למייסדי כפר יחזקאל.

איתמר שהיה בן 20 בעת נפילתו, למד והתחנך בכפר. הוא התגייס לצבא לפני קצת למעלה משנה וחצי ולדברי חבריו היה כשרוני, חברותי ומן המצטיינים בכיתתו. היה סייר־חובב, טייל רבות ברחבי הארץ ואף עסק בצילום. גם ביחידתו היה מן המצטיינים, אף כי לא סיפר מעולם לבני משפחתו היכן הוא משרת ומה עבר עליו בצבא, נודע כי השתתף במסגרת יחידתו בשורה פעולות מעבר לגבול, ולהוריו נודע על כך רק מצילומים בטלוויזיה ובעתונים.

הניח הורים, אח ושתי אחיות.

הלווייתו תערך היום, בשעה 12 בצהרים בכפרו, כפר יחזקאל.

נתפסה הספינה שהובילה הסירה

(סוף בעמוד ראשון)

אלא נורו ונהרגו ע"י הכוח הפורץ.

רק אחד האורחים נהרג כתוצאה מפיצוץ חומר הנפץ. שני אורחים נהרגו בעת שהמחבלים פרצו אל המלון, אחד מהם היה פקיד הקבלה והשני, אשה.

שני מחבלים נהרגו ביריה בכוח הפורץ עם תחילת ההתקפה, ואילו 3 מחבלים נהרגו לאחר מכן. אחד המחבלים הללו גרם למותם של אל"ם יאירי והסמל בן־דוד. המחבל התמקם בקומה הראשונה בחדר צדדי, שמכניסה שלו היתה מוסתרת ופגע בהם מאחור עד שחייל צה"ל אחר הבחין במחבל הטיל רימון וחיסל אותו.

מחבל שישי נהרג בסריקה.

שני מחבלים נוספים נתגלו אתמול קרוב ל־12 בצהריים. בחילופי היריות נהרג אחד מהם והשני נלכד חי.

בגלל התפוצצות חומר הנפץ בחדר שבו היו בני הערובה, היה קשה להיכנס אליו מחשש שהיה מתמוטט לנפול. רק אחרי קשיים הוציאו את כוכבה לוי שניהלה את המוטל וכן עוד 4—5 אנשים שהיו מפוזרים בחדרים אחרים.

פעולת הפריצה נמשכה כאמור דקות כמספר, אך טיהור הבית נמשך זמן רב יותר בגלל המטענים הממולכדים שהמחבלים השאירו. משום כך התגלה המחבל השישי רק בסריקה יותר מאוחר.

פרס וגור שיגרו מיד את אלוף פיקוד המרכז האלוף יונה אפרת לשטח, כדי לבדוק את המצב ולהכין את תגובת צה"ל ובהווה הנדרכה אל המקום.

לקח ליל הדמים

שמונת המחבלים של אש"ף, שהגיעו לחוף תל־אביב בסירה אשר הורדה מספינת־אם, יעדיהם היו רצחניים־פוליטיים ולשם כך בחרו בתל־אביב וערב בואו של קיסינג'ר לאיזור. אש"ף, המתון, כביכול, שהוכר על־ידי או"ם כמייצג הפלשתינים, מנהיגו ערפאת שלח את מחבליו לרצוח הרבה יהודים בתל־אביב, כהוכחה שביכולתו לשבש סדרי־חיים של העיר הישראלית הגדולה, ואזהרה להמנע מכל משא־ומתן מדיני המנוגד לדעתו. מבין הסיסמאות שנמצאו בסירה, גם סיסמה נגד מצרים הנגררת אחרי קיסינג'ר.

בין שהגיעו למלון סאבוי לפי תיכנון ובין שנקלעו למקום במיקרה, מגמתם היתה לרצוח יהודים, אנשים נשים וילדים, כעדות מטר יריותיהם לאורך הדרך והריגת שני אורחים מיד עם חדירתם לתוך המלון. הם היו סבורים, כנראה, שבמשא־ומתן ממושך, כשבידיהם בני־ערובה, אולי ייענו לסחטנותם והם יצילו את עצמם.

מאחר ששהותם במלון זמן רב, כשהם מצויידים במקלעים ובמטעני־חבלה, עלולה להרבות נפגעים, כמזימתם, היה הכרח לפעול בפרק־זמן קצוב לשם חיסולם. בכך גם סיכלו את מזימתם למקד את העניין במשא־ומתן אתם תוך כדי הסחת הדעת מנסיונו של קיסינג'ר לחידוש משא־ומתן מדיני בין ישראל למצרים.

הפעולה של צה"ל תוכננה ובוצעה בנסיבות קשות, כעדות הנפגעים, בכללם קצין בכיר שעמד בראש הפריצה, אך היא השיגה את מטרתה. שבעה מחבלים הושמדו באש צה"ל, במקומות פזורים במלון אחד נתפס חי כשהוא הוצא מתחת לעיי המפולת. המחבלים לא פוצצו את עצמם, כנוהג של מתאבדים, אלא נהרגו במהלך הפעולה. צה"ל גם תפס את ספינת־האם, שלפיה ניתן לזהות מהיכן באו המחבלים.

חדירת החוליה דרך הים לתל־אביב ותפיסתה מלון באיזור צפוף, נתקבלה בצהלה בארצות־ערב כ„מיבצע רב־הגבורה ביותר של הפארטיזאנים הפלשתיניים". היא מוכיחה שיש שיפור באימונם של המחבלים ובשימושם גם באמצעים לא־שיגרתיים. הכרח לבחון היטב נקודת־התורפה במסך הפיטרול בנתיבות־ים ולהתגבר את אמצעי השמירה.

השמדת המחבלים ותפיסת הספינה מעידות על יעילות הפעולה שלאחר חדירתם לשטח. הרצוי הוא, כמובן, לחסלם בטרם מגיעים הנה, ולכך ודאי יוקדשו אמצעים נדרשים. ולא זו בלבד אלא גם ליזום מיבצעים מיוחדים כדי לפגוע במרצחים בבסיסיהם, כפי שנעשו כבר בהמשך המלחמה בטירוריסטים הערביים.

מאחר שהימים הבאים יהיו ימי משא־ומתן, שסביבם העלאת המתיחות בגבולות, הן של מחבלים והן של יחידות־צבא סדירות, הרי היעד המרכזי הוא להיות נכון בזמן ובמקום ובכך להכזיב אפשרויות קשות. האויב אכזרי, ערמומי, בעל אמצעים רבים, נעזר בייעוץ ובהדרכה של סוכני מדינות עויינות לנו. בזמן משא־ומתן על הסדרי־שלום, כבמגמת קיסינג'ר, דרושה עירנות רבה ביותר כדי להישמר מפני מיכשולים.

ספק אם המדינות שהכירו באש"ף ורואים במנהיגו „מדינאי מתון" יחזרו בהן לאחר שערפאת מתפאר בליל־הדמים של מחבליו במלון סאבוי. אך ישראל בהסברתה ודאי תבליט את העובדה, ששופך־דמים של אורחים הוא האיש שלכבודו קמו רוב נציגי ארצות בעצרת או"ם.

נסיון נוסף התנסינו בליל האימים במלון תל־אביבי. הציבור שמשתתף בצער במשפחות שיקיריהן נפלו, ומאחל ריפוי מהיר לפצועים, תובע תוספת אמצעי־בטיחות לאורך כל הגבולות, ביבשה ובים. גם להלום במקום־ובזמן המתאימים בקיני־המרצחים, ובו בפרק להרחיב את ההתנחלות הן לגופה והן כעדות לרצון־וזיקה איתנים.

אין אנו יודעים כיצד יתפתח המשא־ומתן עם מצרים, ואם יש סיכוי ממשי להסדרי־שלום, אך יש להיות נכונים ביותר לכל אפשרות בעתיד. עמדה אמיצה ונבונה של הממשלה הזכה לתמיכת רוב הציבור.

מרצחיו של ערפאת זוממים הטלת מבוכה ופחד. יש לשמור על שיווי־המשקל, להמשיך בסדרי־חיים תקינים, ולקרוא לרבבות יהודים בתפוצות, שיעלו בהמוניהם לרגל לחוג את חג־הפסח בירושלים.

דברים בהוויתם

תוצאות הבחירות לוועידת הסתדרות המורים הן יציבות למערך, עליה קלה לליכוד וירידה מסויימת לרשימה הדתית.

ירידה זו טעונה בירור גורמיה. ראשית, היא מתהווה בערך לאחוזי הירידה בחינוך ממ"ד בשנים האחרונות, החל מן השנה שהונהגה חטיבת־ביניים ואילך. שנית, הדור הצעיר של מורות וגם מורים, מהם שלא קנו עדיין תודעה אירגונית כציבור. בבחירות הקודמות אחוזי המשתתפים בבחירות של מחנכים דתיים היו גבוהים בלא מעט מן המשתתפים עכשיו.

שלישית, מיספר מסויים של מורות ומורים בממ"ד הצביעו לרשימות חילוניות, כגון ליכוד ומערך. חלקם בתוספת הקולות לליכוד.

פיחות של 4.6 אחוזים בציבור ששנים רבות בלט בייצוגו, הוא אות־אזהרה שני. לאחר הירידה בבחירות לכנסת, לציבור הדתי המאורגן ולעומדים בראשו.

הירידה בחינוך ממ"ד מוסברת בריפורמה במיבנה הכיתות, בהעדר עליה של המוני יהודים שומרי מסורת, כדוגמת העליות בעבר של עדות המזרח. העלייה מברית־המועצות ברובם המכריע אינם שומרי מסורת. אך אין להשלים עם העובדה, שבית־הספר הממלכתי־דתי אינו מוקד־משיכה להרבה הורים המבקשים להעניק חינוך של יהדות לילדיהם. בין הורים ותיקים וילידי הארץ ובין הורים עולים.

בימי הרישום לגני ילדים ולבתי־הספר הכרח להסביר ולשכנע שאך ורק חינוך לדעת תורה, לאהבת ישראל הזיקה מסורתית לארץ־ישראל מגדל יהודים מושרשים בתרבות עמם ודבקים בארצם.

הציבור הדתי המאורגן, שבזכותו קיים חינוך ממ"ד והגיע להישגים גדולים, הוא גם אחראי בהווה ובעתיד לעמדו של חינוך זה.

בהתרכזות המלאה בפעילות ארגונית והסברתית, תוך כדי עיסוק בלעדי בעיקר, צבור ציבור זה לעצור הליכי ירידה וללקט סביבו עוד רבים שומרי מצוות ונאמני המסורה.

לקח הבחירות לוועידת הסתדרות המורים מחייב ראיית דברים כהווייתם והסקת מסקנות.

יקבי "תל־ארזה" בע"מ

רחוב בר־אילן 12 • טלפון 288853 • ירושלים

בשמחה אנו מודיעים, כי הבעיה שנתעוררה במספר יקבים בענין כשרות היינות לחג הפסח, לא נתעוררה אצלנו כלל וכלל, כי כפי הנוהג אצלנו — ביקב, כל השנים אנו משתמשים לתעשיית היינות רק בכוהל עצמי הנוצר גם הוא ביקבנו.

לכן השתמשו ביינות ומיץ ענבים מיקבי „תל־ארזה" — הכשרים לחג הפסח בלי שום חשש ופקפוק.

הרבנות הראשית לירושלים והמחוז
THE CHIEF RABBINATE OF JERUSALEM DISTRICT
המועצה הדתית ירושלים

ב"ה, כ"ט בשבט תשל"ה (10.2.75)

אישור

[illegible]

הרבנות הראשית לעיה"ק ירושלים והמחוז

חג שמח!

עם יינות – מטמון – אריסטוקרט – יהלום
אריאל – מיץ ענבים טבעי

בהגרלה השבועית השלישית

של מבצע „כה לחי"

שהתקיימה אתמול ב„הצופה" זכו בפרסים הבאים:

1) הגדת ונציה המפוארת — מר יצחק שלינקה, רח' דרור 16, ראשון לציון
2) הגדה של פסח מהודרת — מר יצחק סימפולינסקי, שפת אמת 11, בני־ברק
3) מבין במקרא — מר ישראל לבנון, חיפה
4) תקליט של החזן דוד קוסוביצקי — מר שמואל אראלי, בני־ברק
5) תקליט של החזן דוד קוסוביצקי — מר דוד משה, רח' קק"ל 5, גבעת אולגה, חדרה

ממשלת ישראל

מביעה צער עמוק ומשתתפת באבלן הכבד
של המשפחות ששיכלו את יקיריהן

חיילי צבא ההגנה לישראל
אזרחי מדינת ישראל
ואזרחי מדינות אחרות

שנפלו מידי המחבלים המרצחים
בפעולתם הנפשעת במלון סבוי בתל־אביב

רב אהרן לשצובר נבחר לרב לשכת הרבנות בבני־ברק

מאת סופרנו בגוש דן

...ב' אהרן לשצובר ולשעבר הרב ...שי של אורוגוואי, נבחר אתמול ...המועצה הדתית בני־ברק כרב ...ת הרבנות בבני־ברק, במקומו ...זמנוח הרב שלום צוקרמן ז"ל.

הבחירה נערכה בנוכחות מנהל ה־מחלקה לרבנות של משרד הדתות, הרב י. גוה. לפני הבחירה הציג יו"ר המועצה הדתית ר' שלמה כמרוני את שמות הרבנים שהגישו את מועמדותם לרבנות בבני־ברק. בהצבעה נבחר הרב לשצובר ברוב קולות חברי המועצה הדתית.

הרב אהרן לשצובר ידוע כגדול בתורה ופוסק הלכה, יליד פולין, תלמידו של הגאון מבודזין, הרב שטינברג בעל „מחזה אברהם", הוס־מך על ידו לרבנות וכן הוסמך ע"י גדולי רבני פולין ביניהם רבה של ורשה הרב ש. ה. כהנא, הרבנים מקוסוב, מציוב ועוד. בצעירותו הת־מנה כרב עיר סטניסלבציק. בימי מלחמת העולם השניה הצליח לברוח לאורוגוואי, ושם כיהן כרב הראשי במונטבידאו. במשך השנים שכיהן ברבנות באורוגוואי אירגן שם את החיים הדתיים, שבת, כשרות ד חינוך, יסד תלמוד תורה וישיבה. עלה ארצה לפני 4 שנים.

התעשיינים מחדשים את היוזמה להתארגנות נגד החרם הערבי

מאת סופרנו הכלכלי

...ויאות התאחדות התעשיינים הח־...ת אתמול לחדש את יוזמתה להת־...ות נגד החרם הערבי.

...מת ההתאחדות נתארגנו בזמנו ...ציבוריים לגוף מיוחד לטיפול ...הערבי. פעולת גוף זה נפסקה ...שלא היתה היענות ממשלתית

נשיא התאחדות התעשיינים, מר מ. מושביץ, עומד לצאת היום ל־ארה"ב. גם סגן הנשיא, מר א. שביט אינו כיום בארץ ואת מקומם ימלא מר י. בר־נתן.

...שיבה מסר מר י. זרחין דו"ח על ...ת משלחת של ההתאחדות בפני ...הכלכלה של הכנסת בענין ע־...היצוא. בין היתר דרשו מהד ...להמריצי יצוא ולקבוע מדי־...יצוא לטווח ארוך.

דיון במצב התעסוקה בבניין ובתחזיות הצפויות בענף

מצב התעסוקה בבניין ותחזיות ה־תעסוקה הצפויות לשנה הקרובה, נדונו אתמול בוועדת משנה של ...

התעסוקה, בראשותו של ממלא מקום מנהל שרות התעסוקה, מר ב. חקלאי ובהשתתפות חברי הוועדה, מר ישראל כץ מהסתדרות פועלי הבניין, מר שמואל אודוין, מלשכת התיאום של הארגונים הכלכליים, מר זאב ברקאי ממשרד השיכון ומר דוד כץ, מנהל הרשות לתכנון כוח האדם.

על הוועדה הוטל לברר את ההת־פתחויות הפיסיות והתקציביות ב־בנייה למגורים, הממשלתית והפר־טית, בבנייה של מיבני ציבור ובנייה אחרת — בהקשר לתקציב החדש ולתוכניות הבנייה של הקבלנות ה־פרטית.

החלוקה הגיאוגרפית של הבנייה, סוגי המקצועות שבהם צפויים ביקוש או פליטה של כוח אדם בבנייה וה־תוכניות להכשרת כוח אדם מקצועי לענף.

בקווים כלליים הובהר, כי לפי שעה אין חוסר עבודה בענף, שמוע־סקים בו במישרין כ־75,000 עובדים ומכללם 55,000 ישראלים, שמהם 43,000 יהודים ו־12,000 ערבים. אולם יש כבר הפחתה בהתחלות בנייה — הפחתה הצפויה לפי היקף התקציב מסתכמת ב־15 אחוז לערך. הובע חשש, שעקב ירידת הביקוש — לא יופעל חלק מתוכניות הבנייה של החברות, בשביל משרד השיכון. חברי הוועדה הביעו חשש שיצמצום עבודות הבנייה עלול להביא לפליטת עובדים יהודים מן הענף, ולאור ה־נסיון בתקופת המיתון שבה נפלטו כ־15,000 פועלים יהודים מענף ה־בנייה ולא חזרו אליו — יש סכנה שהענף לא יוכל לפעול בקצב ה־מתחייב מדרכי קליטת העלייה ו־שיכון הזוגות הצעירים בשנים ה־באות.

מ. חת, המפקח על הבנקים: ...ן להלוות כספים לרשות מקומית ללא אישור שר הפנים

...ת סופרנו הכלכלי בירושלים

...זור הלוואה לרשות מקומית כל עוד אין היא מוסמכת לקבל אותה על פי צו כאשר של שר הפנים היא בגדר ניהול לא תקין של עסקי בנק.

המפקח על הבנקים ד"ר מאיר חת מסר אזהרה זו לבנקים, אזהרתו ב־אה לאחר שמנכ"ל משרד הפנים חיים קוברסקי הודיע לבנק ישראל כי נמצאו מקרים לא מעטים שבנקים מעניקים הלוואות לרשויות מקומיות בלי שניתן צו של שר הפנים ה־מאשר קבלת ההלוואה והגבאיה.

מר קוברסקי אף ציין כי בהעדר צו כזה אין תוקף מעשי להתחייבות שניתנה על ידי העירייה.

נקנסו על ניהול מעון־זקנים ללא רשיון

„לא יתכן שמוסדות חסות הקשי־שים יתנהלו ללא פיקוח" — קבע שופט השלום התל־אביבי דוד בר־אופיר, בהטילו קנס של 750 לירות על שתי נשים מגדרה, תמר אבו חפוזה וכרמלה אלגערה. השתיים הורשעו בניהול מעון־זקנים ללא רשיון.

...ס חלוקת מילגות ...ש ד"ר יעקב הרצוג

...: חלוקת מילגות ע"ש ד"ר ...הרצוג ז"ל לעבודות מחקר ב־...ים שנים התקיים אתמול — ...השנה לפטירתו — באולם ה־...ות של מוסד ון־ליר בירושלים, ...נתפתים של בני משפחת הר־...פרופ' מ.צ. קדרי רקטור בר־... — הרב שאר ישוב כהן ...מוסדות ע"ש הרי פישל ביה־... פרופ' שרגא אברמסון, אי־...רבים ובני משפחות הזוכים.

...הטכס פתח וניהל פרופ' מ. צ. ...רקטור בר־אילן — שהעלה ...לדמותו הדגולה של המנוח ...את ההרמוניה הנפלאה ש־...ה אצל ד"ר הרצוג בכל תחומי ...ישראל ומדעי המדינה ושע־...כים בהם 5 חתני הפרס.

...ו הפרס השנה הם: מר אב־...לפרין מאוניברסיטת בר־אילן, ...התלמוד, מר גדעון לייבזון ...יברסיטה העברית, במחקר ה־...העברי, הרב ישראל באה תל־...בון הרי פישל בירושלים, ב־...הלכה, מר יצחק הנדלסמן כ־...ריסיטה תל־אביב, במחשבת ...ו ומר יעקב הרצברג מהאר־...וטה העברית ביחסים בינלאו־...

...' שרגא אברמסון הרצה על ...ית לימוד התורה בספרד. והד־...ת אהבתו הגדולה של המנוח ...ה.

...אונה קטלנית בקריית אתא

...מכונית פרטית נהרג בתאונת ...קטלנית בקריית אתא.

...אונה אירעה ברחוב סירקין, ל־...בית כספר 30. מכונית פרטית ...בידי משה אשכנזי, בן 30, ...לפתע לצד שמאל של הכביש ...שה חזיתית באוטובוס שנע מ־...הנגדי. מעצמת ההתנגשות ב־...נהג המכונית הפרטית.

...האוטובוס, יצחק שלאל, היר־...יום ה' לפני שופט שלום בחיר־...שוחרר בערבות של 5 אלפים

...ויים עני זכה ב־200.000

...חיים שימלה סודקר, מב. ש־...ד לפנותו מדירתו הדלה, ... בהגרלה האחרונה בסך ...200, וזה היה ממש נס ...ציל אותו ואת משפחתו ...יפת רעב ומלינה תחת כיפת מים.

נערה בראש כנופיית גנבים הפועלת בנגב הצפוני

מאת ש. יהב כתבנו בדרום

נערה מבאר שבע, שנלכדה במושב שורשית כשברשותה וברשות אנשיה שלל הנאמד ב־160 אלף לירות, עמדה כ־נראה בראש הכנופיה שהתמחתה בשבועות האחרונים בגניבות רבות בישובי הנגב הצפוני.

למעלה מ־50 משפחות מאופקים ועד אשקלון — נפלו עד אתמול קרבן לכנופיית גנבים זריזה, אשר „מתמחה" בגניבת תכשיטים וחפצי־ערך.

קצין במשטרת מרחב הנגב מסר אמש שגל גנבות זה אינו רגיל ד־משטרת מרחב הנגב מינתה צוות מיוחד המתחקה על עקבות הכנופיה. בנתיבות למשל, הגיעה הכנופיה ל„פדיון" של 100,000 ל"י בתכשי־טים בלבד, בהתפרצות לדירות של קבלן מקומי, מורה ועולה חדש מ־בריה"מ.

באשקלון נודע אתמול כי בסתי התפרצויות נגנבו. סחורות בשווי 50,000 ל"י ויש סימנים המעידים כי מדובר שוב ב„כנופית הנגב ה־צפוני".

תורנות בתי מרקחת

יום ו'

ירושלים: אורה המלך ג'ורג' 27 טל' 222043; אל סנטראל רח' צלאח א־דין טל' 282196.
תל־אביב: פרנקל המלך ג'ורג' 28 223721; יאני יהודה הלוי 67 612474.
נתניה: הנשיא ויצמן 36 23639.
הרצליה והסביבה: קרמר הר־צליה, סוקולוב 18.
חולון: אסותא טרומפלדור 4.
פתח תקוה: אסותא ברון הירש 21 911710.
בת־ים: בלפור בלפור 90.
רמת גן והסביבה: אסותא ז'בוטינסקי 41 721874.
באר־שבע: אביב שכון ב'.

שבת

ירושלים: אברמוביץ המלך ג'ורג' 21 טל' 224972.
תל־אביב בני דיזנגוף 174 222386; פרנקל המלך ג'ורג' 28 223721.
פתח תקוה: הירקון שטמפר 24 910946.
בת־ים בת־ים בלפור 45.
הרצליה והסביבה: ד"ר ברני־קר הרצליה, רח' סוקולוב 28.
חולון: שיינין סוקולוב 68.
נתניה הדסה הרצל 24 32243.
רמת גן והסביבה: הדסה גב־עתיים, כצנלסון 151 722271.
בני ברק: נחמיה נחמיה 2, בני ברק.
באר־שבע: בריאות הרצל 72.

מוצ"ש

ירושלים: בית הכרם בית הכרם 19 טל' 521009; חבש עיר העתיקה, רח' הגיא 284285.
תל אביב: הנביאים המלך ג'ורג' 72 286740; ככר המדינה ה' באייר 48 258046; יאני יהודה הלוי 67 612474.

חיפה

בית הכנסת לנוער בבי"ס ממ"ד יבנה—נצח־ישראל

התפילה בכל ליל שבת לפני הד־לקת הנרות ובשבת בבוקר בשעה 7.30.

לפני התפילה שעור בתלמוד ע"י המורה הרב ישעיהו גגר ב־8.15 תפילת שחרית העוברים לפני התיבה הם בני נוער. לפני הקריאה לי־מוד משניות ע"י הרב לזכר תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל ד על שמם נקרא בית הכנסת.

הרב רפאל פולידאנו

ידרוש בשבת על הנושא: פרשת ה־שבוע ועניני היום בביהכנ"ס נשמת חיים רח' החלוץ 14 בשעה 4.00 אחה"צ.

מוסד הרב קוק

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

ספר חדש

אבני קודש

שאלות ותשובות וחידושים בש"ס ופוסקים

מאת

הגאונים

רבי נחום לעווי זצ"ל

אב"ד שאדיק

ורבי שלמה זלמן בהר"ן — לעווי זצ"ל

רב ומו"ץ בירושלים

מופיע לראשונה מתוך כת"י

דברי מבוא, הרב שילה רפאל

התקין לדפוס: הרב שלום חיים פרוש

המחיר: —.30 ל"י

משרד ההפצה: תל־אביב, אלנבי 87 טל' 295036

ההסתדרות הציונית העולמית

המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה

הי"ד 92 ירושלים טל. 39261

דרושים מועמדים דתיים לשליחות חינוכית

לקראת הרחבת פעולותינו החינוכיות בעיקר בארצות אמריקה הלטינית, דרושים מועמדים לתפקידים:

1. ראשי ישיבה ורמי"ם
2. ניהול וריכוז לימודי היהדות בבתי־ספר אינטגרליים
3. זוגות מורים לעברית וללימודי קודש

כישורים הדרושים:

— השכלה תורנית וכללית בהתאם לתפקיד
— הכשרה פדגוגית
— נסיון בהוראה ו/או ניהול בהתאם לתפקיד
— רצויה ידיעת שפות זרות

מועמדים המוכנים לאתגר של שליחות חינוכית בגולה מתבקשים לפנות טלפונית או בכתב לאגף לשיגור שליחים לפי הכתובת הנ"ל.

דרוש

מחנך דתי דובר איטלקית להוראת יהדות בבי"ס תיכון. — נא לפנות לפי הכתובת הנ"ל.

משרד העבודה — משרד החינוך והתרבות

המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

המזכירות האקדמית

בית ספר גבוה לטכנולוגיה ירושלים

מודיעה

על הרשמה לשנת הלימודים תשל"ו

לקראת תואר הנדסאי

הרישום יסתיים ביום חמישי, ח' ניסן תשל"ה (20.3.1975)

מגמות הלימוד, בנוסף לחצי יום לימודי קודש:

* פיסיקה / אלקטרו־אופטיקה
* אלקטרוניקה ומכ"ם
* מדעי המחשב

בית־הספר מיועד לתלמידים בעלי תעודות בגרות ובעלי רקע ישיבתי (לאחר שירות צבאי). לאחר שלוש שנות לימוד יקבלו התלמידים תואר הנדסאי.

אפשרות מגורים בפנימיה לתלמידים שאינם גרים בירושלים.

● בדבר פרטים הרשמה, נא לפנות למזכירות האקדמאית של בית־הספר, ת.ד. 16031 ירושלים, טל. 531181—02, 534127—02.

ההרשמה לחיילים: בלשכה להכוונת חיילים משוחררים, רחוב אבן־גבירול 76, תל־אביב.

האם אפשר לעמוד בפיתוי שכזה?

בד־יצוא

ב־17.95 ל"י המטר!*

הודות למחזור המכירות העצום של ג'רוסלם ג'רסי, אנו ממשיכים להוזיל את מחירינו ומאפשרים ללקוחותינו לרכוש מבחרי בדים אופנתיים מעודפי־יצוא באיכות בינלאומית ובמחירים נמוכים, נמוכים, נמוכים...

מבצע חיסכון

בחנויות ג'רוסלם ג'רסי

בירושלים: המפעל, אזור התעשיה, גבעת שאול ב' (בין השעות 18.30—8.00)

בתל־אביב: רח' דיזנגוף 75, ליד דיזנגוף־סנטר (בין השעות 18.30—9.00)

* הכמות מוגבלת
* מכירת בד קורדרוי במחיר —.30 ל"י המטר — נמשכת

ג'רוסלם ג'רסי

משרד החינוך והתרבות

המחלקה להכשרת עובדי הוראה

יד הרב מימון ירושלים

יד הרב מימון YAD HARAV MAIMON

המכון המרכזי להכשרת מורים תיכוניים ללימודי היהדות

(לשעבר מכון שבדרון)

לבני הישיבות, לרמי"ם בפעל, לבוגרי ישיבות תיכוניות ולבוגרי ישיבות הסדר

ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ו החלה

לבני הישיבות: ניתנת לכם אפשרות לשלב במסגרת לימודיכם בישיבה הגבוהה גם לימודי הכשרה פדגוגית הבקנים תעודת הוראה להוראת חינוך תיכוניים. המכון התחשב בהכשרתם המיוחדת של בני הישיבה להוראה תיכונית. הלימודים מתקיימים בשעות הערב. התחשבות מקסימלית בצורכיהם המיוחדים של בני הישיבות. ניתנות הלוואות מותנות בשיעור גבוה (והופכות בד"כ למענקים). לתלמידים נצרכים נתנות מילגות.

למורים בפעל: למורים תיכוניים ולרמי"ם חסרי רשיון הוראה קבוע, יפתח קורס השתלמות מיוחד לשם קבלת הרשיון.

*

בדבר פרטים וקבלת טפסי רישום נא לפנות למשרדנו בכתב או בע"פ לפי הכתובת: יד הרב מימון, בית מוסד הרב קוק, ת"ד 642 ירושלים.

תל־אביב

„אהל־שם"

השבת פרשת ויקהל פקודי ב־10 — י. סברסקי — תנ"ך ב־11 הרב ד"ר ש.ז. כהנא. תפילות; ב־4 ב־מסיבת „עונג שבת" ירצה — ד"ר צ. ברנדר על הנושא: „ליוכלה של ועידת קטוביץ" הפותח: יו"ר „אהל־שם" — משה גולדשטיין דברי אגדה — ד"ר ש.ז. כהנא.

מדור בתי כנסת

השבת, מברכין החודש, בבית ה־כנסת הגדול בתל אביב, רחוב אלנ־בי 110, יעבור לפני התיבה החזן הראשי מר יהושע לרר בלוית מק־הלה.

ערבית 5.20
שחרית 8.00

באגודת „אהבת־חסד"

במועדון של „אהבת־חסד" רח' נ־חמני 16, בשעה 8 בערב, מתקיי־מים:

בליל שבת: מסיבת „עונג־שבת", ליד שלחנות ערוכים, בהשתתפות רבנים וחזנים אורחים.

ביום שלישי: שיעור בתנ"ך — יחזקאל. בחוג נשים „אהל־אברהם" ע"י הרב שמעון פרנקל.

ביום רביעי: שיעור ברמב"ם — „שמונה פרקים". ע"י ד"ר יהודה מוריאל.

מסיבת מלווה מלכה

במוצאי שבת בבית צפליק רח' סוקין 12 בשעה 8.00 בהשתתפות הרב לאו וד"ר כהנא.

לוח הצופה

● פירים הקונה רהיטים אנטיקה פריג'ידרים, טלויזיות וירושות — 876852 בערב 804938

● מרכז מכונות גילוח השמלית תקה, מכירה, חלקים. צבקס, ביאליק 12, רמת־גן 736164.

● דרוש חדר קומפלט עם צהריים בסביבת קק"ל עם רשות לעשות תה לצלצל 224342.

● לסופר תשוב בבני־ברק, דרוש מורה לאנגלית משעה 4 עד 6 אחה"צ 3 פעמים בשבוע, בתנאים טובים. לפנות לת.ד. 1526 בני־ברק.

● למכירה ספה יחיד עם ארגז כלי מיטה, ריפוד חדש טל. 783494 16.30—19.00 8.30—12.30

● בחדר 27/2 דתי חרש אילם מסודר בדירה ובעבודה מחפש בחו־רה מתאימה. רח' ר' עקיבא 1 — נתניה טלפון 28754־053 לצלצל מ־שעה 9 בערב.

● בבני ברק למכירה דירה 3½ חדרים משה שרת 32 783831 ב־אחרי 5.00

● דרושה אשה מטפלת לתינוק בפתח תקוה לפנות לברקוביץ יונה הנביא 7 בני־ברק טל' 782812.

● במכירה עסק מבוסס בדמים פרנסה ל־2 משפחות 903568־03, 918531־03

לוח ירושלים

● דרוש/ה פקיד/ה להנה"ח ל־התקשר אחה"צ 285971־02

● לכבוד החג מפות טרלין 210×140 — 63 ל"י. „דקור מלכי ישראל 19.

● להשכיר לדתיים, 2½ חדרים לוקסוס, מרוהטת + הסקה, בשערי־אים — ירושלים. 287913.

● להשכרה — בירושלים בקרית משה — 4½ ריקים. הסקה. מידית. להקופה ארוכה. 285546־02.

● דרושה אשה דתיה דוברת אי־דיש לבשול ונקיון אצל אשה זקנה ל־5 שעות. 526557 מ־16.00.

בבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו

תיק עזבונות 676/75

בענין: — צוואת המנוח — רבי ראובן קסי, שנפטר בתל אביב, ביום 10.6.73. אשר כתובתו האחרונה הי־תה בתל אביב, רחוב באר טוביה מס' 11 בתל ת. ז. מס. 0793260.

המבקש: — נתן קאשי, מרחוב אלנבי 114, תל אביב.

הזמנה

להוי ידוע כי המבקש הגיש ב־קשה למתן צו קיום צוואה ולמינוי מנהל עזבון, לבית המשפט המחוזי בתל־אביב—יפו והריני מזמין כל א־דם להתייצב בבית המשפט תוך 15 יום ביום פרסום הזמנה זו וליתן ט־עם מדוע לא יינתן תוקף לצוואתו של המנוח ביום 23.2.70 ומדוע לא יתמנה מר גירשון תמיר, עו"ד ל־מנהל עזבון הכנוח, שאם לא כן יתן בית המשפט את הצווים המבוקשים.

רשם בית המשפט המחוזי

במפלגה ובתנועה

המפד"ל הפוהמ"ז בת"א

במועדון סניף נוה שרת בשעה 11 שעור במדרש — י. ש. שפירא.

בביהכ"נ עולי אפגניסטן נוה צה"ל ב־4 שעור תורה — הרב י. יחיי.

בביהכ"נ „היכל מנחם", פלורנטין 37 ב־3 שעור תורה — הרב פנחס הכהן רבין.

בביהכ"נ עולי אפגניסטן בכפר שלם א' ב־4 שעור תורה — הח' יצחק רבי.

בביהכ"נ „תפארת ישראל", רח' המעפילים ב־4 שעור תורה — ר' זכריה כהן.

בביהכ"נ „זכרון קדושים" ביפו שעור בפרשת השבוע — הרב אלעזר הגר.

בביהכ"נ „שושנה" רח' יאיר שטרן 11, שכ' פלורנטין ב־5 שעור תורה — הרב פנחס הכהן רבין.

במועדון „רמת ישראל", רח' ה־מכבים 19, שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא בשעה 3.30 — א. ארנברג.

במועדון אהבת חסד, רח' נחמני 61, מסיבת ליל שבת (ע"י שולחנות ערוכים) בשעה 8, על הנושא: חיינו לאור פרשת השבוע, ירצה: הרב באיר גרוזמן. הפותח: הרב משה ברנשטיין. זמירות שבת ע"י החזנים: י. סולניק וברדוני.

במועדון בילו — ע"י ביהכ"נ בילו שד' רוטשילד 124, שעור בפרשת ה־שבוע — הרב מ. הרשקיק, בליל שבת בשעה 8.

במועדון שע"י בית הכנסת בשיכון הפועל המזרחי בהמשך שנקין מסי־בת ליל שבת ב־8.30 על הנושא: ריה"ל כמסביר היהדות, ירצה: מר מרדכי טרופר. הפותח: הח' מיכאל מיכאלי, זמירות שבת ושירה ב־ציבור.

באספת עולי המערב

הרב צמח זמברובסקי, יו"ר המרכז העולמי לתנועת המזרחי — הפועל המזרחי, יהיה הנואם־האורח באספה החודשית של „ארגון עולי ארצות המערב", שותקיים מחר, מוצש"ק בשעה שמונה בהיכל שלמה. הרב זמברובסקי ינתח את „המצב בתנו־עה לאור ההתפתחויות בחברה הישר־ראלית." הקהל מוזמן.

תנועת האשה הדתית לאומית — ירושלים

עונג שבת במכון הרי פישל, פר־שת השבוע הרב יוסף גולדמן, עיונים בתפילה הגב' שושנה הול־צברג.

בבית הכרם בפנסיון מרגוע פרשת השבוע הרב דוד שפירא.

בגבעה הצרפתית, בבית הרב ר' הרבנית גרשטיין רח' בר כוכבא 6, דירה 8, השעור בפרשת השבוע יתקיים בשעה 3.30, לאחר מכן סעודה שלישית.

תנועת האשה הדתית לאומית

המדור לקליטה הברתית של עולים

מסבות קבלת שבת

בליל שבת

תל־אביב במעון הירקון — עונג שבת המרצה: יוסף זיו.

במעון עולים „קסם" — שיעור ב־יהדות ע"י הרב בן ציון נשר.

בשבת

במעון שליב „קסם" — עונג שבת המרצה: יצחק שפירא.

במעון „עדי" רמת־גן — מסיבות ליל שבת בהשתתפות מרכזת התר־בות רחל הרצוג. שיחה עם וולפמן בעניני דיומא. שירה בשיתוף עם העולים וזמירות שבת.

שעורים ביהדות ואולפנים ליהדות

יום ראשון

תל־אביב במעון קסם — עונג שבת. — המרצה יצחק שפירא.

קרית־מוצקין — מתקיים קורס ל־הנחלת הלשון ולמוד ביהדות לעולים חדשים. ברח' אשכול 6 ק. מוצקין, בשעה 6—7.30 בערב. ע"י המורה לאה זידל.

פתח־תקוה — שעריה — שעור ב־יהדות בהדרכת הרב ז. גרוס — ב־בית הכנסת משכנות יעקב רח' ה־שופטים 18.

ביום רביעי

בתל־אביב — במעון עולים „ה־ירקון" — שיעור ביהדות ע"י ד"ר ד. סרבר.

ביום חמישי

במעון עולים בית ברודצקי — שיעור ביהדות: ע"י הח' ברזיאר. חדרה — בשיכון גזית — שיעורים ביהדות בהמשך לאולפנים.

תנועת האשה הדתית ת"א

קרית־שלום: בבית רוסלה, רח' כסלנס 30 בהשתתפות מר פרבר.

תנועת האשה הדתית לאומית

שבת

רעננה — בסניף הפועל בשעה 4.30 אחה"צ ירצה מר יפה כהן על פרשת השבוע.

בני־ברק — במועדון לחברה רח' דניאל 3, עונג שבת לקשישים ב־שעה 3.30 הרצאה — הח' לרנר אלי־עזר.

קרית־מוצקין — בביהכ"נ לנוער בשעה 11 לפנה"צ ירצה הח' מאיר לוי.

חיפה — ביום ראשון בשעה 5 אחה"צ במועדון החברה רח' יהד־שלים 27. פגישת חברות בהשתת־פות הגב' רוחמה בלך מפקחת מש־רד החינוך והתרבות על גני ילדים ממ"ד. והגב' רוה גיל מרכזת הה־נדבות באיזור חיפה.

אשדוד — ביום ראשון כ"ו באדר בשעה 8.30 בערב במרכז הקליטה תרצה הגב' נעימה כהן־טוב — חב־מת נשים בנתה ביתה.

נהריה — בבית הפועל המזרחי, רח' הגיסטים 29, הרצאה: דיני פסח — הרב א. קלר רבה של נהריה.

ירושלים

השיעור של הרב חיים ציזמן בסנהדרין, ביום ראשון בערב

ביום ראשון, ב־8, מתקיים בהיכל שלמה השיעור השבועי של הרב ח־יים ציזמן ברמב"ם, הלכות סנ־הדרין. הקהל מוזמן.

ר' ברוך דובדבני ידרוש מחר בהיכל שלמה

השיעור ב„פרשת השבוע לאור ד־כינר, בסבב „ארגון והיקי ההברפה" יתקיים מחר, ש"ק, בשעה 3.30 אחה"צ, בהיכל שלמה. את השיעור ילמד ר' ברוך דובדבני, ראש המר־כז לחינוך דתי, שליד המרכז העו־למי.

„כיסי האבטלה"

(סוף מעמוד 6)

דיעה לי תמשיך לספר קבוצות ארעיים, עד האחרון שבהם.

עדיפות לנמל אשדוד

„החשבון" של פועלי חיפה, איננו נגמר עם הנהלת הנמל. הם מטיחים האשמות נגד רשות־הנמלים, המפ־לה את נמל חיפה ונותנת עדיפות לאשדוד. ועד הפועלים משוכנע שקיים יחס עוין

מצד רשות־הנמלים. ומאז ייסודה, מהווה נמל אשדוד „ילד טיפוחי־הוכה לתמריצים. וכפי שאחד מאנשי הוועד הגדיר: „קיימת מגמה להרעיב את נמל חיפה ולהפנות יו־תר עבודות לנמל אשדוד". כי אח־רת אין להבין מדוע גורמי הסחר והלקוחות של הנמלים אינם מפני־ים את נמל חיפה שבו שכר העבו־דה זול יותר.

הבעיה היא יותר יסודית. של גור־מות מדודות, של תשלום על משמ־רות, שבשום פנים אינן יום עבודה נוסף, אלא קיצבת זמן פיקסיבית. בעד משמרת שלישית ושבתות מקב־לים 300% תוספת שכר, כפי שנהוג בנמל אשדוד. אין גם להתעלם מתו־פעת הגניבות והנזקים הנגרמים ל־מטענים, המייקרים את פרמיות ה־ביטוח. מאידך, טוענים אנשי לשכת המסחר, כי בחיפה יש תהליכים ביורוקרטיים מיותרים, המבריחים את המשתמשים בנמל, לאשדוד. התחרות בין שני הנמלים עמוקי המים לחוף הים התיכון, איננה מקלה כיום על הפועלים. הנראה שלא עזרה במידה רבה ללקוחות. מועצת הפועלים מסכימה כי יש לע־שות לשיפור השירותים ולמשוך לקוחות לעבוד בחיפה. — וזוהי בעצם תמצית המדיניות הכלכלית החדשה: לחסוך, לקמץ, לייעל את העבודה, להמריץ את הפועלים, ש־ידרשו גם מעצמם ולא רק מקופת המדינה. להעלות את התפוקה ולהג־ביר את ההתחרות. ואז „מעז יצא מתוק" וגם הפועלים יצאו נשכרים.

מכוניות קרטינג

(מכוניות מרוץ נעסיות)

במצב תקין

למכירה כל יום

משעה 8.00—14.00

בלונה־פרק, גני התערוכה

טל. 474131

בתי קולנוע

ירושלים

שעות ההצגות

בימי חול — 600—700—900

אוריון — פושעים בצמרת

הבירה — החוטפים

אורנע — הגשר על הנהר קוואי

מיטשל — יצאנית בשורות האימפריה

תל־אביב

אסתר — החרדל מגרה לי..את האף

גורדון — שבוע 3 קורצ'ק והילדים

פאר — שבוע 2 פאסיר מהשדרה השניה

סינרמה — שבוע 5 משפט הבגידה

חן — מארק אנטוני

דרייב אין — 7.00 המורים לרקודים; 9.30 מהפכנים בעל כורחם

חיפה

ארמון — שבוע 5 נמל תעופה 75

עצמון — שבוע 2 איש הכנופיה

רון — פסק דין

חן — פשע במעגל סגור

אורלי — שבוע 5 בראש מורם

אודה — השוד המתוחכם

אמפי — פארק האהבה

היום

יום ששי, כ"ד אדר תשל"ה, 7.3.75

פ' ויק"פ

הפרק: יחזקאל לג—לד; המשנה: אהלות יג, ה—ו; הדף: כריתות כח; ההלכה: או"ח תקו, ו—ח.

שבת

הפרק: יחזקאל לה—לו; המשנה: אהלות יד, א—ב; הדף: מעילה ב; ההלכה: או"ח תקו—ו, ט—ב.

שידורי ישראל

חדשות בעברית — בגלים א', ב', צ' — כל שעה.

09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
17.55 (א) חדשות באנגלית
18.50 (א) חדשות בצרפתית

שידורי התכניות לעולים (ג): עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית 20.30; רוסית — 20.45

רשת א'

08.10 „מעדנים מוסיקליים לרביעיית כלי־קשת" 11.15 שידורים לתלמידים ב־בתי־ספר היסודיים 11.30 לקראת שבת — לכתות הכינוניות „איש צדיק היה" — תכנית על ר' אריה לוין באת שפרה ספרא 11.50 שיר תמזמן 12.05 „הקונצרט שלי" 13.05 „קונצרט צהריים" 14.10 לאם ולילד 15.05 „קבלת שבת" — שבפרשה קריאה בפסוקי המקרא שיחה על הפרשה פרקי חזנות שיחה בהלכות שבת — מאת הרב עובדיה יוסף 16.10 רגע של עברית 16.11 הכוורת התיכון.

רשת ב'

08.15 „בוקר טוב" 08.55 „הארץ הזאת" 09.05 „בוקר טוב" — המשך 10.05 ... 11.05 „כאן בביתי" 11.40 ... 12.05 „בסקצב יתצרי" 12.30 שירים משלנו 13.05 „בחצי היום" 14.10 ... 16.11 „אביב וזמירות".

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר 08.05 ... 09.05 ד"ש עם שיר 09.30 עונג שבת 09.55 לעולם לא אשכח 10.05 ... 10.55 מילה בכלע 11.05 ... 11.55 „חיילים שואלים" 12.05 ... 12.55 הנקודה היהודית 13.05 ... 14.05 ... 14.55 ... 15.05 ... הטפרת הסבות ... שלוש לפני שבת.

טלוויזיה בללית

15.25 תכניות ילדים 15.00 „אייכנהוי" שלום לבוא שבה — לפרשת ויקהל־פקודי בהשתתפות המקהלה העירונית של פתח־תקוה ותלמידי בי"ס בר־אילן בכפר סבא.

במוצ"ש

רשת א'

18.40 רומנסות ספרדיות 19.50 היום בתנ"ך: יחזקאל, פרקים ... קריאה מפי עמיקם גורביץ ושיחה ... ד"ר כבשה הראל ונתת להם ברית 20.05 תחרות שחמט ... 20.07 ... 21.05 „הבבדיל" ... 22.05 „סילים שמנות לנפש" 23.05 ... סיקה קלאסית כבקשתך".

רשת ב'

18.30 מבורר הספורט — ... 21.05 „בידי העבים" ... 22.05 „מוצאי ספורט" 23.05 „שעה קטנה ..."

גלי צה"ל

19.05 קריאת ביניים 20.05 ... 21.05 מסורת מסורת 21.35 ... כתוך סרטים וחזות מוסיקליים 22.05 פזמונים עולמיים 23.05 ... 23.53 שיחת חצות 00.05 ... 00.30 סיפורי לילה 02.00 ... 02.05 שעה קטנה של נעימות 03.05 ... ניב אל תוך השחר.

טלוויזיה בללית

18.45 מוסיקה ושירה 19.30 חדשות 20.00 „אוספיזאי" — הבאות 20.30 ... לחדשות 21.00 מבט ספורט 21.45 „... 22.55 מסוקו של יום — חדשות.

האופרה הישראלית

מייסדה והנהלה: א. דה־פיליפ

הצגות בכורה ● תל־אביב
27.3 * 19.3 * 15.3
ירושלים: 10.3

סיפורי הופמן

מאת אופנבאך

תל־אביב: 11.3 * 8.3 * 29.3

הרוזנת מריצה

אופרטה מאת קלמן

ת"א: 8.3 *

כרמן ● ביזה

תל־אביב: 24.3 * ורדי

לה טראוויאטה

תל־אביב: 31.3

רינולטו ● ורדי

תל־אביב 17.3
פוצ'יני
לה בוהם

ת"א: 12.3 * דוניצטי

לוציה די לאמרמור

במוצ"ש 8.3.75

הבימה: היום בו הפסו את האפיפיור באולם הגדול; מבע איזו: באולם הקטן

הבימרתף: על קלות דעת: ב"פ

הקאמרי: קוקרים של מעוות התיאטרון העירוני

חיפה: בן הדוברמניב: ב־8.30; ש"ק: ת"א בת־דור ב־8.00—10.30

הצפה

עתון יומי

HATZOFE DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: ש. דון־יחיא. מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' נחמני 66, טל. 35421, ת"ד 2045, ... 41144 * סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1143, טל. 234910, בערב טל. 528344 * סניף חיפה: ... טל. 663628 ...

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות

صكّان الاصل

هكذا من الأصل

שר האוצר: פועלים למשיכת השקעות לארץ לצמצם הפער במאזן התשלומים

מאת סופרנו הכלכלי

הריפורמה במיסוי, שתופעל ב־חודש יולי, לפי המלצה ועדת בן־שחר, תביא, אמנם, לירידה רצינית במיסוי הישיר בהרבה מיגזרים ב־משק אבל נטל המיסים בכלל לא ירד. זאת אמר אתמול שר האוצר, מר י. רבינוביץ, בכנס מטעם מרכז ההסברה שנערך ב„בית הסופר" ב־ת"א.

המלצות ועדת בן־שחר יוגשו ב־שבוע הבא, אמר והדגיש כי בלי ההסתדרות אי אפשר יהיה ליישם ה־מסקנות.

שר האוצר אמר כי בשנים הבאות יהיה צורך לאמץ מדיניות שכר ו־הכנסות מאופקת.

הוא מסר כי ביקש מעשרה אישים מרכזיים בכלכלה הישראלית להת־נדב לבאות לעולם ולפעול למשיכת השקעות.

היועץ הכלכלי של שר האוצר, מר א. דברת, מסר כי ההשקעות במשק תסתכמנה השנה ב־15 מיליארד ל"י, וכי המאזן הכולל של השקעות בארץ הוא סיפור הצלחה גדול, עם כשלו־נות אי פה אי שם.

הממונה על התקציבים, מר א. גפני, אמר כי ההתנגדות שהיתה עד כה לאיחוד הגביה של מס הכנסה וביטוח לאומי שתחסוך 300 עובדים, היא על סף השבירה. שר האוצר והעבודה הסכימו לבצע ריפורמה זו והוא מקווה שהענין יבוא על פתרונו, לאחר התנגדות העובדים וההנהלות במשך כמה שנים.

התנגדות „להלבנת" הון „שחור" הביע המשנה לממונה על הכנסות המדינה, ד"ר בן־עמי צוקרמן. הוא ציין כי הנסיון של שתי הלבנות הון לא היה מוצלח.

השר דחה בתוקף את הביקורת שהושמעה מצדדים שונים נגד המסים החדשים בסך 2 מיליארד לירות, ב־כנותו ביקורת זו דמגוגית שאין לה כל צידוק. לדבריו, היתה זו האפש־רות היחידה הסבירה מכל האלטרנ־טיבות כדי לכסות את תוספת ה־תקציב שברובה נועדה לבטחון. ב־הקשר זה אמר השר, כי „אין בתוכנו איש שיכול להתווכח עם הצבא על צרכי הבטחון, כמות הנשק ורכשו. האוצר יכול להתווכח עם כל משרד ולקבל על מצפונו קיצוץ בכל סעיף בתקציב — רק לא ביחס לתקציב הבטחון בימים אלו".

שר האוצר מסר, כי ועדת בן־שחר תגיש המלצותיה בעוד כשבוע ימים, והריפורמה במסים תבוצע ותיושם ב־1.7.75. הוא ציין כי ועדה זו מורכבת מטובי המוחות בארץ בתחום זה אשר עבדו יומם ולילה על מנת להגיע להצעת ריפורמה יסודית אשר תסלק עיוותים חמורים וקשים. אולם הריפורמה לא תוכל להתבצע ללא סיועה ועזרתה של ההסתדרות, אמר.

כן מסר מר רבינוביץ, שמס ערך מוסף יבוצע ללא ספק באוקטובר ה־שנה, ואז יוכלל במסגרתו מס ה־מעסיקים שהוטל עתה.

נמצאו שלושת הילדים הנעדרים מפרדס־חנה

שלושת הילדים מפרדס חנה אש־ר נעדרו במשך שלושה — י־עקב אדרי, יעקב אמסלם ויעקב כהן — נמצאו אתמול בצהריים בריאים הולכים בין השיחים ליד בריכת גן שמואל.

הם הובאו למשטרת פרדס חנה ובני המשפחות שהמתינו ליד בנייני המשטרה קיבלום בשאגות־שמחה ו־בקריאות־הידד למשטרה על מאמציה המרובים ומציאתם חיים ובריאים.

על מהלך החיפושים מוסר כתב־נו: צוות־ים בחדרה את הפרטים הבאים: כוח משטרתי גדול חיפש אחרי ה־ילדים במשך כל הלילה לאור פנ־סים, החיפושים. נמשכו גם הבוקר בליווי גשש וכלב־גישוש. משעה הבוקר הצטרף לחיפושים גם מסוק.

לפי העקבות התברר כי הילדים עברו דרך התעלות בכביש „איסטנ־" וחצו את הכביש העוקף חדרה—גן־שמואל, בקרבת פסי הרכבת מזרח חדרה—פרדס־חנה. שני הילדים ש־שמעו ברדיו על העלמם של היל־דים, הודיעו למשטרה כי בעת המ־תנה לטרמפ ליד הצומת בכביש העו־קף ראו שלושה ילדים במרחק כ־300 מטר מבריכות הדגים של גן־שמואל. לאחר הודעה זו התרכזו החיפושים כל שעות הבוקר באיזור זה, וכ־עבור זמן־מה אכן נמצאו הילדים שם בריאים ושלמים.

הילדים סיפרו כי בלילה נרדמו על העשב לא רחוק מהבריכות. הם סידרו ביניהם שמירת אבטחה — שניים ישנו ואחד היה ער. כן ני־זונו מתפוחי הזהב שקטפו בפרדסים.

הנהלות מחוזיות לעניני עלייה יוקמו בארה"ב

התוצאה הראשונה מכנס הועדה המכינה לועידה כלל ארצית לעניני עליה של יהדות ארצות הברית — היא הקמת הנהלות מחוזיות לעניני עליה מנציגי כל הקהילות המוסדות היהודיים והציוניים של ארצות־הברית. על כך מסר מר פנחס ספיר, יו"ר ההנהלה הציונית היהודית ב־ישיבת ההנהלה שנתקיימה אתמול בראשותו בתל־אביב.

מר ספיר, שהשתתף בהתחלה ה־שבוע בכנס הועדה המכינה בניו־יורק, ציין, כי לאחר הדיונים ש־נערכו בועדה התחזק באמונתו ש־מסירת בעית עליה בידי יהודי ארצות הברית עשויה לקדם את ענין עלית יהודי אמריקה לישראל. „אין היום בוער יהודי אחד בארצות הברית שבעית עליה אינה עומדת על סדר היום של פעילותה" — הוסיף מר ספיר.

ההנהלה הציונית תקיים עוד לפני פסח ישיבה מיוחדת בהשתתפות יושב־ראש ההנהלה הציונית באר־צות הברית הגב' שרלוט גייקובסון ומרכז קליטת עליה בארצות הברית, מר יהושע ילין כדי לסכם את ה־שלב השני של התכנית.

אישים ומוסדות

— רבנים, אדמו"רים, ראשי ישי־בות, אברכים, ועסקנים מיקירי ירו־שלים השתתפו בחגיגת נישואיהם של אליקום בנם של ר' ישעיהו ו־שרה רבורקה בירושלים עם אסתר שושנה בתם של יעקב וצפורה אלמכן מאשדוד. החופה נערכה במלון „כר־מל" בירושלים ע"י הראב"ד יצחק יעקב וייס.

מנכ"ל משרד הדתות אורח כפר בתיה

דוד גלס, מנכ"ל משרד הדתות, היה אתמול אורח־כבוד במזכרת־בתיה. הוא התקבל בבנין המועצה המקומית, ע"י הרב המקומי אפרים זלמנוביץ, ראש המועצה המקומית, רפאל סויסה, חברי המועצה המקו־מית, המועצה הדתית, ואישי צבור.

אל המנכ"ל נלווה סגן מנהל המח־לקה למועצות דתיות, הרב יוסף קל־מנוביץ.

בארוחת ערב חגיגית שנערכה ל־כבוד האורחים הבטיח המנכ"ל לס־ייע בסיום בית הרבנות, והמועצה הדתית אשר בנייתו הוקפאה מאז 3 שנים. כן הבטיח לעזור בשפוץ בית הכנסת הגדול במושבה.

הוצגו גם לעניין גורמים שונים מהארץ ומחו"ל בהקמת קריה דתית בכפר.

הרב יוסף קלמנוביץ, סגן מנהל המחלקה למועצות דתיות, הבטיח ל־סייע לפעילות המועצה הדתית ב־כפר, ולקדם השירותים הדתיים ב־מזכרת בתיה.

בשורה טובה
הופיע
ילקוט מעם לועז
על
ספר קוהלת
כרך 16
להשיג
בבתי מסחר
לספרי קודש

חידושו!! לגבאי בתי־הכנסת
[illegible]

עירית תל־אביב־יפו
יחד עם כל תושבי העיר,
אבלה
מועצת עירית תל־אביב—יפו
על
חיילי צה"ל והאזרחים שנפלו בהתקפת הרצח
ומביעה תנחומיה למשפחות השכולות
שלמה להט
ראש העיריה

„משהב"
חברה לשכון בנין ופתוח בע"מ
למכירה
דירות עממיות
בנות 3 חדרים
ב־קרית שמואל ע"י חיפה
מחירים סופיים - ללא הצמדה
משכנתא עד 40.000 ל"י
מועמדים הקיים יפנו בבקר פרטים למשרדי „משהב" בחיפה, רח' ארלוזורוב 3, טל. 04-68049

לידידנו
הרב **ישראל נאה** שליט"א
שא ברכות
לרגל קבלת הפרס
חבריך וידידיך
במכון הרי פישל
ירושלים

למכירה משק מסודר
במושב נחלים ע"י פ"ת
4 חדרים + 20 דונם אדמה + 7 דונם פרדס
דרשן יוסף 89

לתושבי פתח־תקוה!
בחג הפסח עיר נקיה
מחלקת שרותי הנקיון פונה לתושבי העיר והשכונות ומבקשת מהם שידאגו להוצאת הפסולת מחצרות הבתים לפני חג הפסח
פינוי פסולת גינות וגרוטאות בעיר ושכונותיה יבוצע ע"י שרותי הנקיון של עירית פתח תקוה, בימים הקבועים בהתאם לתוכנית עד יום ששי 21.3.75 ט' ניסן תשל"ה.
התושבים מתבקשים לא להוציא כל פסולת אחרי התאריך הנ"ל ועד לאחר החג, כדי לאפשר לפועלים לנקות את רחובות העיר לקראת חג הפסח.
אנו מקווים שאזרחי העיר יגלו עירנות לפנייתנו זו ובכך ישמרו על בריאותם ועל נקיון העיר.
בברכת חג שמח
ד. טבצ'ניק,
סגן ראש העיריה
וראש המחלקה.

לשכת הרבנות נס־ציונה
ת.ד. 93 טלפון 958753
בע"ה יום י"ב אדר תשל"ה
הכשר לפסח תשל"ה
הרינו לאשר בזה כי הכשרנו והעלינו כדת וכדין למהדרין את בית־החרושת למשקאות חריפים „יקבי נס־ציונה"
ולכן כל התוצרת הנושא על הבקבוק „לשכת הרבנות נס־ציונה כשר לפסח תשל"ה" — הם כשרים לפסח.
הערה: המשקאות אשר לא יהיו מסומנים כנ"ל הם בחזקת חשש חמץ וצריך למוכרם במכירת חמץ בערב פסח.
וע"ז באתי עה"ח ביום הנ"ל
אברהם מאירי יעקובוביץ
מ"מ רב נס־ציונה והסביבה

מחלקת
התרבות וההסברה
המפלגה הדתית לאומית · הסתדרות הפועל המזרחי בישראל
בשתוף משרד החינוך - המחלקה לתרבות תורנית
יום ראשון — כ"ו אדר תשל"ה (9.3.75)
תל־אביב — בחוג הרבנים — רח' יהושע בן נון 48, ישמיע הר צבי ורום בהרצאתו: „הלכות יסודי תורה להרמב"ם", — בשעה 7.00 בערב.
רמת־גן — במועדון „בר־אילן" יתקיים החוג לתנ"ך בהדרכה מר א. ויצמן, בשעה 6.30 בערב.
יום שלישי, כ"ח אדר תשל"ה (11.3.75)
רמת־גן — במועדון ותיקים יתקיים שיעור בתלמוד בשעה 11.00 בבוקר, בהדרכתו של הרה"ג מ. י. אושפיזאי.
רמת־גן — במועדון „בר־אילן" יתקיים חוג הרמב"ם, בשעה 6.30 בערב, בהדרכת ד"ר ב. ד. כרבר.
יום חמישי, ר"ח ניסן תשל"ה (13.3.75)
רמת־גן — יתקיים במועדון ותיקים חוג למחשבת ישראל בשנת הרב קוק זצ"ל. בהשתתפות הרה"ג מ. י. אושפיזאי שליט"א, בשעה 7.00 בערב.
שבת — "החינוך לערכים ולמצוות"
שבוע המרצים בסדר „ויקהל פקודי" בבתי־כנסת בנתניה
בית־כנסת נצח ישראל, שכ' בן ציון — שלמה בן זכריה
" דוד ישראל, עין התכלת — הרב אבנר כוכבי
" בית אל, פרדס הגדוד — הרב מיכאל שרביט
" בית אל, דב הוז — הרב מיכאל שרביט
" אהבת שלום, עין התכלת — משה דדוש
" שבי ציון, שכ' בן ציון — שלמה בן זכריה
" גנת אגוז, שכ' בן ציון — שלמה ב זכריה
" עולי בוכרה, שכ' דורה — יצחקוב פנחס
" עולי רוסיה, שכ' אזורים — הרב פלטו
" ברית אחים, שכ' אזורים — אהרון בן הרוש
" עולי פרס, ק. נורדוי — הרב חיים אסולין
" קיבוץ גלויות, ק. נורדוי — הרב יצחק שפירא
" בית ליאון, שכ' ותיקים — הרב מנדלסון, ישיבת בנ"ע
" שערי ציון, שכ' ותיקים (קבוץ גלויות 78) — תמם בכור
" שערי צדק, שכ' ותיקים (זיידה) — שלום מכלוף
" אבות ובנים, שד' שמשון — הרב ברסנסי
" היכל דוד, נתניה — ידידיה אהרוני
" ישורון, נתניה — הרב מלוף
" היכל שלמה, נתניה — הרב דוד נשיא
" יהודה הלוי, שכון לוטיר — פסח כליטן

ישיבת בנ"ע „נחלים"
קיטנה תורנית מדעית
הקייטנה תתקיים השנה אי"ה החל מיום ראשון י"ב מנ"א (20.7.75) עד יום ראשון שלאחריו
בתכנית:
א. שיעורים תורניים
ב. שיעורי עזר באנגלית ובמתמטיקה למעוניינים
ג. חוגים: מחשבים, צילום, אלקטרוניקה, התעמלות וכו'
ד. תכנית בידור בערבים
ה. רחצה בבריכה
ו. שיט בים חיפה
ז. סיורים וטיולים
ח. אירוח המשפחות עם החניכים בשבת בה ישהו החניכים בקייטנה
* * *
פרטים והרשמה במשרדי הישיבה טל': 915831, 919068

היינות מיקבי „הכורמים" ו„אשכול"
האחים שור
כשירים מלכתחילה ללא חשש ופיקפוק כלל
בהכשר ועד הרבנים של אגודת ישראל
ועד הרבנים בעיה"ק ירושלים
ירושלים ת. ד. 513 טלפון 222263
ב"ה, יום ט' אדר תשל"ה
תעודת הכשר
הרינו מודיעים בזה לציבור החרדי, שכל סוגי היינות המיוצרים ע"י היקבים הותיקים של האחים שור „הכורמים" בגבעת שאול, ו„אשכול" במוצא, ירושלים.
עומדים תחת פקוחנו והשגחתנו
ביקרנו ביקבים הנ"ל ועמדנו על כל תהליכי הייצור מתחילת הבציר ועד המילוי בבקבוקים שנעשו בתכלית הכשרות עצהיו"ט, הן לכל השנה והן לחג הפסח. ביחוד יש לציין שהכוהל (ספירט) המשמש לייצור היינות הנ"ל הוא מתוצרת עצמית של היקבים הנ"ל ומיוצר רק מענבים ללא שום תערובת אחרת מאיזה מקום שהוא, ונעשה בהידור הכשרות.
ולכן כל היינות של היקבים הנ"ל המחותמים בהותמת ועד הרבנים כשרים אף למהדרין לפסח ולכל השנה בלי שום חשש ופקפוק.
תוקף הכשר זה עד ניסן תשל"ו
ולראי' באעה"ח יום הנ"ל פעיה"ק ירושלים תובב"א
נאם שלמה שרייבר
נאם אהרן בהגרי"פ זצ"ל ברנשטיין
נאם ישראל גרוסמן
שתו ותהנו בחג הפסח במיטב המשקאות:
יין המלכים, יין מגדל דוד, יין לחיים, יין הרקח, יין קונדיסון, יין קרינה יין קומרון, יין אליוסטת ועוד 60 מיני משקאות.
לחג הפסח משווקים בבקבוקים חדשים בלי תוספת למחיר הרגיל.

מצוה לפרסם
הכהל ומשקאות חריפים הם חמץ ואסור לשתותם בפסח
לפי הבירורים שנתבררו בפני רבותינו הגאונים שליט"א הבד"צ דפעיה"ק ירושלים ת"ו ובהמשך להודעה והוראה של הבד"צ מחודש שבט תשל"ה.
הננו חוזרים ומפרסמים עה"פ ומבקשים בשם הבד"צ בזה מכל או"א שיוסיף ויפרסם בכל דרך שהוא עד שידעו הכל:
כי כל מיני המשקאות החריפים המצוי בשוק הן אלו המוצרים בארץ והן אלו שנשלחו מארץ ישראל לחו"ל, כגון: כהל נקי (ספירט), אראק, וודקה, ברנדי (קוניאק), שליבוביץ, שרי ברנדי (ויישניאק) וכל מיני הליקרים בשמותיהם השונים — הן אלו בלי הכשר וגם אלו שבהכשר של רבנים שכתוב עליהם „כשר לפסח" אפילו אלו שהם עם חותמת הכשרות של הבד"צ —
כולם הם בחזקת חמץ ואסור לשתותם בפסח
וצריכים לבערם או למכרם במכירת חמץ לפני הפסח
(ואם נמצאים עדיין רבנים המכשירים כעת את הכהל (ספירט) וכו' הנ"ל, הרי בודאי שלא היו לפניהם כל הבירורים כראוי).
המשקאות החריפים שנקנו לפסח תשל"ד משנה הקודמת עם חותמת הכשרות של הבד"צ ובכתוב „כשר לפסח" ב. ת. — הם כשרים לפסח בלי פקפוק.
ואלוקי ישענו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויצילנו מכל מכשול ונזכה לחוג את חג המצות בכשרות ובדיצות.
בשם הבד"צ שליט"א
שלהי אדר תשל"ה
ועד הכשרות שע"י העדה החרדית ירושלים
נ. ב. בדבר היינות הנקיים מתערובת כהל (ספירט) הנ"ל, פורסם כבר בהודעה והוראה של הבד"צ מחודש שבט תשל"ה. יתר הפרטים בנוגע להיין וכן פרטים בעניינים של כשרות הכהל (ספירט) הכתא, ידיעות ובירורים להנ"ל, יפורסם אי"ה בקרוב ב„מדריך הכשרות" לפסח תשל"ה שיופיע בעז"ה בימים הקרובים.
* * *
מודעה זו מתפרסמת על־ידי חברת „אטס" בע"מ למשקאות, ירושלים ובזה אנו להביע התנצלותינו:
א) על הפסקת שיווק משקאות חריפים שלנו עד לאחרי הפסח — לאור הודעה זו. תיכף לאחרי הפסח יימשכו אי"ה שיווקי המשקאות החריפים כמקודם.
ב) היות והדרישה גדולה למיץ ענבים ויינות „אטס" אשר הם ב"ה בלי שום תערובת כהל (ספירט) שבחשש, וכשרים לפסח למהדרין. בעקבות דרישה גדולה זו, אין באפשרותינו להענות לדרישות הלקוחות החדשים, אשר אנו מבקשים סליחתם.
בברכת חג כשר ושמח
חברת „אטס" בע"מ למשקאות
דרך בית לחם 17 — ירושלים
טלפון 32671—02

אוניברסיטת בר־אילן
מודיעה בזה על פתיחת רשום מועמדים לקראת התואר השני לשנה"ל תשל"ו במקצועות הבאים:
א. במסלולה למדעי היהדות — תנ"ך *, תלמוד, מגמה לתורה שבע"פ, עבודת גמר (לבנות), תולדות ישראל, היסטוריה כללית *, לשון עברית ולשונות שמיות *, ספרות עברית *.
ב. במסלולה למדעי הרוח — פילוסופיה יהודית, פילוסופיה כללית, רות משווה, אנגלית *, ערבית *, מוסיקה לבנים.
ג. במסלולה למדעי החברה — פסיכולוגיה **, חנוך **, עבודה סוציאלית **, כלכלה *, סוציולוגיה, מדעי המדינה.
ד. במסלולה למדעי הטבע — מדעי החי (ביוכימיה, מיקרוביולוגיה, מדעי הצמח, זואולוגיה), כימיה, פיסיקה, מתמטיקה.
ה. למדי העזרה במתורגמנות — תרגום בכתב ובע"פ (לדבות תרגום סימולטני) בשפות: עברית, אנגלית, צרפתית **.
* במחלקות אלה קיימת אפשרות לבחור באחד משני המסלולים הבאים לקראת התואר השני: א) עם עבודת גמר, ב) ללא עבודת גמר.
** הרשמה למחלקה לפסיכולוגיה (מגמות: קלינית, חנוכית, שקומית, חברתית־תעשייתית, בסוריה־כללית) יתקיים ביום כ"ג בניסן תשל"ה (4.4.75).
הרישום לביה"ס לחינוך, לביה"ס לעבודה סוציאלית ולימודי משנה בתורגמנות יתקיים ביום י' בכסלו תשל"ה (20.5.75).
בדבר פרטים על המסלולים השונים והדרישות המיוחדות של כל מקצוע וכן על סדרי רשום ותקנון הלמודים, נא לפנות אל: המדור לתואר שני, אוניברסיטה בר־אילן, רמת־גן החל מיום י"ח באדר תשל"ה (2.3.75).
מועמדים שיתקבלו יוכלו למלא חלק מהדרישות ללמודי יהדות ושפות זרות במסגרת למודי הקיץ תשל"ה.

ארגון ישראל הצעיר — חיפה
ארגון רבנים עולים מארצות המערב
משרד הדתות
המחלקה להמ"י וחי"
רב שיח
על הנושא: דמות הרב בישראל
בהשתתפות כב' הרבנים:
הרב מ. מרכוס שליט"א
יו"ר חוג יוצאי המערב
שע"י המפד"ל
הרב מ. לויפס שליט"א
יו"ר מרכז החינוך בישראל
בשם ההסתדרות הרבנים אמריקה.
ב. מורגנשטרן שליט"א
רב בברוקלין.
יהודה עזריאלי — יו"ר
הפגישה תתקיים אי"ה ביום שני כ"ז באדר (10.3.75), בשעה בערב, במלון „צלזר" רחוב אבן־סינא, חיפה.

בית־ספר תיכון עירוני דתי בני־ברק
רח' אבטליון 20 * טל' 780552
החל בשנת הלימודים תשל"ו יהיה בית־ספרנו
בית־ספר תיכון עירוני דתי עיוני
לבנות בלבד
תתקבלנה מסיימות ח' כתות של בתי־הס הדתיים למגמה ההומניסטית, למגמה הריאלית וללמודי המחשב.
ההרשמה לכתות ט' תתקיים אי"ה בין השעות 9—13.00 החל מיום שלישי, ו' בניסן (18.3.75) והסתיים ביום שני, י"ב בניסן (24.3.75)
יש להביא: תעודות של כתה ז' ותעודת שליש ב' של כתה ח 2 תמונות ותעודת זהות של ההורים.

ב"ה
הופיע ספר
ילקוט פירושים
על מס' כתובות ח"ב
מאת ישראל כץ
הספר השישי של הילקוט פירושים — אוסף ענק מפירושי הראשונים והאחרונים, שעדיין לא הופיע כמותו על שום מסכת.
— זכה בפרס ע"ש הרב קוק של עיריית תל־אביב —
ההפצה הראשית:
ה. גיטלר, תל־אביב, ביל"ו 4, ובבתי המסחר לספרי

מורים
למתימטיקה, פיסיקה וכימיה
דרושים
לביה"ס של הקבוץ הדתי בשדה אליהו, עמק בית ש
לכתות ד' — י"ב
(קיימת אפשרות של דיור במקום)
נא לפנות בכתב או בטלפון 065—88052

בית אבות צימרמן - רענ
מודיע על מספר מקומות פנויים מצומצמים
לזוגות בודדים
עדיפות ותנאים מיוחדים
להורים שכולים
פרטים בטלפון 052-91322
לפנות למר לרנר

עירית־אשקלון
דרוש מינהלן לבי"ס מקיף דת
הכישורים הדרושים:
1. הבנה בהנהלת חשבונות.
2. הבנה בעניני משק.
3. ידע בהתכתבות משרדית.
4. 12 שנות לימוד (רצוי השכלה גבוהה).
5. יכולת להפעיל צוות עובדים טכניים בבי"ס
6. הופעה נאה, ואדם בעל אורח חיים מסורתי
הדרגה המוצעת י"ג (30 נק'). אם המועמד עובד הוראה, שכרו יהיה לפי דירוג עובדי הוראה.
הזוכה אם איננו תושב אשקלון, יהיה חייב להעתיק מקום מגוריו לאשקלון, לאחר תום תקופת הנסיון.
הצעות להגיש בכתב לפי הכתובת: —
עירית אשקלון, ת. ד. 9001 עד ליום 14.3.75
אהרון הייבי — ראש העיר

בנק המזרחי המאוחד בע"מ
מחיר יחידה	מחיר פדיון
106.75	104.14
קרן נאמנות צבירה
המנהל: חברת השקעות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ

קראת ימים של הכרעה

מאת יעקב אדלשטיין

...ים הקרובים יהיו ימים גורליים, עת יתהיל ד"ר הנרי קיסינג'ר ...ו הנוכחי, להשגת הסכם בין ישראל ומצרים. נראה שהפעם ...צר לא יוותר על השגת הסכם, למרות הקשיים הצפויים לו. ...ינסה ללחוץ על שני הצדדים להגיע לידי פשרה. ההצלחה ...ה לו אישית, משום שמעמדו התערער בדעת הקהל ובקונגרס ...יקאי. נמותחת ביקורת על מדיניותו מכל הצדדים, והוא זקוק ...ת האימון בו. ההסכם שהשיג קיסינג'ר בוושינגטון עומד בפני ...מסות ומדיניות ההפשרה שלו עם ברית המועצות ועם סין ...תה כבועת סבון.

קיסינג'ר יעמוד בפני שורה ...שים שהראשון בהם, חוסר ה... בין הצדדים השאיפות המנ... ישראל בתכונת לקשור את ... להסכם שלא ניתן יהיה ב... הפר אותו, ואילו מצרים מת... להסכם מילולי בלבד, ש... לה שטח תמורה ניסוחים בלתי ...ים. סאדאת נהגלה כמדינאי ...בבצפי הסעיה ובמדיניות ס... ההתברנה לכל הצדדים, מבלי ...ית בפני אף צד. ד"ר קיסינג'ר ... למצוא ניסוחים מעורפלים, ... דעתם של שני הצדדים. הוא ... בתמרוניו הידועים שלפיהם ...בע תמיד את האלטרנטיבה. ... בדרך כלל רעה מאד מאשר כלשהוא.

האלטרנטיבות של קיסינג'ר

...קורו האחרון בישראל, בשיחה ...ה השרים, הציג את האלטר... בצבעים שחורים. אם לא ...הסכם, כי אז צפויה מלחמה, ...ה כזה שוב תמצא ישראל מ... מדינות אירופה נכנעות ב... בפני איומי החרם הערבי על ... דלק. בארה"ב מתגבשת דעה ...סיוע בלתי פוסק לישראל, ...הקהל עייפה מן המלחמה ב-...הודיכה. המצב הכלכלי באר-... אינו שפיר ובמצב זה כאשר ... מובטלים, קשה לדעת ה... לעכל סיוע לישראל. לכן גם ...ממשל יבטיח, לא ברור אם ...יש יקיים ויאשר. קיים מתוך ... הקהל ובתוך הקונגרס ...ראל צריכה לדעת היטב מ-... בוואשינגטון. אם לא יושג ... כי אז יבוא שר החוץ אחר, ...ר באליוט ריצ'ארדסון, שהוא ...תה של ישראל, מן הגורמים ...ושר חוץ כזה יפעיל לחץ ...ין ביותר, וישראל תעמוד ל-... לבניך ותיאלץ לוותר בתנאים ...יותר.

וכן אלה הם הנימוקים של ...ר שכדאי להשיג הסכם כל-... עכשיו מפני שיתכן מאד ש-... יהיה מאוחר. יש לנצל את ...נות, יאמר קיסינג'ר, משום ...כי יהיה קשה יותר. קיסינג'ר ...גם את הטוב שיש בהסכם עם ... הוא יתן לישראל מרווח ... וינטרל את סוריה ואש"ף, ...שלבים לא יוכלו שני גורמים ...לחזור מלחמה. מצרים היא ... לכל מלחמה. או לשלום. ...כך מושל על ישראל לבוא להסכם עם מצרים, משום ש-... מפתח באיזור לכל פעולה — ... או שלילית. כמובן שהוא ...גם את האספקט של ארה"ב. ...ש לה השפעה במצרים, הדיות ...ת התיכון, אך אם הפעילות ... יגבר כוחה של ברית ה-... ושוב יכנס האיזור להתחרר ... אם יושג הסכם, יש סיכוי ...ה"ב תהיה השפעה במצרים ו-... טוב מבחינתה של ישראל.

...ל מה יסב המיקוח

...קח יתחיל על כמה מן ה-...ים של ההסכם. הזמן, הערך ...והצהרות. מן הצד המצרי ... המיקוח על שטחים. ...מה שניתן לצייר אותה גר-...מו. ישראל תציע הסכם לפי ...ך של הדיות. שטחים תמורה ...ם מדיניים. גודל הנסיגה כ-... הוויתור המדיני. נסיגה מאבר ... תמורה ויתור על הלוחמה ה-...ת. נסיגה מן המיתלה תמורת ... מן הלוחמה הצבאית על ידי ...ר אי לוחמה.

...יום תציע הסכם באמצעות ... או האו"ם. הצהרות לא ישי-...אלא באמצעות צד שלישי, ש-...מחייב אותה. הסכם צבאי ולא ... מדיני. היא תהיה מוכנה ל-... אלמנטים בהסכם הצבאי, אבל ...זה, על ידי „הבנות" עם קי-..., ולא בפומבי ומבלי שיהיה ... להתום על נייר כלשהוא ולא ...עם ועדה אלא בחשאי, בסתר, ... צדדית. אמנם תהיה מוכנה ... על נייר בגינוה. אבל נייר ... יכיל אלא הסדרים צבאיים ...שום הצהרה מדינית לא תי-...בו.

...נב דברים זה יבוא קיסינג'ר ...צעת פשרה. נסיגה כן הר-... לקית בלבד. אולי השארת ה-...ים בידי שני הצדדים כדי ל-...חשות. התמורה לכך, הצהרה ...ת של קיסינג'ר עצמו על דעת ...ת, מבלי שהיא עצמה תיאלץ ... עליה. הצהרה זו תכלול ס-... בדבר אי חידוש מלחמה, או ...א בלוחמה, או נוסח אחר אבל ...מפורש הצהרה של אי לוחמה. ...ג נסיגה כאבו רודס, תתחייב ...ב לספק נפט לישראל, סעיף ... כבר בהסכם הכלכלי הצפוי ...שתי המדינות. מצרים תתחייב ...ר שלא להיות אקטיבית ב-... המזרח הערבי. אבל לא תוכל ... את עמדתה בניגוד לעמדת ...מדינות ערב. מצרים — יטען ...נה יכולה לנתק את עצמה מן ... הערבי, אחרת תאבד את ה-...יה שלה בעולם זה. משום כך ... ללכת בין הטיפות, אחרות מת-... משטרו של סאדת, שיש לו ...ים רבים משמאל ומימין. ל-...ל לא רצוי שימון במצרים מש-...תר, שעשוי בגלל חולשתו ל-... את עצמו שוב לעצלותה של ... המועצות. לכן על ישראל ל-... בחשבון מצב זה ולוותר על ... תו. פומביות ולהסתפק בכל ...סידורים עקיפים. רק בדרך זו ...להגיע להסכם.

...ינג'ר יציע גם הסכם שיבוצע ...ד, בבת אחת, אלא היתכן שעת ... של שנה לפתות, וזאת כדי ... היכן עומד הצד השני. אם ... מבצע את ההסכם או לא. הזמן ...את שלה. אם יתברר שהזמן ... שהסכם אינו עומד במבחן ...צריך לבקר מחדש. ...לעשות להמרצים שונים מ-...לה שהוזכרו, במסגרת המו"מ ...

שאלות גורליות

... השרים הישראלי שיבהל את

המו"מ עם קיסינג'ר יצטרך להכריע בשאלות גורליות. עליו יהיה לשקול אם מותר לה לישראל להסתכן בהסכם שגורל ממנה יתרונות בטחון בשל החזקת שטח גדול בסיני, תמורת הבטחות והסכמים שאיזור זה משופע בהפרתם בצורה בוטה כמעט כמ-עט. השאלה המכריעה שתעמוד לעניו תהיה שאלת הערובות, מי יערוב להסכם שאכן ישמר ושמצרים אכן תקיים אותו.

היעד, הסכם עם מצרים תוך ני-טרול סוריה ואש"ף הוא יעד הגיוני ורצוי. אבל יש לקחת בחשבון ש-סוריה מסוגלת בהחלט לערער הסכם כזה. אמנם סוריה לא תוכל לבד ל-צאת למלחמה, אבל יש בכוחה לפ-תוח במלחמת התשה שתערער את כל מערכת ההסכמים המדיניים. מל-חמת התשה תכתיב את מצרים להגן הקלחת. מצרים כמדינה ערבית בכי-רה באיזור לא תוכל לעמוד מנגד. ראש הממשלה יצחק רבין שחושש מפני תמרון כזה, מכריז כי ההסכם עם מצרים צריך להיות הסכם בפני עצמו, ללא קשר עם הסכמים אח-רים. הנו עקרון שאין לסטות ממנו ועליו הוא בנוי. בעקרון בו-ודאי שכך צריך להיות. ב-שטח עצמו יכולים להתחולל דברים שמצרים וישראל יהיו לא ישלטו עליהם. אש"ף יכול לבצע כל מיני תעלולים שיגרב בו את מצרים בהוספות כסוסים או בהת-נגשויות. סוריה הגנה ליצור מתי-חות והטעין כי ישראל עומדת להת-קיפה. ועל הכל, ברית המועצות תעמוד ותלבה את האש על ידי ש-פיכת נפט לתוך המדורה. כל זה יש להביא מראש שלא יערער את ה-הסכם.

לכן, הסכם עם מצרים הוא בתחום השגה היד אבל גם בתחום הכשלון. המרחק בין ההשג לבין הכשלון הוא קטן ואירועים שונים יש ב-כוחם להשפיע לכאן ולכאן.

ירדן מנוטרלת כיום, אבל סוריה מנסה לרתום אותה לצלותה. אם סו-ריה תציע לירדן תמיכה בירדניזציה של יהודה והשומרון, היא יכולה למשוך את ירדן למלחמה. ובכך תג-שים את שאיפתה לפתוח חזית שלי-שית. המדיניות הסורית פועלת ב-קרוב ירדן ולא בהרחקתה, משום שהיא חוששת מאלטרנטיבה גרועה יותר במשטר הירדני, ומשום הצורך לשמור את ירדן מפני הזהאשה מ-כל מלחמה.

מול כל האפשרויות הללו של ער-עור ההסכם, יש להתכונן, ויש למ-צוא את הערובות. שכן מדינות ערב מאומנות לשיבוש הסכמים ולפירו-שים חד צדדיים. מצרים שבכל ה-מו"מ עד עתה לא דבר על צורת הערבויות להסכם, למרות שזה ה-סעיף החשוב ביותר בו. אולי מתוך הנחה ששום ערבויות אין בכוחן ל-שמור הסכמים אם צד אחד החליט שההסכם אינו לטובתו, כמקובל ב-זירה הבינלאומית.

מכאן שהשבועות הקרובים יהיו מכריעים. יתכן שקיסינג'ר ישהה ב-איזור באופן רצוף ויעייף את הצ-דדים בסיבוביו ויתכן שישוב לאחר שבוע לוואשינגטון. סבורים שהוא יתמקד הפעם בהסכם על נוהל ה-שיחות. השבוע שעומד לפנינו יהיה שבוע של הכרעות גורליות.

התקפת המחבלים בת"א ותזוזת צבא מצרי בסיני

מאת אלתר ולנר

התקפת המחבלים בתל־אביב מעיבה בשעה זו על המהלכים המדיניים עם בואו של קיסינג'ר ועל המתרחש בחזית הדרום. ערב פתיחת המו"מ. האם נועדה ההתקפה להכשיל את שליחותו של שר החוץ האמריקאי, או שמא היתה זו התקפת־הסחה, בתיאום עם סאדאת, כפי שהיתה פעולת המחבלים בווינה ערב המלחמה האח־רונה. אשר שימשה מסך, שמאחוריו עשו מצרים וסוריה הכנותיהם להתקפת הפתע בצהרי יום הכיפורים.

מכל מקום המתרחש בזמן האחרון בחזית הדרום חייב להדליק אור אדום, שכן לפי ... שסאדאת עלול לבחור באופציה הצבאית. אם במהלך המו"מ, כאמצעי לחץ ואם בסופו, במקרה של כשלון השיחות.

פעולת „סבוי" בוצעה ע"י אש"פ עצמו, כהודאת הארגון, היתכן איפוא אפשרות, שהדבר נעשה — כאמור — תוך התאמת עמדות ואין איפוא ל-האמין לידיעות, שדיברו על מחלוקת בין מצרים למחבלים אלא יש להני-אימון בידיעה על בוא משלחת של אש"פ לקהיר, כדי „לתאם פעולה". אולם גם אם התכוונו המחבלים ל-הכשיל מראש שליחותו של קיסינג'ר אין להוציא מכלל אפשרות שמצרים תלך אף היא בשיטה דומה, היד שימוש במהלכים צבאיים וחצי צב-איים כאמצעי לחץ על ישראל.

מה משמעותן של ההתרחשויות ה-אחרונות בחזית התעלה, שעליהם כבר מסר גם שר הביטחון ? ובין מה ש-נעשה על פני השטח בגדה המזרחית של התעלה, בסיני וכן בגדה המער-בית מצביע על כיוון ברור של הכנות מלחמתיות מצריות. הכנה אלה מת-בטאות בין היתר בתגבורים ... החזית.

חיזוק נוסף בעובדת אפשרות פעי-לה צבאית מצרית ניתן לראות בהכ-רזות המנהיגים המצריים סאדאת ו-גם שר המלחמה המצרי, גאמסי. וכן הרמטכ"ל פאהמי, אשר הכריזו כמה וכמה פעמים במהלך החודשים האח-רונים, כי תוך שלושה חודשים צריך להיות הצבא המצרי מוכן למלחמה.

הדרישה של סאדאת

בראיון לעתון הלבנוני „אל נהאר" הצהיר סאדאת:

„עד לרגע זה, לא קיבלתי שום הצעה חדשה ואם לא אקבל תשובה אזי הצד השני ישא באחריותו... לא אסכים לפחות מהנוגע (נסיגה) יש-ראלית, בשלוש החזיתות, ובמשך שלושה החודשים הבאים".

בהרצאה בפני סגל מוסד ההדרכה לגוער הכריז שר המלחמה גאמסי: „הכוחות המזויינים של מצרים מכינים עצמם לסיבוב נוסף כאן תום מלחמת אוקטובר חושים היטב, כי המלחמה עדיין לא הסתיימה, בשום שלא הש-לכנו את שחרור האדמה".

„הכוחות המזויינים דבקים במשי-מות נוספות, כדי לשחרר את האדמה ולהחזיר את זכויות העם הפלסטיני. כאן מרץ 74' ולאחר הפרדת הכוחות מתארגנים הכוחות המזויינים ומעלים בשקט. בשנת 74' נערך בהשאי מספר פעמים תרגיל גיוסי.

„שנת 75' תהיה קשה ביותר ב-תקופה הקצרה הקרובה, או שנכנה לשלום או למלחמה. כל הערכות ה-הערכות מצביעות על כך שאנו נע-מוד יותר מכל במלחמה. לפי כך המשימה המוטלת על הכוחות המזו-יינים היא ההתכונן לקרבות".

להערכת משקיפים יש להסיק מ-דיברים הללו על „שלושה חודשים" כי הם מכינים את הצבא המצרי ל-אפשרות פעולה צבאית:

מכלל אפשרות, כי המצרים עשויים לפתוח באש לא רק במקרה של כשלון המו"מ אלא גם במהלך פתיחת המו"מ באמצעות קיסינג'ר.

בניגוד למצב ששרר ערב חידוש מבצע כוח האו"ם בצפון, אז כבר כי המצרים אינם מעוניינים במלחמה, מאחר שיכולים להשיג הישגים גם ללא לחימה — כיום שונה המצב — המצרים עשויים לבחור באופציה ה-צבאית. לפי הערכה זו, אם המצרים יחליטו ברגע מסויים, כי המו"מ עם קיסינג'ר אינו מספק אותם, או הם עשויים לפתוח באש.

המשקיפים אינם מוציאים מכלל אפשרות. כי המצרים עשויים לפתוח בצעדים צבאיים ולחדש את מלחמת ההתשה וזאת כדי לתת יותר תוקף ל-צורך במו"מ. ההערכה היא, כי המצ-רים לא יירתעו מפתיחת מלחמה, ה-עשויה להעניק להם הישגים מוב-בלים, כי לדידם כל הישג מביא ל-ידי תזוזה פוליטית בסכסוך. כפי שזה הוכח במלחמת יום הכיפורים.

האופציה הצבאית המצרית עשויה — להיות שונה ומור-כבת מכמה אפשרויות, החל בנסיון לתפוס את כל אזור המייל, בו נמצ-אים כיום כוחות האו"ם, מבלי לפתוח באש, דרך פתיחת מלחמת התשה,

סימני תוקפנות אחרים

סימן אחר המעיד על כוונת הת-קפית „מצד המצרים —" — הוא בזקי-מת מערכי תפירות לטילי אוויר קר-קע מסוג ס.א. 6 מבורה לתעלה, ל-כל אורכה. לפי ההסכם אסור למצרים להחזיק הטילים עצמם, אולם הם הקימו את בסיסי ניהול האש, והכ-נת הטילים עצמם לתוכם היא ענין של שעות מספר. בשלב הראשון הצרו המצרים מצבים לקליטת טילים ב-חלק הדרומי, אחרי כן במרכז וכיום הם משלימים בקצב גובר והולך את כיסוי החלק הצפוני של התעלה. בסיסי הטילים, מהסוג החדיש יות-ס.א. 6 מבורה לתעלה עשויים „ל-כסות" את כל השטח עד מעבר ל-מעברי ההרים.

לאחרונה גם ... המצרים ... קצב התגברות מבורה לתעלה. ב-בדיקות האו"ם לא הוכח, שהיו חרי-גות רציניות מהסכם ההפרדה, אולם קצב ההתגברות וסוגי ההתגברות — מצביעים על אפשרות של פתיחת מלחמה קרו-בה.

מעריכים כמו כן, כי תנועת יחידות צי מצריות מ-צפון לדרום ולהיפך בתעלה ובמפרץ סואץ מהווה אף היא חלק מתהליך מצרי גמור להתכוננות למלחמה.

לאחרונה גם הוזלו להגיע למצרים סוגי נשק וחלקי חילוף מברית המו-עצות, שעיכובם כזכור את המש... ב...

גם הירדנים?

בחזית הסורית אין ניכרים בינתיים כל סימנים לשינוי בהיערכות, או ל-תגבור הכוחות שמאחורי איזור ה-מיי"ל.

מכל מקום יש המניחים כי במקרה שהמצרים יפתחו באש, יצ-טרפו אז מיד ללחימה ויתכן שגם הירדנים, לאחר שהם יעמדו בלחץ כבר להשתתף בה, ואז צפויה פעי-לות מלחמתית ערבית בשלוש החזי-תות.

אולם גם בהיעדר הסכמה משותפת, יש אפשרות מאוד ריאלית, לדעת מקורות צבאיים, כי הסורים עלולים לנקוט כיום בצעדים כדי לערער כל הסכם בין ישראל למצרים. יתכן מאוד כי פעולת „סבוי" לא היתה אלא תפה של הסורים והמחבלים להכשלה בסמך של קיסינג'ר.

סוריה מבקשת לטרפד...

משקיפים מעריכים, כי יתכן גם נסיון סורי לטרפד את ההסכם ע"י פעולה צבאית. אפשרות אחת היא הידידים פעולות המחבלים או הסורים עצמם ע"י מלחמת התשה ברמת־ה-גולן. האפשרות השניה היא...

כדי לפתוח בפעילות חבלנית וזאת במגמה להגיע את ישראל לפעולת גמול נרחבת בגד לבנון, דבר שיפמיד את המצרים ב-מצב לא נוח, תוך כדי המו"מ על הסכם עם ישראל.

את־המצרים עם סבב...

הסורים גם מנסים לעורר התנגדות בתוך מצרים להסכם עם ישראל הזאת...

נוסף לפעולה הדיפלומטית שהם עו-שים אצל מדינות ערביות להכשיל הסכם נפרד. דמשק עושה מאמץ ל-הגיע לשיתוף פעולה מקסימאלי עם ירדן ואין להוציא מכלל אפשרות, שבזמנו בביקור האחרון של ראש ממשלת ירדן בדמשק, האפשרויות של שיתוף פעולה מלחמתי — קר-השתתפות פעילה של ירדן במקרה של חידוש האש.

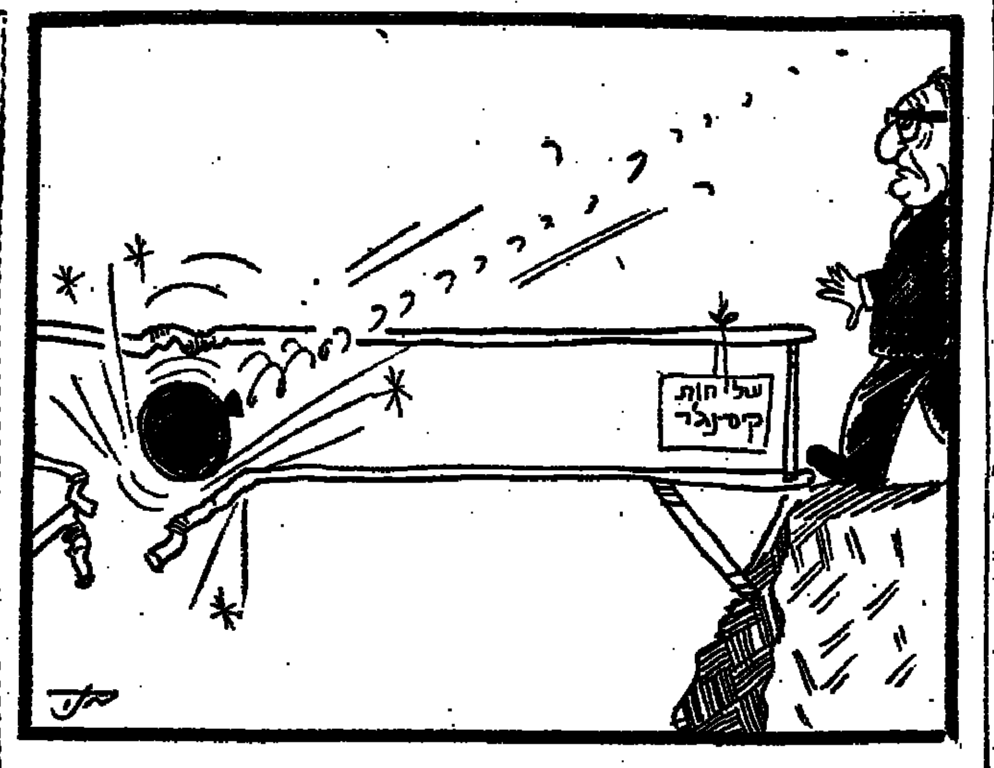

כיווני התפתחות חדשים במדיניות המחירים

מאת יצחק דרימש

השבוע ירד עלינו גשם של „הוזלות". מדי יום ביומו התבשרנו על ירידה במחירי מצרכים שונים. ה-אזרח הישראלי, המכיר את התפתחות המחירים בכיוון אחד שהוא כלפי מעלה, שאל את עצמו : האמנם ? האם זה נכון שמחירים יורדים או שמא אין זה אלא „תרגיל".

את ההתפתחות שבה מדובר יש לבחון מהבטים שונים ואסור להיתפס להכללה ולהתרץ דין בכיוון אחד.

משתוללת אצלנו אינפלציה דוהרת זה מספר שנים. בשנת 1974 הגענו

פועל להגברת מכירות בחו"ל. אך גם לשיא בעליית המחירים, כאשר בין ינואר לדצמבר היא הסתכמה ב־56 אחוזים. קצב זה של עליית מחירים הוא ללא תקדים בארץ. השיעור של ההתייקרות היה כפול מזה של שנת 1973, שאף בה הוכפל קצב עליית המחירים לעומת השנה שלפניה.

כאשר זהו הרקע הרי בכל האטה בקצב עליית המחירים נוטים לנשום לרווחה. אך מעבר לכך ישנן מגמות מסויימות המצביעות על כיוון שונה.

האטה בהתייקרות בחו"ל

חלק מהאינפלציה בישראל הוא מיובא. בשנים 1972, 1973 ו־1974 חלה עלייה מהירה ביותר במחירים של חמרי גלם ומצרכים בסיסיים ה-מיובאים מחו"ל. בחלק מהמוצרים עלו המחירים פי שלוש וארבע באותה תקופה.

השנה ישנה הפנית ברורה ברמת המחירים בחו"ל. מחיר הסוכר ירד ב־50%. בחיטה היתה ירידה של 20%. בפולי סויה הירידה היא ב־30%. במספוא ישנה ירידה של 20%.

כבר במהלך הכנת תקציב המדינה לשנת 1975 תוקן אומדן הסובסידיות. תחילה קבעו אותו על סך 2.5 מיליארד ל"י ואח"כ קיצצו אותו ב־600 מיליון ל"י והוא הועמד על 1.9 מי-ליארד ל"י. אך חשוב לציין כי מאז נמשכה ירידת המחירים בחו"ל. הת-פתחות זו לכשעצמה יש לה השפעה ממתנת על המחירים, ובעיקר על ה-ציפיות, בארץ.

באותו זמן חלה תזוזה משמעותית בארץ.

אמצעי המדיניות הכלכלית שהופ-עלו בשלבים ביולי ובאוקטובר 1974 התחילו לתת אותותיהם. אלה השפיעו אמנם באופן מידי, עם הפעלתם, על עליית מחירים. המסים והפיחות הש-תקפו מיד במחירים. אבל הם פעלו בכיוון נוסף : צמצמו את יכולת ה-ביקוש של האזרח. בהדרגה פחת כח הקניה שבידי הציבור. התוצאה היתה שהצטמצמה הרצה לתנועות. רכישת מוצרים בני־קיימא, דירות, מוצרים יקרים למיניהם ירדה. כך גם ירד ה-ביקוש לשירותים שונים : מסעדות למיניהם. נסיעות לחו"ל וכדומה.

הציבור קונה פחות. היצרנים וה-משווקים למיניהם חולו חשים בכך. שוב אין הם יוחסים כפי שהיו. אין זה עוד שוק של מוכרים, אלא שוק של קונים.

נכונות לעודד קניה

בתנאים החדשים הללו מגלים היצ-רנים המשווקים נכונות לעשות ל-הגברת המכירות. חלק מהם אמנם

שם, ואולי בעיקר שם, ההתמודדות קשה. השינויים אינם מושגים במהי-רות.

על רקע זה אפשר להבין את ה-היענות הרבה של המפעלים השונים להשתלב ב„מבצע ההוזלות". כאשר התכנסה השבוע פגישה של בעלי מפ-עלים ומשווקים לדיון בענייני הוזלה לקראת חג הפסח אפשר היה לפגוש שם עשרות בעלי מפעלים, שהקדימו לצאת מעסקיהם ולהשתלב במבצע. אפשר להניח כי עשו זאת לא רק מתוך רצון לזכות את הציבור, אלא מכיוון שחשו כי הם זקוקים לתמ-ריצים להבטחת היקף המכירות. זוהי עדות נאמנה להאטת ביקוש.

אם נבחן אותה יותר לעומק נמצא בה גם ביטוי למגמת שפל המסתמנת במשק. משמע : אמנם נכנסנו ל-האטה ניכרת.

התמריץ הממשלתי

בכל הנוגע להוזלות היתה תרומה חשובה ליוזמה הממשלתית. מבצע ה-הוזלה יצר גל. הוא סחף עמו מפעלים רבים, בין שחשבו תחילה על הוזלה ובין אם לאו. כאשר המדובר במבצע לקראת חג הפסח הרי בודאי שרבים המרוצים ממנו. חודש החג הוא חודש יקר. רבים מתקשים לאזן בו את תק-ציבם. ישנן הוצאות מיוחדות. בשל קניות מיוחדות לחג אף נוטים מחי-רים של מצרכים מבוקשים לעלות. לכן היוזמה להוזלות לחג הפסח רצויה.

אך מסתבר שהמבצע הזה לוקה ב-ציוות משמעותי.

לא כל ההוזלות באו בהתנדבות. מסתבר כי היתה זו הזמנות טובה לממשלה להגדיל סובסידיות לסקטור מסויים.

הוזלת מוצרי החלב בוצעה באמ-צעות סובסידיה ממשלתית. במחלבות הצטברו עודפים גדולים של שומן־חלב. יש להם מלאי של שמנת, חמאה וגבינות קשות. בגלל עליית המחירים לאחר הפיחות הצ-טמצם הביקוש לאותם מוצרים. ה-מלאי מעיק עליהם.

בתנאים של משק המגיב לפי מב-נים טבעיים צריך היה לתת להם לעשות את הנדרש : להוריד מחירים כדי להגדיל ביקוש. תחת זאת נתנה להם הממשלה „פוליסת ביטוח". נעש-תה הערכה כי במחירים מוזלים ב-משך חודש מרס יצמצמו את העוד-פים. הדבר כרוך במחיר של כ־5 מיליון ל"י. סוכם כי הממשלה תש-תתף בסובסידיה של מחצית הסכום ואילו המחלבות ישאו במחצית ה-שנית.

התערבות זו מנוגדת לתהליך של השפעה טבעית שיש להתפתחות ה-משק על הייצור השיווק והמחירים לכן נראה שזהו מהלך שאינו תואם את המדיניות הכלכלית החותרת ל-שיפור מבני במשק.

בכך לא די. הטעות חמורה יותר. הממשלה צימצמה בשנה שעברה את התמיכה במצרכים חיוניים, בתוכם שמן ומרגרינה. תחת זאת היא מג-דילה עתה את התמיכה בשמנת וחמ-אה. דומה שזהו ליקוי בתפיסה ויש למנעו בעתיד.

יש לתת לשוק ליהנות מההוזלות בחו"ל

תחת זאת נראה שהממשלה היתה הולכת בדרך נכונה יותר אילו היא היתה משתתפת בהוזלות ע"י תרגום ירידת המחירים בחו"ל במחירים ל-צרכן. נכון הדבר כי עדיין קיימת סובסידיה גדולה של 1.9 מיליארד ל"י. ארוכה הדרך למכירת המצרכים החיוניים במחיר העלות שלהם. אולם דוקא כאן נפתחה בפני הממשלה ה-אפשרות להצמיד את הציבור להליכים נכונים, בידעו כי מה שקורה בעולם משפיע עליו. כאשר המחירים עולים כעלים אותם גם לו וכאשר המחירים יורדים הוא נהנה מהירידה. ניתן היה לעשות זאת ע"י הוזלת בשר קפוא וסוכר. או אחד משני המצרכים ה-אלה. יש להצטער שהדבר לא נעשה עדיין מהסכים לצפיות. במקרה כזה היו הולכים על בסיס של תמיכה ב-סכום קבוע למוצר או באחוז קבוע. התארגנות המשק ותפיסותיו יהיו ברי-אים יותר.

בכמה יעלו המחירים?

בסיכומו של דבר שואל הציבור את עצמו : מה יהיו פני שנת 1975 ? האם המחירים יוסיפו לעלות כבעבר או שתהיה האטה ? אף לפי התחזית האופטימיסטית של התקציב הלאומי תהיה עליית מחירים מראשית השנה ועד סופה ב־18%. קצב זה הוא איטי. ללא השוואה, לעומת השנה הקודמת. למעשה שליש בלבד. תחזית זו בנויה על הנחה שתהיה ספיגה גדולה ב-תוצאה מהאטת הביקוש. מכיוון ש-הציבור יהיה חסר אמצעים לקנות. גם במקרה זה יהיו המחירים ה-ממוצעים של השנה גבוהים בכ־40% מאלה של השנה הקודמת. זאת ב-כיוון שמרבית ההתייקרויות של אש-תקד התרכזו במחצית השניה של ה-שנה.

מאניפולציות לצרכי האינדכס?

רמת המחירים בחודשים הסמוכים תשפיע בכ"ב על תוספת היוקר־בין המעבידים וההסתדרות. לעובדה זו יכולה להיות השפעה על מבצעי הוז-לה למיניהם. בעבר היו מאניפולציות שונות שנועדו להאיט עליית המחי-רים בחודשים מסוימים. לא תמיד היו התוצאה אם תרגילים מסוג זה יחזרו על עצ-מם בעתיד.

תנועה חשודה שהפכה למלכודת אש

מאת חיים פיקרש

— — — „סלח לי, אני מוכרח לצלצל דחוף למשטרה" ! — התפרץ חייל נירגש אל חדר הקבלה במלון „אמבסדור", שעל שפת הים בתל־אביב, הפקיד התורן, ציון סלומון, נעתר לו מיד. „בבקשה", אמר החייל, בידיו הרועדות חייג, ואל מוקד המשטרה זעק : „אני, חייל ב-צה"ל, רואה תנועה חשודה על שפת הים, סמוך לקולנוע „סיני-מה־1". — בואו מיד ! ועוד בטרם סיים את קריאתו, אץ בהגרה אל האפילה, ושם נגע בו צרור כדורים חרגני.

אותה שעה השקיפו שני חברי הוועד־הפועל של הפועל המזרחי ומהעובדים הבכירים בבית ה-תנועה, אשר לזימי, ראש המח-לקה המוניציפאלית ומר שלמה מלכה, ראש מחלקת הארגון, מחדרם במלון „אמבסדור", אל עבר הים הרוגע, בטרם עלה, כמנהגם להרדם, וגם להם נרא-תה תנועה חשודה על החוף. „כדי להזעיק משטרה" — אמרו ולפני שסיימו שיחם, נזרק רימון יד אל עבר המלון, ניפץ את שימשת אולם הקבלה. מהדף ה-אוויר נפל פקיד הקבלה, ותוך שהוא קורא בקול — מחבלים מתקיפים אותנו, כיבה את האו-רות במלון, בו התגוררו אותה שעה עשרות תיירים ואורחים.

תושיית הסדרנים

בהישמע קולות הנפץ, דקות ספורות לאחר השעה 11 בלילה, כבר הפכה הסביבה כולה ל„מבין יורה רוהוגה", כהגדרת שלמה אבישר, מנהל המלון, המתאר איך פרצו מאות קרואים מאולם התחנה „ירוך" שבבית־קרשניק — בתוכם גם החתן והכלה, וברחו לכל עבר.

סדרני הקולנוע, שהיה גדוש במאות אנשים, השדו אף הם מהתקפת מחבלים, וסגרו על בריח את שערי הכניסה. ואמנם יוזמה זו בלי ספק מנעה, לדעת אנשי המשטרה, טבח המוני — אפשרי, שכן שעה קלה לאחר מכן אמורים היו באי הקולנוע לצאת החוצה. „הצר לך אינה מגורים יכול היה להיות כאן, ברחובת הריציאה" — מעיד אחד השכנים.

אותה שעה קיבלה ניידת ה-משטרה קריאה בוק, לפנות אל אזור כבר הרברט סמואל, ואף זו נקלעה אל מטחי הירי של המחבלים, שירו מאות כדורים, לכל עבר ולכל תנועה חשודה. דינגר זאב, תושב בת־ים, חזר אותה שעה ברכבו הפרטי, מבית החולים „בלפור", שם אישפזו את הותנתו שקיבלה התקפת לב. גם הוא הפך מטרה לירי המחבלים, שנער עמוסים בצרורות מטעני החבלה אל עברו של מלון „סבוי", „נפגעתי בשתי רגלי בכדורים, ובקושי הצלחתי להשתחרר ולב-רוח מהמכונית הבוערת" — סי-פר, ממיטת חוליו.

בשלב זה, כעשר דקות לאחר התחלה ידי המחבלים, התבצרו הללו במלון „סבוי", ברחוב גאולה. מלון קטן יחסית, בו השתכן בשעתו, מפקד האצ"ל, חי"כ מנחם בגין, שאגב, בשעות הבוקר המוקדמות של יום אתמ-מל בא למקום.

למה בחרו ב„סבוי" ?

למה פנו למלון „סבוי" העזוב והמבודד, יחסית, ולא התבצרו במלונות הפאר שבסביבה או באולם החתונות ? שאלות אלה נדונו אתמול על ידי הגור-מים הנוגעים בדבר וקצין משט-רה ותיק הביע הערכתו בפנינו, כי על סמך הבדיקות בשטח הוברר שהמחבלים שהיו עמוסים כאמור, בסטטנים, ביקשו לע-לות במדרגות ואלה מוצבות אל קצה רחוב גאולה ושם, כשעלו כבר אל מדרגת הכביש נתקלו בחייל ש„הפריע" להם. צרור הירייה, זריקת הרימונים הראשונים „עוררו" את הדמנים ומחשש ודאי להיתקלות עם כו-חות הבטחון, הדריכו, התמקמו ופנו אל המלון הקטן !

בשעות הבוקר של יום אתמול התרכזו סקרנים רבים בסמוך, ואנשי משטרה וצבא וכן תגבו-רות שהגיעו ממחנות האימונים של המשטרה, הציבו את המח-סומים ופיזרו את הקהל.

אט־אט מתרכזים ובאים גם קציני צבא בכירים, מקבלים דיווח על דרך פעולת הפריצה של הכח. גם אנשי הג"א ובמיד-הד מחלקת ההנדסה, שולבו ב-פעולת החילוץ. מסלקים השב-רים וההריסות, מחזקים בקורות תומכים את הבנין הפגוע. חוליה של אנשי החברה קדישא הצב-אית, יחד עם הרב הראשי לצה"ל אלוף הרב מ. פירון וסגן הרב הראשי תת־אלוף הרב גד נבון, נותנים ההוראות לפינוי הגוויות, בתוכם גם שתה גופות המחב-לים.

להרגיע התיירים

יותר מאוחר בבקר גם הרב הראשי לישראל הגרי"ש גורן, וכן חברי הנהלת עיריית תל־אביב וראשי האגפים, המקיימים יותר מאוחר את ישיבת החירום, ובה מתכננים את דרך הטיפול בשכנים ובדיירים וכן בתיירים, כשהמגמה היא, כדבריו של עו"ד י. ארצי, מ"מ ראש העיר, „להר-גיע את הכל כדי להבטיח את החזרה לחיים תקינים". במיוחד משתדלים להרגיע את התיירים, ששהו במלון „סבוי" בשעת מע-שה. „לא נעזוב בשל ההתקפה את הארץ. אנחנו נשאר כאן, נמשיך בסיור" — הם אמרו לעתונאים.

עיריית תל־אביב קיבלה על עצמה לשקם את ההריסות ולת-קן את הפגיעות בבתים הסמוכים וכן להגיש את הסיוע הדרוש למשפחות הנפגעים.

„מה לעשות, תל־אביב הפכה לאחרונה למוקד להתקפות מחב-לים. הדבר יחייב הגברת הכר-נות וגיוס המוני של מתנדבים ל„משמר האזרחי" — אמר קצין המשטרה.

„אני מתנדב" ! — קרא לעד-מתו צעיר מזוקן. „כבר מעתה אני מוכן לכל הפקודה" — הוסיף והלך כדי כך פנה אל לשכת המודיעין העירונית הסמוכה, ד-מילא את טופס ההתנדבות.

יומן ניו־יורק

אש"פ מעביר מפקדתו לניו־יורק

מאת ד"ר הלל זיידמן

לפנינו מזימה מסובכת של המדינות הערביות במערכת פעולותיהן המתוחב-מות בארה"ב. הם מתכננים בחשאי פתי-חת משרד רשמי של אש"פ בניו יורק. תהיה זאת נציגות „חצי ממשלתית" של אירגון זה במסווה של שלוחה ע"י או"ם, אבל למעשה יהווה זה מטה מבצעי, מפ-קדה רשמית של המחבלים. גורמים יש-ראליים ואלה של יהודי אמריקה מודעים לזה ומתאמצים למנוע זאת.

ראש נציגות ארה"ב באו"ם השגריר ג'ון סקאלי מתנגד בתוקף להכרה במשרד זה. הוא מתאמץ לשכנע את מחלקת המדינה להתנגדות ברורה ויעילה, תוך שכנוע מדינות מערביות אחרות בצדקת עמדה זו. אבל, כפי שהתבטא, „הדבר אינו פשוט".

כי בכל פעם שארה"ב נוקטת עמדה שאינה לרוחם של שליטים ערביים וקומוניסטים, אלה משמיעים רמזים די שקופים, שמוטב להעביר את מושב או"ם מניו יורק, שם יש ליהודים השפעה עצומה, לדבריהם, לאיזו „ארץ נייטרלית".

לאחרונה פרסמו העתונים תיאורים רחבים על מערכת בניני מוסדות או"ם בווינה, שמכנים אותה „קרית או"ם". — כנראה שלא זכו לו בניני אותו המוסד בניו יורק, והמתחשבים בזה שאיום של העברתו לציר אחרת עלול להתגשם בנסיבות מסויימות, נוכח קולותיהם המרובים של הערבים, הקומוניסטים ו„העולם השלישי". — שאלה מעי-זים יותר ויותר להשתמש בהם באופן בלתי מרוסן.

על זה מעיד גם הגינוי האחרון של ישראל ע"י הוועדה לזכויות אדם באו"ם, תוך המחאה הרבות נגד החלטה דומה של „אונסקו" ואחרי-שו גרמה נזקים נכרים לאותו מוסד, ביוקרה ובתמיכה הכספית. אלה אינם נרתעים מן התגובות הנזעמות שהחלטותיהם השטניות מעוררות.

אגב, החלטות אלה הן „בומרנג". הן פוגעות במחליטים יותר מאשר בישראל. החלטת „אונסקו" באה כ„מתנה אלוקית" לנו, כיוון שגילתה את פרצופו האמיתי של האו"ם בהרכבו הנוכחי. גם הביאה תועלת ממשית להסברה הישראלית, שאם כי אינה מסבירה את עצמה, כלומר, את פעולותיה השימושיה (וזה נכון ?) לא הצליחה הזדמנות זו, לנצלה ביעילות. (כידוע, לא הכל שנראה „פנט-סאגי" הוא באמת פנטסאגי...).

כאמור, אין הגורמים הערביים נרתעים מזעם דעת הקהל. הם רק מתעשתים, ומוצאים אמצעים בכל פעם יותר מתוחכמים, להסוואת מזימותיהם. כמו בנידון דידן, של פתיחת נציגות רשמית

ומוכרת של אש"פ בלבו של הישוב היהודי הגדול בעולם.

הם בקשו להכניס את אש"ף לרשימת נציגים מבשלתיים (ביניהם גם במעמד של משקיפים) ב„ספר הכחול" של מזכירות או"ם. אבל בענין פעוט זה השקיעו מאמצים עצומים והפעילו לחצים תקיפים, (בשאלתם טרם ניתנה להם).

כל כך למה ? משום שההכללה ב„ספר הכחול" עלולה לשמש פרוזדור למעמד רשמי למשרד המחבלים בניו־יורק.

כפי ששמעתי מפקידים בכירים במזכירות או"ם, שאין דעתם נוחה כלל בנסיון זה, ישנה כאן דעה לראש העיר ניו יורק. בכן העירייה מארחת נציגים זרים, וקיים אף משרד מיוחד לשם זה. אם השגריר סקאלי אמר שהדבר אינו פשוט, כאמור, זה גם משום שישנם חוזים והסכ-מים בין או"ם לבין ממשלת ארה"ב, ובאלה נכללות גם זכויות שעל העירייה להעניק לגורמים זרים, שמקום מושבם בניו־יורק.

לכן היה טעות להגיד שלראש העיר היהודי יד חפשית בנידון. בוודאי שיופעלו עליו לחצים שונים, גם על־כוח של ההסכמים והחוזים הבינ-לאומיים האמורים. אולם אם יש מקום ותוכן להפעיל את „הכוח היהודי" כאן הוא הכינב עתה הוא הזמן. אם שונאינו מתאמצים עד כדי כך להכניס את הסיכון נגד ישראל למט-רופולין יהודית זו, שהיא גם המרכז המדיני, התרבותי, הכספי של יהדות הגדול שלה. ארה"ב, אין להתייחס להצעה זו כאל דבר רגיל, שאפשר לעסוק בו בשיטות רגילות. אם עושים מעשים אשר לא יעשו יש להתגונן אף בכלים שלא יעשו.

ראש העיר ניו־יורק לפני מבחן

מר אברהם ביים הוא יהודי טוב, פעיל למען ענינים יהודיים וביחוד למען ישראל. בין אחרים היה גזבר של מגבית פיתוח — „בונדס". הנה בשעה זו עליו להוכיח לא בלבד כיהודי ורגש יהודי, אלא גם אומץ, כי כאמור ישנם קשיים המצטברים על דרכו לעמדה נכונה.

ברם, אם כי זה ענין הנוגע קודם כל ליהו-דים, ישנם לא יהודים רבים ורבי השפעה, שבל-דים מהטענה במעמד וזכויות לכנופיית רוצחים בהנהגתו של ערפאת. ובלתי־יהודים אלה בודאי יצטרפו להתנגדות נמרצה ופעולה לפתיחת משרד רשמי של אש"ף בניו־יורק.

הקונסול הישראלי מר דוד ריבלין הגה את הרעיון של מועצה מטרופולי־טנית יהודית למען יש-ראל, שתרכז פעולה יהודית ויפעילן באופן יעיל יותר ע"י גיוס הכוחות, שמוכנים נכון לכל קריאה אם וכאשר תבוא. בהבדל מקלוב הנשיאים, שכחו יפה להשתדלויות, לסקרים, ביתם לשיכון — והוא מבלא את תפקידו באה-מנות כאשר הנהגתו של הרב עזריאל כילד הוכיחה את עצמה, — למועצה האמורה תפקיד של גיוס עממי, של הספרת דעת הקהל, של השפעה על העם כמו על מנהיגיו בממשלה ובקונגרס ועל אמצעי תקשורת.

בנידון המזימה האחרונה של הענקת מעמד רשמי לאש"ף בניו־יורק מועצה כזו היתה יכולה למלא תפקיד חשוב ביותר, ויתכן מכריע. כי המוני ישראל יודעו ויזעמו נגד מעשה זה, אבל מי יתן מוצא וביטוי להודעותיהם וזעמם ? אכן זוהי שעת מבחן לאברהם ביים, אבל גם ליהדות אמריקה !

משפטו של הרב מאיר כהנא והשלכותיו

בהקשר זה אין מנוס מלהזכיר בהרב מאיר כהנא, ביחוד מכה הגורדין להעניש אותו במאסר לשנה. לאמיתו של דבר בית־המשפט רק הפעיל חלק מן העונש שהוטל עליו קודם — על תנאי. הוא נענש במאסר שנים על ביצור בתוך ביצירה פצצה, ונאסר עליו כל קשר עם נשק. הוא עבר על האיסור פעמיים, בנסיון להבריח נשק לאירופה ואמריקה נגד המחבלים ; ובשיגור מכתבים מירושלים ...בית הסיתר בו ישב אז) לניו־יורק להסתן דיפלומאט סובייטי ולידיה על העבריינות הסובייטית בעת ביקורו של ברז'ניב בארה"ב. על עבירות אלה נענש ע"י השופט ד"ר יעקב בזק בירושלים למאסר באשר על תנאי. זה היווה יסוד להענשתו בקבות שעבר.

המשפט התנהל לפני השופט הפדראלי המ-פורסם יעקב ב. חיינבסטין, המנוגד בפי רבים (ביניהם עו"ד ועדים שהפקידו לפי פסקי־דין), כאחד השופטים האצילים. הישרים הנעלים בארה"ב. הוא נהנה באהבת הציבור. ביהודה של כל מי שבא במגע אתו. הוא בשמן בלוכד. לשעבר פרופסור למשפטים של אוניברסיטה קולומביה, ומחבר ספרים במקצוע זה. התקבלו קצה על אישיותו של השופט מצו שאף המנגד של כהנא הסביבי שווינבסיין היצבר בכבצב של אין ברירה.

ואמנם בפסק־דינו היתה נימה ברורה של הצטדקות. מכן החזיר „החוק מאלץ את בית־המשפט המבציע את העונש".

הרב כהנא בעצמו אמר לי בעת המשפט : אינני מקנא בשופט ווינסטין...

אולם מכמה חוגים הועלה החשד, שהקטגוריה פעלה בהוראת מחלקת המדינה, שאינה רואה בעין יפה, אם להתבטא בלשון של המעטה, את ההפגנות הסוערות שאורגנו ע"י כהנא נגד ד"ר קיסינג'ר...

אישים יהודיים להגנה על הרב כהנא

אמר הרב שרגא פיינפלד, נשיא הסתדרות הרבנים באמריקה : בתור חבר של קלוב הנשיאים ופעיל בארגונים למען יהודי רוסיה מעיד אני שהמניעים של הרב כהנא היו אידיאליסטיים. הוא עשה לשם שמים, ותרם רבות להישגים של המאבק למען יהודי רוסיה.

הרב ד"ר משה טנדלר, רב במונסי, ר"מ בישיבת רבנו יצחק אלחנן, ופרופ' לביולוגיה בישיבה אוניברסיטה ובר־אילן, דיבר בלבבות על הרב כהנא, על אופיו האציל, על מידה של מסירות נפש שבו למען יהודים נרדפים.

הרב אברהם ווייס, מנהיג צעיר של צעירים, העלה על נס זכויותיו של כהנא לגייס נוער יהודי למאבק פעיל למען היהודים ולמען ישראל.

ההגנה, המתנדב הרב נתן בולמן העמיד את „משפט כהנא" בהיקף יהודי רחב. הוא יצא לא בהגנה אלא בהאשמה :

„לא אנו היהודים אשמים באלימות. ולא מאיר כהנא הלל אותה, אלא העולם הבלתי־יהודי, זה שמפאר את אש"ף, יצר בסיס לאקלים של אלימות, של רציחה בהיתר! קבלת פנים באו"ם לראש רוצחי ילדים נתן השראה לרצח! — הכריז הרב בהרגשה.

„אין פלא שבמצב כזה יצא להגנה נס־כן בדרכים לא־מקובלות בלתי־שגרתיות. אבל לא הוא האשם, אלא אלה שיצרו את אווירת האלימות.

„לא בית המשפט אלא ההיסטוריה תקבע את מקומו של מאיר כהנא בתולדותנו... ואם רבים בין מאה אלף העולים מבריה"מ מאמינים שלכהנא הרב לשחרורם, האמרי אילי שהם צודקים, אבל אני ורבים כמותי בין אלהי, בית הרב בילכן.

ואמנם ביד עלתה על הדוכן עולה מבריה"מ, שבאה במיוחד מישראל. עו"ד היה טלאווין, והמ-רה עדות בנסיונה האישי על הרבנתו של כהנא לשחרור יהודי רוסיה. עדותה עשתה רושם רב.

אחרי מכהיר אמר הגאון רבי משה פיינשטיין, כפי שמסר לי הרב משה טנדלר הנזכר : „אחת היא אם מסכימים או לא מסכימים עם הרב כהנא — יש לעשות הכל שלא ישב בבית־הסוהר".

هكذا من الاصل

مكنز من الاجيال

ציוני סופרים וספרים

אורחות ישראל

מאת ש. קורא

הרב ר' ישראל פראנקפורטר, זצ"ל, מן החסידים המובהקים לבית צדיקי קומארנה, בשמשו רב בית־הכנסת תפילת ישראל בפאריז, היה מגיד שיעורים בפרשיות השבוע ובפרקי אבות ודורש פסוקים ומאמרי חז"ל בשיעורי דרוש וחסידות. הוא גם חיבר ספר, „דעת ישראל", להלכות דעות לרמב"ם, וילקוט אגדות של חכמי התורה בשם „באר ישראל".

סדר בוקר, לפני תפילת שחרית, באומרו פרק היום מן הקונטרס אורחות חיים לרא"ש, אמרות יראה ותוכחה של ראשון, רבנו אשר אביו של בעל־הטורים, מצא תועלת ברישום פירושים לכל פיסקה ופיסקה באורחות חיים וקרא להם „אורחות ישראל".

דבריו לתורה, לפרקי אבות ולאורחות־חיים נאספו בספר (היכל ישראל, יו"ל על־ידי בנו הרב זכריה פראנקפורטר, מכון מעיין החכמה, ירושלים), ובפתיחה מספר הרב ר' חיים פינקלשטיין, ר"מ בישיבת לייקוואוד, ארצות־הברית, על המחבר, תמיד, הליכותיו כל ימיו ומותו מות קדושים במחנה־המוות בשנות השואה.

„משרידי הדור הקודם, שבו נתמזגו חכמה ויראה, עבודת השם ואהבת־ישראל, תמיד עמל לזכות את הרבים. הן בלימוד תורה לאבות ולבנים והן בעשיית טובה לנצרכים. היה נותן מעשר מכל הכנסותיו, מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ומעודד לבבות נדכאים. בהיות פאריז בשלטון הכיבוש הנאצי, היה משתדל בכל כוחו שלא יבטל התמיד בבית־מדרשו, תפילה בבניין ותלמוד־תורה בכל יום, דברים שהיו כרוכים באותו הזמן במסירות־נפש. כאשר נשלח על־ידי הנאצים למחנה־ריכוז לדראנסי שליד פאריז, היה מחזק רוח העצירים בדברי אמונה ובטחון. כמה וכמה יהודים הציעו את עצמם להיעצר במקומו במחנה, אך הוא דחה את הצעתם, גם כשניתנה לו הזדמנות לבריחה, כפני שאין דוחין נפש מפני נפש. ביום־הפורים האחרון לחייו, בשנת תש"ג, בשהותו במחנה, קרא את המגילה בבניין השאר, מכאן גורש למחנה המוות אושוויץ, הוא ורעייתו, היטל, ונספו שם לפי המשוער בכ"א אדר של אותה שנה".

בביאורו לפיסקה באורחות חיים, ש„תחשוב באומרך את ד' אלוקיך בכל לבבך, בכל נפשך ובכל מאודך, למסור גופך וממונך על קדושתו", הוא מביא בשם הרבי מקומארנה, בעל דמשק אליעזר, הסבר לדברי רבי עקיבא בשעת קידוש השם (ברכות ס"א): כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי, מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? ר' עקיבא כל אימת שאמר קריאת־שמע בכל נפשו, דימה לעצמו כאילו שורפין בצער ממש, סורקים בשרו במסרקות־ברזל, והיה מוכן ומזומן למסירות־הנפש. עכשיו שהנסיון הוא בפועל־ממש, כלום לא יקיים בכל נפשך? זו הוראה מישראל לחנך את עצמו כל ימיו לקידוש־השם.

במחנה־הריכוז דראנסי ואחר־כך במחנה־המוות אושוויץ היה ר' ישראל פראנקפורטר, מחבר הספר, נכון מלכתחילה למסירות הגוף־והנפש על קידוש השם, ולקיים בפועל־ממש, כי עליך הורגנו כל היום.

ביאוריו מבוססים על מקורות בתורה ובחז"ל, גם מתבל אותם באמרות ובהנהגות של גדולי חסידות ומוסר.

בהגיעו לדברי אורחות חיים, שמצווה אדם מישראל „לבטוח בד' בכל לבבך להאמין בהשגחתו הפרטית", הוא מביא דבריו של הרבי ר' ישראל מרוזין, בראותו עלה נושר מאילן, נפל על הארץ וכיסה תולע אחד, כאילו לשמרו מפני רע: הנה, השגחה פרטית על כל החי בבריאה, עיניו של הבורא משוטטות בכל הארץ.

לפי אורחות חיים: אל תשכח צור ילדך ומהוללך ובכל דרכיך דעהו ותביאהו לנגדך תמיד. הוא מסביר את המושג שויתי ד' לנגדי תמיד בסיפור־מעשה בחסיד אחד, שבא אל הרבי מקאסוב ואמר: איני בא לבקש ברכה להיות עשיר, גם לא לבטח את עצמי כל ימי בבריאות הגוף, אלא לשמוע מהו חסיד אמיתי. השיבו הרבי: חסיד ממש הוא יהודי שבו מתקיים הכתוב: והיו חייך תלואים לך מנגד, כל חייו תלואים לקיים תמיד שויתי ד' לנגדי תמיד.

המחבר עצמו, חסיד ותיק, מרבה בביאורו להסביר דרך חסידות, ומביא את הגמרא (בבא קמא ל'): אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהווי חסידא ליקיים מילי דנזיקין; רבא אמר, מילי דאבות; ואמרי לה, מילי דברכות. מילי דנזיקין, ליזהר בין אדם לחברו. מילי דאבות, בין אדם למקום, ומילי דברכות, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו. בסיכום מביא דברי הבעש"ט, חסידות היא אהבת ד', אהבת התורה ואהבת ישראל.

הביאורים רשומים מתוך נפשו, כחסיד תמים ומודהה ויהא מלא עם הכתוב באורחות חיים. הוא היה ידוע בזריזותו במעשי מצוות ובליכתו לחסד. ובביאור לפיסקה „אל תאמר על שום מצוה אעשה אותה למחר שמא לא תפנה לעשותה", הוא מרחיב את ביאורו: כתוב בתורה אשר אנכי מצוך היום לעשותם (דברים ז', י"א) ודרשו, היום לעשותם ולא מחר לעשותם, שאם תזדמן מצוה לידך יש לעשותה מיד ולא לדחותה למחרת. כן בעניין לימוד אמרו (אבות פ"ב): ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה. כל מעשיהם של צדיקים נעשים במהירות, בלי הפסק וזמן בתחילתם ובאחריתם. אדם שנפשו תלהט בעבודת ד', תנועותיו יהיו כתנועות אש מהירה, לא ינוח עד שיסיימה לכל דיקדוקיה. בחינת „כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך" (תהלים מ"ב). זו הזריזות המיוחלת.

הוא גם מרבה לדבר על מידת הצדקה, בהיותו בעצמו מדקדק במצווה זו, כנאמר באורחות חיים: „אל תקפוץ ידיך מליתן תמיד אל העניים ולאביונים ומבשרך אל תתעלם". המקור הוא הכתוב „לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון, כי פתוח תפתח את ידך לו" (דברים ט"ו). כאן מביא פירוש הגר"א מווילנא, שראשית כל, לא תקפוץ את ידך, היא חייבת להיות פתוחה, וכדוגמת האצבעות שאינן במידה שווה כן בצדקה לאחד הרבה ולאחד מעט, לפי צרכי הנזקקים.

בסיכום, בפרשו „אל תבית דרך חסידות", מביא חז"ל, אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, בקיום מצוות בכל הדיקדוקים עד מקום שיד האדם מגעת.

דרושיו לפסוקים בפרשיות השבוע מתובלים אמירות חסידיות, גם סיפורי צדיקים ומשלים מן המציאות. אלה הן שיחות אמורות בלשון ברורה ועממית, שנוסחן הראשון כנראה בעל פה, בסעודה השלישית בבית־הכנסת ובמסיבות־חג ומועד. תוכנן לרוב אמונה ויראת שמים, שיפור המידות וההתעוררות לתשובה.

הנה, למשל, מביא אמירתו של ר' מאיר מפרמישלאן לפסוק: „תבן לא ניתן לנו ולבנים אומרים עשו", תבן מלשון תבונה, אין נותנים לנו להבין שיש לעשות תשובה, אך „לבנים", השערות שהולכות ומלבינות אומרות לנו עשו תשובה. והוא מסמיך מעשה ששמע מאחד החסידים בעיר לבוב, היא עיר הולדתו, שבשהותו בחצר רבו, מגדולי האדמו"רים בגליציה, ראהו מהלך ונופל על הארץ. כשהתאושש מעלפונו אמר, עברתי על פני המראה וראיתי את זקני הולך ומלבין ואני טרם הרהרתי לעשות תשובה.

באחת השיחות סח על יהודי כפרי שנהג בחסידות ופרישות, פניו מבהיקות ודיבורו במיתק היה כולו חכמה עמוקה. חסידים היו נוהרים אחריו וביקשוהו להיות רבם, אך הוא לא נענה להם, נסע אל הרבי מסטורסקוב ומסר לו פתק ובו תחינתו: מאחר שכמה אנשים רואים בי ראוי להשפיע ברוחניות ובגשמיות, הריהו מבקש מהרבי, אחד משניים, שיטול ממנו את החן שזכה בו, או שיעלה בדרגה כדי שיהיה ראוי באמת להשפיע.

בדרשתו בשבת הגדול, שנת תש"ב, כשהצורר הנאצי החריב את יהדות אירופה, הוא אמר: אנו שרויים בסכנה גדולה, עם־ישראל נטרף כשה בין שבעים זאבים, והרשעים זוממים לכלותנו, רחמנא ליצלן. בזמן זה אי־אפשר לדקדק ביותר בקיום הידור מצוות, נישא עינינו השמימה ונקווה שישועת ד' תבוא כהרף עין. הרבי הזקן מבלז אמר בשעת פורענות: אף־על־פי שאין אליהו בא בערבי שבתות וימים טובים, כדעת חז"ל, והתה הרי ערב פסח, בכל זאת הננו מצפים בוקר וערב לרגלי מבשר, שבימי צרה שלא היו כמותם הוא יופיע גם בערב החג, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בשמחה רבה.

באותו נוסח ביאוריו לפרקי אבות, כדבריו, „להדריך בני אדם בדרכים מתוקנים, לחנך דורות ישרים", כשהפירושים מעוטרים מעשים וסיפורי צדיקים.

בהיות רב בקהילה הוא מסביר דבריו של שמעיה: „אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות", לאמר, רב צריך לאהוב מלאכת הרבנות, ללמוד וללמד, להדרות ולהורות מופת לאחרים, אך לשנוא את הכבוד הכרוך לפעמים במישרת הרבנות.

„הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום". רדיפת השלום של אהרן הגיעה לידי כך, שלפעמים לא דיקדק בכוונה בגופי עובדות כדי לפייס שני אנשים מתקוטטים ולעשותם ידידים. גדולה עבירה לשמה. קיומם של יהודים מותנה בהשכנת שלום ואחוה בינם לבין עצמם. בביאורו מביא דברי הרבי מצאנז, שאמר, כדי להציל יהודי אחד מוכן ומזומן אני להצרף בכל מדורי גיהנום. אהרן היה מוכן לוותר על חלקו בעולם הבא ובלבד להשרות שלום בין יהודים.

הספר כולו על שבית עמודיו הוא אוצר של ביאורים ופירושים, דרושים ושיחות, אמרות ומעשים, שאמר ברבים ואחר־כך כתבם תלמיד־חכם חסיד ותיק, שהגיע מלבוב שבגליציה לפאריז בירת צרפת ובבית מדרשו הוסיף להגיד אמריו בפני שומעי־לקחו.

איש היחס, מצאצאיו של בעל תוספות יום־טוב ונכדו של הצדיק ר' יוסף מלובלין, מן הנודעים בדורו. אביו, ר' דוד, היה מגדולי החסידים של הרבי ר' יצחק־אייזיק מקומארנה, מייסד הבית ומחבר „זוהר חי" ו„מגילת סתרים". בחצר הרבי מקומארנה, ש„בה היו שואבים רוח־הקודש בדליים וניסים התגלגלו מתחת לשולחנות", כנוסח חסידים, היה ר' דוד מבין המצויינים בגדלות בתורה ובחכמה יתירה בנסתר. הרבי היה מכנהו ר' דודל הבאיר. בנו, ר' ישראל, מחבר הספר, המשיך במסורת בית־אבא והסתופף בחצר הרבי ר' אליעזר־צבי והרבי ר' יעקב־משה מקומארנה. בחיבור מובאים עשרות־עשרות אמרות משלהם, דברי פשט וסוד, גימטריות ודרוש, הלוכות והוויות. רוח קומארנה מהלכת בדפי הספר.

הרב זכריה פראנקפורטר, מראשי הקהילה היהודית בצרפת, בן המחבר, הוציא את הספר בהדור רב, כדבריו, „להנות בני אדם המתאוים לטעום טעם לשבת בדברי אגדה חסידות, שנתחדשו בבית מדרשו".

„וקסת הסופר במתניו"

מאת הרב משה צבי נריה

הרב ראי"ה ברומברג ז"ל קנה את עולמו, בכתיבת ספריו על גדולי התורה והחסידות. בבהירות ובפשטות, ללא צעצועי־לשון ומליצות־יתר. הציג לפנינו ראשי־אבות ב־עולם החסידות וגאוני־תורה מיוחדים, והרי הן קומות־ניצבות לפנינו במלוא הודעותן. מרשימים במעשי־הם ומאלפים בדבריהם.

כמי שגדל בעולמה של חסידות גור־קוצק, ידע את סוד־הצמצום, את מלאכת המחשבת של הפרדת בר מ־תוך התבן, את הבלטת העובדא ה־ממשית, האימרה הקולעת, הפרט המאלף, וכך נצטרפו הדברים לספ־רונים קצרים עשירי־איכות ששקולים הם כנגד ספרים רבי־כמות.

אף הוא עשה עבודת־נמלים חרוצה, בלקט מעשי גדולים ואימרות צדיקים, לא רק מפי ספרים לא־מצויים אלא מפי עדים חיים, הוא אסף אותם מפי זקני הדורה הקוד־מים. זו עבודת־קודש שנעשתה ב־רוב־חיבה וברוב־מסירות מתוך יחס נפשי עמוק, וחייבים אנו לו שלמי־תודה על הרכוש היקר אשר לא יסולה בפז, שהודות לו נשמר ונצרר בדפי ספריו לזכרון לדור יבוא.

וכך הוא כותב בראש ספרו „בית צאנז הורנוסטיפולי" (ירושלים, תשכ"ח): „בין החומר שהשתמשתי בו לצורך ספרי זה, תופסים הדברים שבעל־פה מקום בראש. ביחוד בחלק הביוגרפי של האדמו"ר ר' מרדכי־דוב ז"ל מהורנוסטיפול, ש־רוב החומר עליו לא נדפס בשום מקום עד כה, והוא חדש לגמרי ל־ציבור הרחב של הקוראים". כיוצא בזה נאמר גם בראש ספרו על „אד־מו"ר הראי"ם זצ"ל מגור" (ירושלים, תשכ"ו): „עיקר החומר הביוגרפי שלא ראה אור הדפוס עד כה, רשמ־תי מפיהם של בני משפחתו הקרו־בים של הרבי, שזכו לחיות במחי־צתו".

כאיש בית־המדרש אין ספריו מ־ספרים רק על תולדות ומאורעות, אף לא מסתפקים באימרות קצרות ותגובות קולעות, אלא משלב הוא באמצע גם דברי־תורה, ובכמה מ־הספרים בא גם לקט מלא של ביי־אורים לפי פרשיות השבוע וכן תש־ובות בהלכה וכו'.

✡

„כליות־פאר בחסידות כמו ר' יש־ראל מרוזין וצאצאיו ור' חיים מ־צאנז וצאצאיו, ה„שפת אמת" וה„אבני נזר", הוצגו בפנינו במלוא הדרן, וכל האור הבוקע מן השורות.

גאוני־דורות מופלאים, כמו רבי יעקב מליסא בעל ה„נתיבות", ור' יוסף־שאול נתנזון (ה„שואל ומ־שיב"), ר' יהושע־לה מקוטנא ור' שלום־מרדכי מברזאן — זצ"ל — מבריקים בעושרם הרוחני, בזוהר העולה מן המסופר והמתואר.

המעיין בכל ספר — מתוך ה־עשרות אשר כתב הרב ברומברג ז"ל בשקידה והדפיס בזריזות — יוצא ברכוש גדול.

ספרי הרב ברומברג ז"ל מכרה־זהב הם למחנכים ומקור־ברוך ל־קוראי הדורות. חוקרי החסידות ימ־צאו שם חומר עשיר ומגוון, ש־נאסף בזריזות ונרשם בדייקנות.

בראש ספרו על „האדמו"ר ראי"ם מגור זצ"ל", מציב המחבר מצבת־זכרון להוריו, לאבא שהיה מותיקי החסידים של ה„שפת־אמת" ובנו, ו־לאמא שהיתה בת לחסיד של אד־מו"ר ר' לייבלי איגר (נכדו של ה־גאון רב עקיבא איגר ז"ל), והגאון ר' צדוק הכהן ז"ל מלובלין („פרי צדיק").

ובראש ספרו על „אדמו"רי נסכיז, לכוביץ, קוידנוב, נובומינסק" (ירו־שלים תשכ"ב), בדבריו הנרגשים ל־זכר אחיו הדגול רבי פינחס ברומ־ברג ז"ל — מיקירי תל־אביב — מספר המחבר על אמם ע"ה, שהיתה רגילה לומר בלילות לבניה: „לכו ל־מוד גמרא, כי רק בשמעי את ניגון הגמרא בפיכם, יכולה אני להרדם בנחת".

כך מתגלה לפנינו נוף־ילדותו של הרב ברומברג ז"ל, נוף תורה וחסי־דות שבתוכו צמח, גדל ועלה.

בהקדמת אותו ספר על הרבי מ־גור, הוא מספר: „כשנתקבלתי לרב בקהילת גרודזיגק על גבול פולין־גרמניא — קהילה שרובה מתבוללת — ובאתי אח"כ לבקר את הרבי, שאלני על הקהילה וכמה שומרי שבת יש בה כשאמרתי לו שרק שני מנ־ינים, הגיב הרבי ואמר: תפקידך להכפיל מספרם, כי לכך נתמנית". הרי לנו הצצה כלשהי לעולמו של רב צעיר תמרץ שעיקרו קבוע ב„שטיבלי" החסידי, ונוטה נוטה לצד לם רחוק ומתרחק. והוא צריך ל־האבק על שארית יהדות, על קדושת שבת וכו'.

על תקופת היותו רב־צבאי בצבא הפולני, מספרים בחוג אלה ששרתו אז בצבא, שהיה ספוג אנטישמיות. וכמה רב היה העידוד שקבלו מהרב ברומברג נוכח האוירה העוינת ו־התנאים הקשים.

✡

הרב ראי"ה ברומברג ז"ל שהגיע לארץ בתוך סערת מלחמת־העולם ה־שניה, הופיע בשעתו בספרו „ב־קורות לפסקי הרמב"ם" (ירושלים, תש"ו) — נתגלתה שם בקיאות ב־ש"ס ובספרי ראשונים, בירור לעו־מקן של פסקי הנשר הגדול שמקורם בתלמוד הירושלמי, וכן בנוסחאות מדויקות שנמצאו בריי"ף ובהלכות־גדולות.

— „ספרי זה הוא פרי עבודתי שהתחלתי בה בראשית המלחמה — — וגם בשנות נדודי בהיותי רב בצבאות פולין — המ־שכתי בה". נתקיים בו מאמר חז"ל במגילה ג, ב, „וילן וגו' בתוך ה־עמק — מלמד שלן בעומקה של הל־כה" בעיצומה של מלחמה, טלטולים ונדודים.

שלוש דוגמאות קצרות, יש בהן בכדי להעמידנו על דרכי הבירור של המחבר.

פסחים ק"ח, א, „אשה אצל בעלה אינה צריכה הסיבה", והפריי קובע באור־זרוע ח"ב פסחים סי' רנ"ג, ש„אם אין לה בעל — צריכה הסי־בה". ואילו ברמב"ם פ"ז מחמץ ו־מצה הל' ח' כתב בצורה סתמית „אשה אינה צריכה הסיבה", משמע גם כשאין לה בעל. הרב ברומברג מסביר: הרמב"ם פסק לפי הגירסא שב„דיקדוקי־סופרים", ששם לא נ־אמר „אצל בעלה". הוא מוסיף שכך נאמר „גם בריי"ף וכן בשאילתות ויקרא, שאילתא צ"ו".

בתלמוד הבבלי גיטין ס"א, א, נאמר: „וקוברין מתי נכרים ומפ־ני דרכי שלום", ואילו ברמב"ם פי"ד מאבל הל' י"ב יש כאן תוספת „ומנחמין אבליהם" — מה מקור לזו כותב הרב: מקורו בתלמוד ירושלמי עבודה־זרה פ"א הל' ג': „מנחמים אבילי נכרים".

בפסחים קי"ח, א', וכל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה, ואילו ברמב"ם פ"ו מיו"ט הל' ט"ז: כאילו נטפל לעבודה זרה — מה המקור לשינוי זהו כותב הרב: מ־קורו הוא במכילתא דרשב"י שמות ל"ד, י"ז.

✡

נאמן בית המזרחי, הקדיש שני ספריו לראשונים לציון, הגאון ר' צבי הירש קלישר וחברו הגאון ר' אליהו גוטמכר זצ"ל, ביד אמנות שירטט את דמות תבניתם ומשאת־חייהם, ו־אף הוסיף פרטים לא ידועים מכתבי־יד שנמצאו בספריה הלאומית בירו־שלים.

את ספרו על הגאון רצ"ה קלישר ז"ל (ירושלים, תש"ך), הקדיש ל־ידידו הדגול „ידיד ד', אוהבן של ישראל ומחבב הארץ, ברא כרעא דאבוה, הרב ר' צבי יהודה הכהן קוק שליט"א. (במונוגרפיא זו הש־תדלתי לגולל את פרשת מלחמתו של הרב קלישר — — — בסללו את הדרך בפני הרעיון הציוני ה־מדיני".

הספר על הגר"א גוטמכר ז"ל „ה־צדיק מגרודזיסק", הוקדש לזכרו של חבר לעבודה בברכו לחנך דור, כד חנוך טכפלהוף ז"ל — צעיר יקר־רוח ובר־לבב שהיה סמל ודוגמא ל־מסירות־נפש בצד החינוך הנאמן, והלך לעולמו בדמי ימיו.

בעמוד־ההקדשה כספר הרב ברו־מברג ז"ל: „פעם הזר (חנוך) מ־נסיעה מייגעת ובשורה בפיו, שאחרי מלהמה קשה הצליח להקים בית־ספר דתי במקום מרוחק. שאלתי או־תו, אם כדאית היתה המלחמה, וחנוך ז"ל השיב: בודאי, עוד מאה ילדים יקראו שמע ישראל בכל יום".

את ספרו על גאוני ירושה (ר' יש־עיה בישקס ור' יצחק פינגנבוים) וצ"ל האדמו"רים לבית רדזימין — ירושלים, תשכ"ח), הקדיש לשמם ולזכרם של „לוחמי מלחמת־ששת־הימים, אשר שפכו דמם ושחררו את ירושלים עיה"ק, בית להם וחברון, ושאר המקומות בארץ־הקודש, שהיו שבויים בידי צר ואויב זה מאות ב־שנים". אורות היגיעה הרנינו לבו בערוב יומו.

זכה הרב ברומברג ז"ל לעזר כ־נגדו — הרבנית בתיה תחיה בת הר־ב ישראל דב הכהן ז"ל — שעמדה ליכינו ונשאה עמו בעול עבודת ה־קודש אשר הצמים על עצמו. ב־הקדמת ספרו על הגר"א גוטמכר ז"ל, הוא מביע הכרת טובה לזוגתו הרבנית „שהיתה לו לעזר באיסו־ף החומר, בעריכתו, בליטושו וסגנונו, ולא רק בספר זה, אלא בכל הספרים שהוצאתי עד כה, ויכולני לומר כ־דברי רבי עקיבא לתלמידיו שלי ו־שלכם — שלה היא".

אחז הרב ברומברג ז"ל במדה־של־מעלה „שהקב"ה מתעסק בשבחן של צדיקים, לפרסמן בעולם" (ב־מדבר־רבה פ' כ"א, ד), וזכות־הרבים הניאוהו לאורם תעמוד לו לברך שמו וזכרו.

אדמתי הלא ידעת?

מאת שמחה ורנר

היכצד חשבת?
אשר לך לא נתתי
מרפיון יד
ואשר לא אמרתי
מכבד פה.
אדמתי, הלא ידעת?
את לשי אמרי
עמרתי לך בעמר
את גדש אלמתי
להביא בחרף הלבן ההוא.
וכלהן גדול בלבוש חול
מתחתיות גרם המעלות
את הדמעה היזע והכל
אל הדמן הנפת.
אני לבי מלא עמך
ואין בו כלום עליך
אדמתי, אדמה צעירה.
אך ראוי לימים באים
גם אם הנצח ישוב
אל ציר חלציו
בכפי לא יהי קמץ יותר
אולי עוד דמעה אחת שוקקה
להפליל את אבניך.

מיסמכי האינקוויזיציה הספרדית

מאת מ. אונגרפלד

יצא מיסמכי האינקוויזיציה הספרדית בסיאודאד־ריאל, — מהדיר הוסיף מבואות וביאורים: חיים ביינארט, ירושלים. כתבי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים — 1974.

בפרעות שנערכו בשנת קנ"א (1391) ביהודי ספרד, נהרסו קהילות רבות ויהודים רבים נאלצו להמיר את דתם. אליהם נצטרפו יהודים מומרים מרצונם. גם המומרים וגם האנוסים לא מצאו הבאים רצויים להיקלט בציבור הנוצרי משום שגם שלטונות הכנסיה מנעו את עצמם מלהקל עליהם את הצעד המכריע. ההמרה *לא פתחה לפניהם את מערכות החברה הנוצרית.*

הפרעות באנוסי טולידו וסיאודד־ריאל בשנת 1449, היו ביטוי ראשון לכעורכות החברה הנוצרית. התנג־דות זו חזרה ונשנתה בשנות הששים והשבעים. לעומת אלה שסברו שיש להתייחס אל האנוסים בסבלנות לחנכם בנצרות ולקלטם בכל מערכו־תיה של החברה הנוצרית, נמצאו אחרים שתבעו לנקוט באמצעים חמורים נגד האנוסים, באמצעות ה־אינקוויזיציה.

הנזיר הפרנציסקאי באלונסו די־אספינה, והוא מומר, או בנם של מומרים, העלה תבנית שלמה לאיר־גונה של חקירת מינות נגד האנו־סים. ורק בימיהם של פרננדו ואיזבל נמצא האיש תומס די טורקומאדו וגם הוא כנראה מצאצאי האנוסים, שהיה בכוחו להגשים את התבנית. המומר אלונסו די אספינה חיבר לצורך זה ספר בשם: „מבצר ה־אמונה" והוא כולו שופע שנאה ליהודים ולאנוסים. ומייעץ לנוצרים להתרחק מן היהודים שלא לשקוע בכפירה יחד אתם.

בספרו השני הוא מלמד כיצד יש להתחקות אחרי כופרים וכיצד יש להקרם, וכדי לבער את כפירתם של אנוסי קסטיליה הוא מציע: גירוש מן הכנסיה, שלילת הדרגות והכי־בודים, החרמת הרכוש, רדיפות המונים בכוח הנשק — חיוב השל־טונות החילוניים להוציא להורג כל כופר. עם זה רואה אלונסו די־אספי־נה את המרת דתם של היהודים בחיוב. האינקוויזיציה הספרדית הוק־מה כמוסד כנסייתי־דתי והיתה תלו־יה בהסכמת האפיפיור. בשנות 1481 עד 1488 העלה יותר משבע מאות איש על המוקד בסיוויליה וכחמשת אלפים איש החזירו לחיק הכנסיה.

בינם לבין עצמם

פרננדו דיל־פולגאר, הכרוניסטן של המלכות, מי שהיה מורע האנו־סים, העריך את אופיה התקיף של המלכה איזבל. לעקרה את כפירתם של נוצרים ממוצא יהודי במלכויות קסטיליה וארגון שישבו ונתייהדו והיא שגרמה שיראו כנוצרים טובים. פרננדו דיל פולגאר, מזכירה של המלכה, התאונן לפני הקרדינל דון דייגו אורטאדו, ארכי־הגמון של סוויליה וכראש הכמורה במלכות כולה, על הפעולות שנעשים לאנוסים. ה־אפיפיור סיקסטוס ניסה תחילה להג־ביל את כוחה של האינקוויזיציה הספרדית, אבל אחר כך נכנע בכולל לרצונם של פרנאנדו ואיזבל.

ומכאן הפרקים על תולדות אנוסי סיאודד ריאל עד לייסודה של האינ־קוויזיציה בעיר. הימים שעברו על אנוסי טולידו, לא פסחו על אנוסי סיאודד ריאל, גם כאן הצליחו ה־אנוסים להגיע למשרות הטובות ב־הנהגת העיר. כאן התארגנו אנוסי העיר לחבורה מזויינת שמנתה 300 איש. ואולם עד מהרה התגברו עלי־הם הפורעים הוציאו להורג את מנ־היגי האנוסים ושלחו אש בבתיהם. אנריקו הרביעי אסר עליהם על ה־אנוסים להחזיק כאן כל משרות צי־בוריות. באיזה עבה קמה התעוררות אצל אנוסים לצאת מספרד לפורטוקל ולשוב שם בגלוי ליהדות ולחסות שם בצל השכינה. רוב הבורחים נת־רכזו בעיירה פלמה הסמוכה לקור־דוביה.

בפרקים מיוחדים אנו לומדים על תולדות בית הדין ואופי הפקידה האינקוויזיטורית. לאנוסים ניתנה זכות להתגונן באמצעות סניגורים.

קשרים הדוקים היו היחסים של אנוסי העיר וגדולה היתה אמונתם ודביקותם בדתם. מתוך העדויות שהעלו כנגד האנוסים אנו שומעים על כמה מן התפילות שהיו שגורות בפיהם: תפילת „שמע", „שמונה עשרה" ו„תפלת החלום" („אני שלך וחלומותי שלך") וכן פסוקים מתפי־לת תחנון ושלימה היתה זיקתם לחגי ישראל וקיימו בחשאי מצוות הקשו־רות בשבת.

תמצאו אנוסים שהתלהבו על פולחני הדת הנוצרית. על כל אלה אנו לומדים מתוך כתבי ההאשמה שהוגשו מטעם ראשי האינקוויזיציה נגד האנוסים. מאלפים הם שמונת הנספחים הבאים בסוף הספר ובהם מסמכים הנוגעים לפרעות באנוסים, וסדרי המשפטים נגדם. חלקים הוב־או בשעתו בספרו העברי של ביי־נארט בשם „האנוסים בדין האינק־ויזיציה".

מחלוקה לספר הלבן

מאת אברהם ב. ריבלין

„מחלוקה — לספר הלבן", מדיניות בריטניה בארץ־ישראל 1940—1936. מאת פרופ' נתנאל קצבורג. הוצאת „יד יצחק בן־צבי" בשיתוף משרד החינוך והתרבות, ירושלים — תשל"ד.

כשלושים שנה שלטה ממשלת אנגליה בארץ־ישראל בתוקף מנדאט שקבלה לשם כך מטעם „חבר הלאומים" דאז, — קודמו של „ארגון האומות המאוחדות" דהאידנא, — תקופה אשר לית מאן דפליג בחשיבותה להתפתחותו והתבססותו של הישוב העברי בא"י והפחת רוח חיים בו.

מתקופה זו בחר ההיסטוריון פרופ' נתנאל קצבורג מן האוניברסיטה בר אילן, פרק זמן קצר מאד — ארבע שנים — להקדיש לו ספר מיוחד, זו התקופה משנת 1936, שנת פרוץ מאורעות־הדמים הממושכים כאן, עד שנת 1940, שנת פרסום הספר־הלבן שהגביל את זכויות היהודים בא"י עד למינימום, הן בעליה והן ברכישת קרקעות ובעיקר בעליה מחו"ל.

תקופה מכרעת

המחבר, שעשה לו שם בפרסומיו הנוגעים מתקופות שונות בדברי ימי א"י, רואה בתקופת השנים ההיא 1936—1940 תקופה מכרעת בתולדות המדיניות הבריטית בארץ־ישראל, ובודאי הדין עמו. שהרי אז חל שנוי יסודי במגמותיה של הממשלה ה־בריטית בא"י — ואולי במדת התי־כון בכללו — על ידי סטיה ברורה מתוכן המנדט שקבלה מחבר־הלאו־מים וסטיה מהתחייבויותיה של אנגליה כלפי חבר הלאומים וכלפי העם העברי.

כזכור, פרצו מאורעות־הדמים ב־אפריל 1936, — אלא שלא היו הראשונים בימי המנדאט הבריטי. ולמה אין פרופ' קצבורג מתחיל את ראשית שנוי המדיניות של אנגליה בא"י במאורעות־הדמים בשנת 1929 (תרפ"ט), שבהם נטבחו תוך יומיים מאות יהודים (חברון, מוצא, צפת ועוד)? הרי גם תוצאתם של מאור־עות אלו היו „הנעשתי הישוב העב־רי על ידי פרסום „ספר לבן" בריטי שקבע — אחרי „חקירה" — כי אין מקום בארץ־ישראל להתיישבות נו־ספת כל שהיא, ו„מחמת חוסר הקב־דה בין התושבים הערבים" הוגבלה העליה היהודית. כלומר שעוד אז התכוננה הממשלה הבריטית לסטות מן המדיניות של בית לאומי ליהו־דים בכל א"י. אלא מאי? התנועה הציונית העולמית הצליחה אז להב־טיל נסיון זה, — והוא נדחה עד שנת 1936, ושוב היתה תחילתו ב־שפיכת־דמים שנמשכה כמה שנים ושנערכה בהסתת המופתי הירושלמי מבלי שהממשלה המנדאטורית ידעה למ־נוע אותן, — את ההסתה האנטי־יהודית ואת שפיכת־הדמים.

מבוא כללי

הנושא שעליו כותב פרופ' קצבורג מתחיל עם מינויה של הועדה המל־כותית לא"י (בראשות לורד פיל) באוגוסט 1936. אבל במבוא כללי ותמציתי (בן 30 עמוד) מוסר הוא פרטים על משטר המאנדאט ובעיו־תיו, כרקע לספר עצמו, ואכן יש בו במבוא זה הסברים על שעתיד היה להתרחש במדיניות הבריטית בא"י שנכנעה לטירור־הדמים הער־בי. נזכר כאן, שעם פרוץ המאורעות הציעה ממשלת לונדון הקמת „מועצה מחוקקת" בא"י מורכבת מערבים אנגלים ויהודים, אלא שהישוב ה־יהודי דחה הפעם הצעה זו, — שלא כאשר הוצעה הצעה דומה („מועצה מייעצת") ע"י הנציב העליון הרברט סמואל בראשית כהונתו כנציב על־יון. דחיית ההצעה ע"י היהודים ב־1936 נתקבלה ע"י הערבים בזעם, בהדגישם כי היהודים מתנגדים לכל תמורה מדינית בא"י. ופרופ' קצבורג מעיר: „לאמיתו של דבר, גם אם היתה מתקבלת תכנית המועצה המ־חוקקת, היא לא היתה עשויה לס־פק את משאלות הלאומנים הערבים לאורך ימים, שכן מטרת ההנהגה המדינית של ערביי ארץ־ישראל הי־תה מכוונת לביטול המאנדאט וה־קמת מדינה ערבית" (עמוד 18).

עם פרוץ המלחמה העולמית ה־שניה נתערערה דבקותה של הממ־שלה הבריטית במדיניות הספר הלבן — ובהסבירו על התפתחות זו, שבה לקח חלק פעיל וינסטון צ'רצ'יל אשר בשנת 1940 נבחר ראש הממ־שלה בלונדון, — מסתיים הספר, שאליו מתלוות תעודות מאותה תקו־פה, רובן במקורן האנגלי.

אולי יהיה מי שיתמה: ספר שלם וגדול למדי על תקופה קצרה כזו, של בערך 4 שנים בלבד, בהיסטוריה בת אלפי השנים של עם ישראל, כלום צורך הוא? אך כל מי שיקרא בספר — ונוסף על כך גם יקרא את יומניהם של פרופ' חיים וייצמן („מסה ומעשה") על אותה תקופה ושל משה שרת (יומן מדיני ד', — תרצ"ט—1939), יווכח מה חשובה ומסוכנת ביותר לתקומת הישוב ה־עברי בא"י העם העברי כולו — היותה תקופה קצרה זו. הפחד מפני סכנה של מלחמת־עולם שניה ועמ־דת הערבים לצד הגרמנים, הוא ש־גרם בעיקרו ל„ספר הלבן" האנטי־ציוני. ואילו עובדת פרוץ אותה מלחמה והשלכותיה בסופה, היא ש־הפכה את הקערה על פיה.

לפרשת השבוע

ויקהל־פקודי

ששת ימים תעשה מ... בה' וביום השביעי יה... לכם קודש (ל"ה, ב')
כבר שאלו למה כתוב: „... שה" (תיי"ו צרי"ה דגי"ן ק... צה), ולא „תעשה (תיי"ו פתוחה ... נראה לפרש, כי מי שמש... שאין עניות מן האומנות, ... העשירות מן האומנות, אלא ... הכל לפי זכותו והשגחת ה' ... — קל לו לשבות בשבת, ... יודע הוא שלא יפסיד ... מנוחת־שבת. אבל מי ש... מאמין בה' וחושב שבכוחו ... עם ידו עושה חיל — קשה ... לשמור את השבת, כי יו... שאם יעבוד בשבת ירויח יו... על־כן נאמר: „ששת ימים ... שה מלאכה" — כלומר: ... שאתה עובד, דע לך שמכל ... המלאכה נעשית על־ידי הק... ואם־כן, אל יקשה ואל ירע ... עיניך לשבות בשבת.
(אמרות על התו... מרי שלמה גנצפ...)

*

חז"ל אמרו (שבת קיח) אלמלי שמרו ישראל שבת ... שהיה לא היתה שום אומה ... לשון שולטת בהם. גם ... (שם) שאלמלי שמרו ישראל ... שבתות, מיד היו נגאלים. ... להבין למה תולית הדית ... אתה, ואחר־כך אמר שתי ... תות? ויבואר על־פי האמור ... ספר תנא דבי אליהו, ש... השוכה צריך לפעול ... המובים, שאם הדיה רגיל ... זה אתר ילמד שני ... המבואר בספר הנגיא ... חום שנפסק וצריך לקשור ... אוי מקום הקשר הוא ... יותר, ממקום אחר. ... שאלמלי שמרו ישראל ... שונה, בוודאי היה ... בשבת אחת, אבל ... ולא שמרו את השבת ה... הם בבחינת בעל־תשובה ... פים לפעול לשמור שתי ...
(אך פרי ...)

*

ויבאו כל איש אשר ... לבו, וכל אשר נדבה ... אותו הביאו לה' (ל"ה כ...)
כבר העירו על כפל ה... „נשאו לבו" ו„נדבה רוחו" ... נראה לאמר, כי בעת ששמ... שרצון ה' הוא שיבנו לב... ראל בית לשבת בו, היו ב... בי כתות, ושתיהם לשם ... נתכוונו. כת אחת לא היתה ... לה לכבוש את לבה כלל ... עומדים לפני משה בשאם ... ומיד קבלו עליהם לאמר ... עלי לתת כך וכך לתרומה ... וכת שניה כבשה לבה ו... לפי שחשבו שלכתחילה ... אפילו לקבל עליהם ... בלבד לתת סכום מסוים, ... כמו נדר האסור לנדור ... לדבר־מצוה (כאמור בש"ע ... רנז, סי"ד, וסי' רג, סי"ד, ... שם). ואף שיש חילוקי דעו... חייב לקיים המחשבה במצ... רנת, סי"ג), מכל מקום ... הקדש, הכל מודים שצר... קיים, משום שכתוב: ... לבי" (כך מפורש בחו"מ ... פ"ח). משום־כך כבשו ... הם, עד בואם לביתם, ... תורת נדבה, מה שהיו ... בביתם, ואמרו: הרי זה ... לה'. ולכן כתוב תחילה ... כל עדת בני ישראל מלפני ... — כולם יצאו בשמחה לתת ... בת ה' — אלא ששתי כתות ... א) ויבאו כל איש אשר ... לבו — שתיכף כשנשאו ... כל אשר נשאם לבם, ... בעומדם לפני משה; ב) ... השניה — שלא נדבו ... במחשבה — כי רצו לתת ... בתורת נדבה — לכן: „וכל ... נדבה רוחו הביאו" — ... הבאה נדבה רוחו.
(באר מים חיים)

*

איש איש ממלאכתו ... המה עושים (לו, ד)
ממלאכתו הוא עושה ... שה ממלאכת חברו (שבת ...) רק כשכל אחד עושה ... במקצוע שהוא בקיא בו, ... הוא להצליח. אבל ... במלאכה חברו — ... מלאכה שהיא מיוחדת ... ולא לו — לא יצליח.
(שיח ...)

*

את השלחן את כליו ... לחם הפנים (ל"ט ל"ו)
בנה כאן את מעשה לחם ... פנים בתוך שאר מלאכת ה... כן, וכן בפרשה ויקהל ... ויש להעיר שלפי חז"ל ... עידו, לא היתה אפיה במ... המשכן („שבעה תנא ודין ... סממנים, דומי במשכן ... אופה" ; ובפירש"י במשנה ... „אופה לא הוי במשכן, ... אלא בפת, ופת לא שייכא ... כת המשכן") — והפש... הכתוב מתכוון לאפיית לחם ... פניו, כי־אם לכלים הנע... ללחם הפנים. וכך פירוש ... הכתוב: „את השלחן, את ... ואת (הכלים הצריכים) ל... הפנים.
(הכתב והקבלה)

*

ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים ... משכן אהל מועד (מ, ב)
יותר נכון היה לאמור ... מר: „באחד לחדש הראשון" ... ויבואר לפי שבמעמד מרוב ... רי בנחם מגדל ... שאותם שנים עשר יום ... נים של ניסן, ימי הקרבת ... נת הנשיאים, המה כמו כלל ... ימי חידוש הלבנה, ... להודש שלם, וכל הראשית ... להתבונן בכל יום איזו ... הדוכה בחודש, שהוא ... הזה; כמבר אדמו"ר ה... רבי („תשואות בשם ...) ... כוהב בהיות קורא בכל יום ... שייריה בכל החדש (כנגדו ...) בפרשה להפיהנה קודש) ... הנהגה שנתבקש לישיבה ... לה, בחודש מבראשית, ... רק עד מברשית (הנאלץ ... באודם). אמרנו, לפי ... ראשון של הנשיאות, ... כל החדש הראשון. ... כתוב: „ביום החודש הראש... — כלומר: באותו יום ... נגד החדש הראשון, ... באחד להחדש. (ארצא ה...)

ליקט שלמה יהודה ...

בעקבות „עמק הבכא"

(ארבע מאות שנה להופעת הספר)

מאת ישראל ארליך

הרכבת המהירה שהוציאה אותנו אותו בוקר מברצלונה, העיר השניה בגדלה בספרד, נוסעה בדרכה צפונית־מזרחית. אנו בקצווי הכרך הגדול והעשיר, והנה נתגלו לעינינו שכונות העוני: צריפים דלים ועלובים שעונים זה על קירו של זה, אלו ואלו שעונים אל גדר־האבן העתיקה, החוצה בין השכונה לפסי־הרכבת. כב־סים תלויים לייבוש, ואטוסים חשופי־שת מתרו־צצים, כפריים עבי־כרס צועדים אל־עבר הכנסיה הניצבת בגאווה בטבור השכונה... ואנו ממשיכים ונוסעים. הרכבת מהירה, ואינה עוצרת בעיר מאטארו. עוד עוברים אנו את קצוות הנהרות אוניאר וטיר — והנה הרכבת עוצרת. סבב אל עבר תחנת הרכבת השוקקת אדם. כאן העיר גירונה. אנו מאזינים לשיח האנשים, אף שומעים את הביטוי הספרדי לשם: חירונה.

הרכבת אינה עוצרת כאן, אלא לחמש — עשר דקות. אף בכסינו אינו מש מן החוץ. אין ספק בידינו לירד ולסוב בעיר זו; מהר עם שחר עלינו להיות בגינואה של איטליה, ועוד הדרך רב לפנינו. כן, עינינו דבוקות במראה העיר, אל עבר הגבעה המכוסה בתים ישנים, אל שרידי החומה, אל צריחי־הכנסיות החדשות והישנות, אל בתי־החרושת הרבים שבקצות־העיר. הרכבת כבר זזה — ועינינו דבוקות עדיין במראה העיר...

כן, זוהי גירונה. עיר ואם בתולדות ישראל. עיר עתיקה ביותר היא גירונה, ומאז — עברו עליה גלגולים רבים, הן במצבה הכלכלי, הן במצבה המדיני. שלטון רומי, שלטון מושלמי, שלטון ספרדי — ומרכז לפרובינציה של שלטון קטאלוניה, כיבוש נפוליון וקרבנה בימי מלחמת־האזרחים, כאשר צבאו של הגנרליסימו פראנקו כבש את העיר. אולם — במחשבתנו החולפת, יחד עם שקשוק גלגלי הרכבת — מה לנו ולכל אלו כיום? כיום, בחולפנו על פני גירונה, עולים וחולפים פרקים בתולדות ישראל בגירונה.

עירו של הרמב"ן

גירונה — בה מצויים היו יהודים לפני כאלף שנים, ובה מצא ר' בנימין מטודילא הנוסע קהילה קטנה, שסבבה הר־השם בעיר העתיקה, ליד המבצר המגביה מעל הבתים העתיקים, הרבוצים בחופו של נהר אוניאר. לימים, בימי שלטון ארגון, עלו היהודים שבעיר אף לדרגות שלטון — ועמם בא בדברים גם רבה הוותיק של קהילת ברצלונה, הוא רבי שלמה בן אדרת, הנודע בר"ת: הרשב"א. מובן שהיו לקהילת גירונה, כמו לכל קהילות ישראל, גם עליות ומורדות: עלילות, גירושים, המרות־דת, וקדושים שמתו על קדוש־השם...

הרכבת המהירה כבר רחקה מן העיר, והולכת וקרבה לעיר הגבול הספרדי־צרפתי: פורט־בו. אך אנו, מחשבותינו נעות עדיין בסמטאות השכו־נה היהודית בעיר גירונה, בחופו של נהר אוניאר.

הנה כאן סבב ופעל רבי יונה ב"ר אברהם גירונדי, מראשי ה„לוחמים" בלימוד ספרי הפי־לוסופיה של הרמב"ם, גדול בתורה ובחסידות, מחבר ספרים בהלכה וביראה, ובאחרית ימיו עבר מגירונה לברצלונה ולאחר־מכן לטולידו, בירת ספרד אותן שנים. באחרית ימיו חזר רבי יונה גירונדי בדעותיו אודות ספרי הרמב"ם, והגה בהם בכבוד ויקר. הנה כאן סבב ופעל, כשהוא נישא ע"י כל בני־דורו, רבי משה בן נחמן, — הרמב"ן, כאן שימש כרב הקהילה וכנבחר נאמן לה, כאן למד הרמב"ן, וכאן לימד; כאן חיבר ספריו ופירושיו, כאן הרביץ תורה והעמיד תלמי־דים הרבה ובראשם את רבי שלמה בן־אדרת (הרשב"א). מכאן יצא הרמב"ן לוכוח, על־כרחו בברצלונה בעניני דת ואמונה, — ומכאן יצא לחדש את הישוב היהודי בירושלים... הנה כאן נולד וסבב ר' זרחיה הלוי גירונדי; הנה כאן נולד רבי נסים ב"ר ראובן גירונדי, הוא הר"ן, מגדולי המפרשים של התלמוד והרי"ף, מגדולי המהדרים לדורו ולדורות, כאן למד ולימד, ומכאן יצא לישב על כס הרבנות בברצלונה, כקום שקבע לו הרשב"א. הנה כאן פעלו ועשו שם לעיר גירונה בתולדות ישראל... ומכאן יצאו הבורחים בשנת „מזר"ה ישראל" על הגלות לדורות רבים...

הרכבת המהירה עצרה. עיר הגבול פורט־בו. בקורת דרכונים, בקורת מכס. יצאנו את ספרד — אל עבר צרפת. קלה היתה לנו הדרך, שכן התרונגו בתוכנו דבריו של רבי יהודה הלוי: „הלוא יקל בעיני עזוב כל טוב ספרד, כמו יקר בעיני ראות עפרות דביר נחרב..."

בקומתה הקיש שלחוף הים נראו שובבים בשפות הנהרים. הרכבת לא עצרה בתחנות, חלפה במהירות גם בערים גדולות. הנה עברנו את נרבון הנודעה, גם חלפנו על פני מונפלייה. גם על פני נימה. חלפו שעות — והנה תחנה מלאת־אדם. הרכבת נעצרת. אנו עומדים באויניון.

רגעים ספורים עצרה הרכבת, אך לנו הוגד כי רכבת זו אינה ממשיכה למחוז־חפצנו — גינואה שבאיטליה, אלא מצפינה עד לבירת צרפת ולבירותה. ידענו בתחנת אויניון: אולי נוכל לשהות כאן מעט־קט, לראות את העיר ולהתרפק על עברה. אך לא: הרכבת אל עבר מחוז־חפצנו תצא בעוד שעה קלה. רכבת אחרת. קרון אחר. אנשים חדשים. והנה — בין הנוסעים בקרון, נמצא גם מכר ותיק מימי שבתנו באיטליה. איש זה, שבני־משפחתו דה־קסטרו, חושב עצמו מצאצאי גולי ספרד, שגלו עם הגולה אשר הגלתה לאיטליה, ובראשה דון יצחק אברבנאל. המחשבה בערי מערב־איטליה. לעתים בזמנו יצא דה־קסטרו לערי ספרד: חוקר ודורש, קורא ורושם בתולדות ישראל בספרד ומתולדותיה הגירוש וה־אנוסים. עתה כאשר ישבנו זה מול זה בקרון הרכבת, ועוד הדרך רבה לנו לאיטליה, היינו שנינו המשוחחים עברית, כאשר יתר הנוסעים עמנו תמהים להגיגי הזר המוזר... גם הפעם בא דה־קסטרו מספרד: „חבל שלא נפגשנו שם", אלא שהוא הקדים ויצא כאוויניון, ונתעכב כאן ימים מספר. לא שאלנו את דה־קסטרו לעיסקיו באוויניון, אך לא ארכה השעה, ושקועים היינו בשיחה שהסבירה לנו הכל. בלא משים עשינו שנינו דרך רבת־עניין. דה־קסטרו הגדיר את מסענו היום:

— אנו נוסעים בעקבותיו של ר' יוסף הכהן, מגדולי ההיסטוריונים היהודיים בדורו בלאחר יוסף בן־מתתיהו (יוסיפוס פלא־ויוס), שבין יתר ספריו, קנה את עולמו בספרו „עמק הבכא" — ספר תולדות התלאות שעברו על העם היהודי מחורבן בית־שני ועד ליבויו. כן, נוסעים אנו בעקבותיו. אף הוא, שנולד כאן באויניון, יצא עם אביו מכאן בהיותו כבן חמש שנים, נסע בדרך זו, דרך דרום־צרפת, והגיע עד לגינואה של איטליה...

עוד משוחחים אנו בעניין זה, והנה נתברר לנו כי בימים אלו מלאו ארבע־מאות שנה להופעת הספר „עמק־הבכא" לרבי יוסף הכהן. ולדעת רוב החוקרים הוא נכתב, בשנת של"ה, גם נפטר הסופר (אחרים מאחרים את מותו בשלוש שנים) בעיר מגוריו גינואה (אחרים מציינים את מקום פטירתו לקאסטלאדי).

מוסיפים אנו בעיוננו. אומר דה־קסטרו:

— עוד רבה לנו הדרך עד גינואה, ועוד נספר ברבי יוסף ובספרו „עמק הבכא". אקדים איפוא ואספר לך בתולדות עיר זו, ארלין, שגם לה עם חבר בתולדות־ישראל.

הרכבת יצאה את ארלין, ואנו מיוחדים בה. הנה נראית העיר העתיקה, זו שחלקים כמבנה הריבו בעת בספירה־הבלב במאה הי"ג למבנינה. וכך גם הרבה השכונה היהודית שפרחה עד אז לחוף הנהר רון. בעיר זו השתכנו ראשי הכנסיה הקא־תולית, בעת שגלו מרומא. וישבו בה קרוב לשבעים שנה. הנה רואים אנו עתה את צריחי הכנסיות, המבצרים, הקאתדרלה וארמון האפי־פיורים. וכאן סבבו אף מן הנודעים בתולדות ישראל: ר' קלונימוס ב"ר קלונימוס, המכונה „מאסטרו קאלו", מתרגם ומליץ ומחבר ספרים, שעבר לשבת מספר לאיטליה; כאן נולד רבי אברהם פארציול, פייטן נודע, שעבר לאיטליה, ישב במאנטובה ובפירארא. ועוד מגדולי ישראל בדורותיהם. שונה היה מצבם של יהודי אויניון ממצב יתר יהודי צרפת, שכן העיר עצמה נתונה היתה לשלטון האפיפיורים, ולא לשלטון אזורי. ואף כי נתרבו הדרישות לגירוש היהודים מן העיר, הרי הכפה עבה על התביעות, והישוב היהודי בעיר קטן אך לא חדל. ארבע קהילות בצרפת היה להן נוסח מיוחד: אויניון, קרפנטראץ, קואיון וליל, הוא נודע בשם „נוסח ארבע הקהי־לות", ובו תפילות מיוחדות למאורעות של הערים הסבובים. כאן גם נולד ר' יוסף הכהן.

באו שעות אחר־הצהרים. הרכבת חולפת על פני צ־דית רבה. עצרה לשעה במרסייל, עיר הנמל. היום מעריב — ואנו עוברים בחבל ארץ נאה זה: הריביירה הצרפתית. הנה סן־רפאל, הנה קאן, הנה ניצה. עוד מעט קט ואנו קרבים לעיר הגבול ונטימיליא, גבול לאיטליה.

רבי יוסף הכהן נולד לרבי יהושע אבין בשנת רנ"ו (1496) באוויניון, לכאן בא אביו ומשפחתו מספרד, בין הגולים. חמש שנים לאחר מכן עברה המשפחה כולה לגינואה שבאיטליה. כאן למד תורה וכאן גם רכש השכלה כללית: היסטוריה, לשונות, ספרות ורפואה. כרופא שימש כל ימיו, בערים השונות באיטליה בהן התגורר. הוא נשא לאשה את בתו של ר' אברהם ב"ר בינה הכהן, רבה של הערי ביבר. ואף ישב בעיר ו. באשה זו נולדו לו שלושה בנים, וכ בספרו על פניו, והוא ספד וקונן להם. אותה תקופה גורשו היהודים פעמים מספר מגינואה, ובין המגורשים היה גם ר' יוסף הכהן־הרופא. ספרים רבים חיבר ר' יוסף, ובימי חייו נודע בעיקר ספרו „דברי הימים למלכי צרפת ולמלכי בית אוטומאן התוגר", שנדפסו בסביונטה בשנת שי"ד. שירים של ר' יוסף נפוצו ונדפסו על־ידי זולתו; וכן נשארו בכתב־יד כמה מספריו ותרגו־מיו מספרים בלטינית ובצרפתית.

„עמק הבכא" הוא עיקר ספרו של ר' יוסף הכהן. בספר זה מתאר ר' יוסף את שעבר על העם היהודי כאחד ההיסטוריונים החשובים. בה־ברר, כי מקורות רבים שהיו נגד עיני ר' יוסף לא הגיעו אלינו, וכן היה עצמו עד למאורעות תקופתו, אותם העלה ורשם בספר. את הנוסח הראשון של „עמק הבכא" כתב עוד בשנת שי"ח (1558), אולם מזמן לזמן היה מוסיף וכותב את מאורעות השנים החולפות — והשלים את „עמק הבכא" לפני ארבע־מאות שנה, כלומר בשנת של"ה (1575), והוא אז כבן שבעים־ותשע. כשלוש מאות שנה לאחר פטירת ר' יוסף הוכנה מהדורה חדשה של „עמק הבכא" על־ידי ר' שד"ל ויצאה לאור על־ידי מאיר לטריס בוינא (1852). הספר אף תורגם לשפות שונות. לאחרונה יצא בירושלים בשנת תשכ"ז.

בהקדמה לספרו, כותב ר' יוסף: „...להיות כי התלאות אשר עברו עלינו מיום גלות יהודה מעל אדמתו עד היום הזה בפזורות הנה והנה, נתתי אל לבי לחברן בחיבור קטן, יכלול את אשר מצאה ידי בקונטרסי הסופרים הבאים לפני בלשון עברית, ובספריהם, ואקרא שמו „עמק הבכא" — — —"

בספר „עמק הבכא" נהגו לקרוא רבים, ובעיקר היו קוראים בו בצום תשעה־באב בכמה מקהילות איטליה. על־כך גם רומז ר' יוסף בשיר שחיבר, והדפיס במהדורה המורחבת של הספר: „מי הוא האיש האכזרי שלא יבכה בראות ספרי / שלא יצום שלא יאכל, כשדי יהיה או איש מצרי / לכן יום בשרוף מקדשי יקראנו כל איש עברי / כי עבור עמק הבכא יאות לו אז יום תמרורי".

בשעת לילה מאוחרת הגענו לגינואה. כאן גם ישב, לפני ארבע־מאות שנה, ר' יוסף הכהן־הרופא, וכאן גם חיבר את ספרו „עמק הבכא". כאשר הזכרנו איש לרעהו את גירושו של ר' יוסף מגינואה, עלו לפנינו גם דבריו של ר' שלמה אבן וירגא בספרו „שבט יהודה", המספר דברים מעניינים בעיר זו: „...מגלות ספרד הגיעו ספינות לחוץ איטליא. וגם שם הרעב כבד, ובספינות דבר עצום, ולא היו העניים יודעים מה לעשות. ולבסוף יצאו. אבל אנשי העיר לא היו מניחים אותם להיכנס. והלכו למחוז גינואה. וגם שם הרעב בארץ — אבל הניחום לבוא בעיר. הנערים לא היו יכולים לסבול, והיו הולכים לבית העבודה זרה להמיר דת, שיתנו להם מעט לחם. ורבים מהערלים היו הולכים בשווקים, ועץ יסן בידם — ומעט לחם בידם השנית, והיו אומרים לבחורי ישראל: אם תשתחוו לזה — הרי פת. ועל דרך זו נשתמדו רבים ונתערבו בתוך הגוים..."

עתה קבלה אותנו גינואה אחרת. גינואה כבה קהילה יהודית בת שמונה־מאות נפש, אך גינואה שאינה יודעת על ר' יוסף הכהן־הרופא שפעל בה וכתב בה את ספרו „עמק־הבכא" לפני ארבע־מאות שנה.

עיונים בספרי "שואל ומשיב"

(ביום־זכרון המאה של הגאון ר' יוסף־שאול נתנזון, זצ"ל)

מאת ד"ר שלמה־דוד גולדפארב

הרב הגאון ר' יוסף־שאול נתנזון, חי ופעל בתקופת מעבר של עמנו בראשית המאה הי"ט. העיר לבוב, בה שימש רב, היתה דרך לרבים. היתה פתוחה לרוחות החדשות שהיו מנשבות מלכותו של הקיסר יוסף השני. ה"טוב ליהודים", והטובות ליהודי אוסטריה (וגליציה בכלל) ליהנות מזכויות שונות, הזמנה לשרת בצבא. השפעת בן־מנחם ו"המאספים" נתנה אותותיה במקום שהגאון יוסף שאול נתנזון נקרא לשמש בקודש. הדור ושכניו היו שי"ר, רנ"ק, רבנים ריפורמים כבר נראו.

היה באמן בתורה, כעדות "שואל ומשיב", ששה כרכים שאלות ותשובות, בהם הוא דן רובים ומזיקים על כל הדי המשפטים שיהודי חי בהם. והנה רבה אבעטגם לפי כחי תשובות הנראות לי, שיש בהן מיוחדות, עקרוניות ומתנה כ"בעיות מיוחדות. ולכשונו של "זה יצא ראשונה".

ישראל

השאלה: "אחד עשה צוואה שנים קודם פטירתו ...מהסך אלפים רובל בסף ישאילו על ..., ויהי שליש הרווח על ישיבי... שליש על ארץ ישראל ושליש העיר דשם. ולבני אחותו יתן שהוא רב בעיר שיש הוראשא לפסי, ולאחיו שלו שיש וא... לי אלפסי ולעשות מנין קבוע משך שנה... ועל זה באו בני היורשים... ורוצים לבטל ה"... כמובן שלא "אביא כל ומריא הארוכה, ומה עוד כותב "מה בצע באריכות". והוא פוסק: "אם יהיו שומ־דברי יבצעו המימים, היינו יעלו שלשה חלקים והיור־שני חלקים הכל. על מקומו שלוש: והוא מסיים "וגם הוא המנוגות) ענין עצום נגש ואת הכמני" (כרך שני, חלק רא־שאלה א').

ה: הנה עדות נאמנה כי ב' שבערו עלתה ארץ ישראל על של נדיבי־עם אלקי אבר־הם: שליש לארץ ישראל — משום לקה גם ל"ציונים".

מ' שאלה ב"ה כותב הגאון: "ראיתי בספר פאת ה' שנדפס מחדש בעיר קדשנו ירושלים". (שמע אני ב־ אלו אינו באוה על תורה.)

א, חלק ג, שאלה צ"ש כותב להרב יהושע הרבין (מורה שאת יום הלוחות למנוחת: אני זוכר מימי ילדותי: ובזה מר דהרמב"ם דוה לוקי דוהשים הירושלמי בכמה מקומות. יוד כשמש שורשו של הביה לפסוק בירושלמי במקום דין אסקי באוקמותו".

ה: מצמם אני את דברי ה' כדי להוציא מלב מוד־ שטועים גם בימינו אלו ה הגלות, שהרי התלמוד בבלי ומקבל יותר מתלמוד ירו־ יבואו דברי הגאון בעל ה' ומשיב' ויספחו על פניהם.

שני, חלק ב, שאלה פ"ה: נראה לי מה שחידש הרמב"ם המצות דכך קביעת החודש א על פי בקאיותנו, רק על נקבע החודש בארץ ישראל, חלילה היה נתבטל הקביעה ישראל לא היה לנו חודש והיינו משום שעיקר החוש־ מחשבין היום לפי ערך שהוא בארץ־ישראל וירושלים. דעתי מה שכתוב, "שכח ה' נשכחה בציון מועד או חלילה מועד ושבת (איכה, ב), היינו כל המועד, הדיק היטב".

ה: וחושבני שאין צורך בחוש השמוע בדברי־הלכה אלו גה־ לידנו הזהבה לארץ ישראל ד־ ים. כדאי לדייק היטב בהערתו לדעתו".

ין לענין למעט באותו עניין. שאלה (פ"ה) מתחילה בדין ים־טוב שני של גלויות, הה־ היא: "בשנת תרש"ו בקיץ במרחץ קרלסבד ועברתי דרך זכיתי לספר "קדושת יום־טוב" מיוסד על ענין שרבו המתפר־ הרוס ענין יום־שני של גלו־ אמרים כי כל הטעם הוא דלא בקיבא דירחא, ועכשיו כולי יודעים הקביעות בלוחות י־ באסר להם ידיש שני, הרב שעכשיו משתמשים בטלג־ איזנבהאן וכו'. מובן, ש"שאל פסק: "אנו אין לנו רק דברי אך כדאי לקרוא את דברי שלו: "הרי מסיק הירושלמי

דאף שנכתב סדר המועדות, מכל מקום לא ישנו. ואם כן לשוא ממלו התגרים השאלה לבטל קדושת יום טוב השני".

הערה: לפני שנים מספר, כשלי־הנהי ברב בקהילה מודרנית בסביבת ניו יורק, הדנו בשאלה יו"ט שני של גלויות, והיו כאלה שנטו לקולא. כתבתי מאמר ב"הדואר" כנגדם. לדעתי, הרוצה לשמור רק יום אחד של חג יעלה ויבוא לארץ־ישראל. והבאתי הראיה שבתשובת "שואל ומשיב" — ביאור הירושלמי על "בני אמי נחרו בי". נימוקיו היו (אולי זה היה אחד מנימוקיו הנפשיים של "שואל ומשיב") שהרוצה ליהנות כראוי משמחת החגים אין ברירה כי אם "במקום אשר יבחר השם אלקיך" ככתוב בתורה.

אסיים ענין ארץ ישראל בציטטה מתשובתו לשאלה שאינה דנה כלל וכלל בענין שלפנינו, כרך א' חלק ב' שאלה קכ"ה הוא מתפלל על עצמו בדברים הללו: לא אוכל לברר כעת כל חלקי, סותר ובונה, וה' הבונה ברחמיו ירושלים יאיר עיני במאור תורתו".

השגת גבול

הרבה שאלות ותשובות ב"שואל ומשיב" דנות בתלונות של שוחטים שרצו לדחות אותם בשל כמה סיבות מעבודתם. וכדרך כל הארץ, מועמדים אחרים מוכנים ומזומנים למלא את מקומות המנפנים, אם בצדק או לאו. בכות סמכותו ולמדנותו היה בשעתו הכתובת לתלונות אלה. דבר שאין צורך לאמור, בעל "שואל ומשיב" לא חס על כתותיו ואף לא על זמנו ושקל וטרח בתסבוכות כאלו והוציא משפטו משפט לרוב טרח התפלל כדי לא לתת לשוחט הקבוע להידחות ממשרתו. יש בישראל דיני חזקה ויש איסור השגת גבול. מובן מאליו, שדן לפי ההלכה דין אמת. דין חוסר — ביחס לאותם השוחטים שעמדו בסכנת השעיה מעבודתם — "החזקה" שלהם.

אסתפק בדוגמאות מספר: בכרך א' חלק א' שאלה ג': "עבר שאלתו כשוחט אחד היושב בכפר סמוך למאשיסק ושוחט לכל מי שבא אליו לשחוט ומקפח פרנסת השו"ב דהקי־הג"ל הזמינו לדין וקיבל עליו בתקיעת כף והשוחט שבועה שלא ישחוט שום דבר המגן שהימה בכל גבול השייך למשיסק בלתי רשות מראביץ ושו"ב דשם וכו', ועתה עבר חוק, הפר ברית, ושחט כמה פעמים לאנשי הכפרים הסמוכים להקיק". הרב השואל רצה למצוא איזה היתר לשוחט הזשא, אבל הרב נתנזון פוסק "דעל ידי ששחט באיסור לא אהני מעשיו, לא תיקן איסורו" השגת גבול מקבלת את עונשה.

אולם כשהבעיה היא תלמוד תורה לרבים, אין להתחשב בכללי "חזקה" ולעמוד על איסור השגת גבול. כל מי שבא ללמד תורה לילדים, ובפרט שהם בני עניים, אינו מצווה להסגיה בדבר אם כבר נמצאים מלמדים באותו מקום. אין "חזקת הישוב" לגבי מלמדי תינוקות. הנה בכרך ב', חלק א', שאלה י"ג, דנים בשאלה כזו: "בייה מו"ה וכו' חג הפסח, תרי"ג. על דבר אשר קשרו המלמדים בעיר שידעו פה לבוב ומטרו המלמדים שממקומות אחרים, באומרם שמקפחים פרנסתם ואחי"כ באו לשאול משפטם. והנה צווחתי ככרוכיא, עבדי בישין בתר דעבדין מתמלכין? והם אמרו שעשו כדין, והנה מפני כי בדין תורה כתיב, ענה כסיל כאולתו, לכך הראיתי להם דבטור שלחן ערוך, חושן משפט סי' קנ"ו בהג"ה, מבואר דמלמדי תינוקות דינם כדין תלמיד חכם, דהיינו שמותר להם לקבוע בכל מקום שירצו. ופיתוס דבני העיר יכולים לסגור דלתי העיר ולגרום ע"י שרי העיר שימחו בבאים לגור. והנה מלבד דזה לא מיירי לענין מלמדי תינוקות אלא לענין חזקת הישוב. כבר כתבתי (כי) במלמדי תינוקות כולא עלמא מודין דיכולין לקבוע אף דירה בכל מקום שירצו, משום קנאת סופרים תרבה חכמה. דכל טעם הרשעים הללו (מלמדי המקום) הוא שהם אין להם פרנסה אחרת זולת המלמדות, ומלמדי עיר אחרת מקפחים פרנסתם. מצוה על כל איש מי שיש בידו כח ועוז למחות בידם (של מלמדי המקום), ובפרט כי המלמדים מעיר האחרת בהיותם מעיר קטנה ומחייתם ופרנסתם אינה גדולה כל כך, יוכלו ללמד בעד שכר מעט. לא כן הרשעים האלו לוקחים שכירות הרבה וכל הללי דעלמא אינו מספיק להם. ומה יעשו עניי העיר אשר מהם תצא תורה ולא יוכלו להמציא להם מלמד להועיל כי אין לאל ידם לתת שכירות כל־כך. נצטערתי הרבה בזה כי רואה אנכי כי קרן התורה (בעיר הגדולה וילדים רבים בה) עד לעפר השפלה, ואיש כל הישר בעיניו יעשה, וה' ירחם עלינו".

אמנם פסק ה"שואל ומשיב" כהלכה, אך הטעמים והענין האישי שלו בנידון דידן, בענין תלמוד תורה לתינוקות של העניים יש בזה משום קידוש שם שמים.

דיני נשים בבית הכנסת

בכרך א', חלק ב', שאלה כ"ב: הענין הנידון הוא מקום בעזרת נשים בבית כנסת העומד לשינוי בניינו. "כבר כתבתי שמה שהוציא מלשון מהרי"ט דבית הכנסת של נשים מקרי ביכ"נ קדושה, דבאמת נשים חייבות בתפילה, ואף דאסור לעשות מבית המדרש בית־כנסת משום דבית המדרש לומדים שם, והנשים אין לומדות שם, ואם־כן גרע. אבל לגרוע מעט מבית המדרש לעשות מקום לתפילת נשים איני רואה שום איסור בזה, ואדרבה לדעתי הוא מצוה גדולה, משום שעינינו הרואות שבבית־הכנסת בימות החורף אי־אפשר להתפלל כלל מפני הצינה, ואם־כן כמעט אשר לא יתפללו נשים כלל אף בשבתות, וכמעט נשתכחה תפילת נשים, כי הנשים רכות וענוגות ואי אפשר להן לעמוד בקור. וראוי ונכון לעשות להן בית־הכנסת שיהיה להן חם, או יכניסו גם להן חימום כדי שיוכלו להתפלל. וכבר אמרו, בזכות נשים צדקניות שבדור נגאלו, ואם כן מהראוי ונכון שנעשה להן מקום להתפלל, ומה גם שישגיחו על הילדים שלהם, שבעוה"ר יוצאים לתרבות רעה, הן ילמדו להם שיתפללו. וכבר צוה הקב"ה למשה שיקבל מראות הצובאות, ובאמת עזרת נשים יש לו גם כן קדושה, והרי במקדש היה עזרת נשים. ועכ"פ מותר לשנות ולא מקרי מוריד מקדושה דהא עשו ונתכונו לשם מצוה".

בתשובה זו נראה ה"שואל ומשיב" כמוסיף טענה על טענה להצדקת החזקת בית כנסת לנשים וגם לפסוק כי מקום שנשים מתפללות בו, בית־כנסת, "יש לו גם קדושה". הוא ידע את אשר לפניו והכיר יפה יפה את דורו ואת התהליכים בגליה. מכל מקום יש לבחון בתוך דבריו לא רק את דין התורה אלא את הוקרתו לאשה היהודית. בפרט בזמן שהגברים הניחו את ה"שינגגם לבני־" וגם זאת, הוא העריך את תרומת הנשים לבתי כנסת.

רב שכיות, כמוני, בקהילות אמריקה מבין גם מבין לרוחו וכוונתו של הגאון הרב דלבוב והגליל מימי התפתחות ההשכלה.

קשה להיפרד מהמכלול התורני של ה"שואל ומשיב". היצר הטוב משדלך להמשיך בעוד ועוד עניינים שיש בהם גם תורה וגם חכמה־לדורות. אלא שהשבעי שלה בידי להראות מקצת מן המקצת מרוב עושרו התורני של הרב יוסף שאול נתנזון שיש בהם להגדיל תורה בימינו ולהדריך את דורנו ברוח ההלכה ויש בה גם מהליכות עולם דרך זו תצילנו מהמצב שעליו התלונן הגאון, "שבעוה"ר יוצאים לתרבות רעה, קרן התורה עד לעפר השפלה, והאיש כל הישר בעיניו יעשה". עוד יש להמשיב השובה נכונה על השואל בימינו ובארצנו.

הסתר פנים והארת פנים

מאת הרב נחום לאם (ניו־יורק)

תגובתם של חוגים אורתודוכסים בארצות־הברית עם המדינה היתה מתוך הזדהות מוחלטת עמה. על אף חילוקי־הדעות שהיו לקבוצות דתיות בודדות או ליהודים לגבי המדיניות של ישראל או לחברה שלה, ולמרות תיסכולים מרים שנתנסו בהם קודם לכן.

באותו יום־הכיפורים נמנו כל חוגי־דעות המדיניים והדתיים עם ישראל, וכל היהודים הדתיים, בין אם נטו למזרחי או ל"אגודה" או שלא השתייכו לשום מפלגה, הביעו חרדה אמיתית, דאגה ונכונות לעזור בכל שיכם מעט.

(ויתכן כי אף זיקתו של עיננו) נגולו מאיתנו למפרע. כוחה של ישראל, לא הביאו לנו בעקבותיהם אושר, אלא מבוכה ומרמרות, ותדמית בלתי־חיובית שאינה מציאותית כל עיקר. כזאת היא נראתה גם לאינטלקטואלים וגם ליהודים דתיים, אם כי איש לא לומר זאת. אך כאשר תדמית זו הוכתה במלחמת יום־הכיפורים כבלתי־מציאותית — ואף מסוכנת — פרצו רגשות נסתרים אלה בשני חוגים שונים אלה שבארצות הברית. יתכן כי הלקח שיש להפיק לגבי העתיד, עם שוב השלום בעזרת השם, שתיטיב ישראל אם תחזיק את הגבולים שלה או בשירות ובשם המדינה דברים אחרים.

"כוחי ועוצם ידי"

אך בד בבד עם הרגשת הסולידאריות עם ישראל בעת צרה, עלתה כמעט אצל כל החוגים הדתיים אותה תגובה, שדמתה לטינה ולאפס הבנה של האינטלקטואלים. בנדון זה יתכן לומר, כי היתה זו בריות כרוזה בין הימין הדתי ובין השמאל הפוליטי. בגנותם את היהירות הנפרזת שהפכה להיות תיאור־לוואי לישראל כמדינה. הרי זה אותו היחס שכנגד הזהיר משה בשעה שבני־ישראל עמדו להיכנס אל ארץ כנען; "ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים... ואמרת בלבבך: כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך..." (דברים ח: י"ד, י"ז, י"ח).

לנוכח דברים אלה שמן המקרא — יסודה של תפיסת העולם השליכה של היהדות — נשמעות ההצהרות ש"אנו יכולים לסמוך רק על כוחנו ועוצם ידינו" כה צורמניות, שיש בהן משום חילול הקודש, ואפילו גאוה. היהדות המסורתית אינה פאציפיסטית, בשום פנים ואופן, אך היא דוחה יהירות. התעצמות, המייחסת עוצמה והצלחה לנשק בלבד.

רגשותיהם של יהודים דתיים נפגעו כאשר הצהרת באלוקות בגאילת העצמאות נתקבלה בחצי־פה, תוך איכזור מוסוה ל"צור ישראל" באנודלמוסיה של אותם הימים נסלח הדבר או, לכל הפחות, הושלם עמו. מלחמת ששת־הימים הלהיבה את העם כולו, היהודים דתיים ראו בנצחון המזהיר את יד ההשגחה העליונה. באותם ימים משכרים היו השאלות ברורות, הנצחון היה מדהים, השיבה לירושלים וראי שהיה בה כדי להפקיע את האירועים מתוך מסלולם הרגיל של קורות היומים. החילונים שלא יכלו לאלץ את עצמם לדבר על "נסים", אלא בדרך השאלה, החדו לכל הפחות במייחודות של אירועי שנת 1967.

למרבה הצער, נגוזו עד מהרה השמחה ורגשי ההודיה של העם. אפשר שכטבע הדברים הוא כי אי־אפשר להמשיך לחיות בפסגות כאלה של התרוממות רליגיוזית או מודעות היסטורית נפלאה, וככל ששיגרות החיים משתלטות ותובעות תשומת־לב שוקעים בני האדם בשיגרת החיים הרגילה. אולם, עוד לפני מלחמת יום־הכפורים כבר החלו להקנות קימעא הפוליטיות והקסם המסתורי שבמאורע. לא הכל נבע מהתשה־כוחות לאומית. הכרת־טובה צנועה פינתה מקום לפרשנות ראציונאלית והרגשית פתות לאירועי המלחמה. אנשי־צבא ישראלים, שהופיעו לפני יהודי אמריקה, ביטו בהנאה גלויה לטירול את הנצחון מן ה"מיתוס", את שהם זקפו את כל כולו של ההישג של מלחמת ששת־הימים לצה"ל, לא השגחה עליונה, לא אמונה, אף לא מזל או מקריות. כי־אם עליונותו של צה"ל בעוצמה, ובכושר־מצביאה היא שזיכתה את ישראל בנצחון. נוסף משלו הוסיף הפולמוס הפומבי המביש של הגנרלים, אם כן נשקפה לישראל סכנת כליה לפני חודש יוני 1967; או לא; אם החששות לשואה חדשה על־ידי צבאות ערב היו תעמולה בלבד, או שצה"ל שלט כל הזמן במצב. לא רק הפיוטיות והקסם, הפליאה והתרוממות, כי אם אף הרגשת ההקלה

שיטה של ההפיכה האפוקאליפטית, אשר לפי המסורת אינה אלא אקדמה לביאת המשיח. הרבה דובר בחוגים אלה על "מלחמת גוג ומגוג" הקרובה, ודומים נבואיים למאורעות ימינו נמצאו לא רק בספרי יחזקאל, כי אם אף בכמה מכתבי הקבלה.

בעוד רוב הרבנים הדגולים וראשי־הישיבות מסרבים לאשר ספקולציות משיחיות מסויימות, על־כל־פנים בגלוי, הוסיפה הרגשת המשבר והתיסכול להתסיס את הבריות ולהתריף את השאלות המטרידות ובעקבות החרדה והדאגה נולדה הציפיה. מובן מאליו כי עובדת פרוץ המלחמה ביום הקדוש הדגישה את משמעה המשיחי של המלחמה לגבי אותם שנטו מראש לפירושים מעין זה, אלא שאיני בטוח כי נטייה כזאת הוסיף להתפתחו האלה הטעמים לכך: (א) משום שמאז ומעולם היתה קיימת באומה נטייה לחזות תמורות בזה היהודים שבאותו פרק זמן כקיומן הקאטאסטרופאלי של נבואות על יסורי עקבתא דמשיחא. אך בתקופתנו היו כמה מקרים של עימותים שהעלו מחשבות תיאולוגיות מעין אלה — מאז מלחמת העולם הראשונה עד מלחמת העולם השניה, ועד המלחמה הקרה בין המעצמות הגרעיניות. (ב) יש להגיה, ולפתות לקוות, כי המלחמה הגרעינית, שהיא הנוסח המודרני של תסריט מלחמת גוג ומגוג לא תפרוץ. (ג) מתוך ייחוסן של פורעניות טרום־משיחיות לאירועים הנוגעים למדינה, מסתבר באורח פאראדוקסאלי, כי מדינת ישראל מודה לכל הפחות אישור שלב בתהליך הגאולה המשיחית, דבר שאותם חוגים עצמם כופרים בו בכל תוקף. הכרזי, איפוא, כי במוקדם או במאוחר תתגלה הסתירה שבדבר.

לגישה הנזכרת לעיל ולגישה שנדבר בה להלן, יש צד של יתרון באשר מוכן להן מידגם מוכן, מלוטש ומשופר היטב על דרך הפרשנות שאפשר לשלב בו אירועים היסטוריים. היכולת לייחס באורח אימפליסיבי, לעיתים אתה־עוית, את נפתולי ההיסטוריה ומעקשיה לתהליך גזור מראש על־ידי קביעת מיבנה ראציונאלי לאירועים מבולבלים בלאו הכי, גורעת בעצם מן החרדה מפני העתיד הנסתר.

אתחלתא דגאולה

התגובה השניה בחוגים אורתודוכסים לגבי ישראל היא זו של הציונים הדתיים. הללו תומכים בתנות כי מדינת ישראל מסמלת שלב ברור ומכריע בתהליך המשיחי. שלב זה נודע בכינויו "אתחלתא דגאולה" [1].

ליתר דיוק, הקמת המדינה נחשבת למאורע יסודי בתוך האתחלתא דגאולה שתחילתה מיוחסת לראשית ההתיישבות החקלאית של הישוב [2]. בשנת 1873 כבר ביטא הרב עקיבא יוסף שלזינגר את הרעיון ב"אתחלתא דגאולה" [3]. הקדים אותו בשלוש־עשרה שנה הרב מ' צ' כהנוב, כשראה פרדסים משגשגים של יהודים בסביבת יפו הכריז עליהם כסימן של "אתחלתא דגאולה" [4].

אותם שנטו לפרש את התנועה הציונית הקדומה במונחים כאלה של גאולה, אכן קיבלו את דבר הקמת המדינה ברצון וראו בכך מתן־תוקף פוליטי והצדקה לרעיון המשיחי המשתמע מן הציונות. צירוף הנסיבות הבולט של הזכרות על הקמת המדינה לשואה שנתרחשה בסמוך לה הקדימה אותה. הוסיף בלי ספק, אמון להתלהבות מעין זאת. המשך קיומה של המדינה הצעירה ושגשוגה שימשו עדות נוספת לרובד החדש שהושג בתהליך של האתחלתא דגאולה; ומאורעות מלחמת ששת־הימים היו לגבי המאמינים, שתמיד ידעו זאת, הגילוי העל־טבעי, כלומר: מדינת ישראל היותה הכרזת למלכותו של משיח.

בשלהות שנת 1973 הופכים שנה לבעייתיים בהלם לאותם אנשים שהתמידו לייחס ממד משיחי למדינה. ברור, כי ההשקפה היהודית המסורתית דורשת אות ומופת מהשי כשעל ידם אפשר לבחון את האמת שבטענות משיחיות. הרמב"ם סיווג אמת־מידה אלה של "יד התוקף" ב"הלכות מלכים". הרמב"ן הסתייע בצורך שבקני־מידה מעין אלה בפולימיקה שניהל נגד פאבלו כריסטיאני. מי שטוען, איפוא, להפקידה המשיחי של המדינה, חייב להסביר את מלחמת יום־הכיפורים. סביר להניח כי אם ההצלחה היא הוכחה לאמיתות התנועה — אם מאורעות תש"ח ותשכ"ז הם בחינת מתן־תוקף לעמדה המשיחית לגבי מדינת ישראל — אזי יוכיחו הכשלונות את היפוכו של דבר.

מעטים מחסידי אסכולה זו נטו לאתגר שהציבה להם מלחמת יום־הכיפורים, כדי להבהיר את מחשבתם. נראה כי בארצות הברית קיימת שתי הערכות נוגדות לגבי המערכה הישראלית במלחמת תשל"ד. התגובה הראשונה יש בה תפישה בלתי־ריאלית. היא טוענת כי למרות הכשלונות הצטיין צה"ל במלחמתו, ושמר על המוניטין שלו כצבא בלתי־מנוצח. אכן, למאתימאטיקה המשיחית בת־זמננו, יש הגיון משלה: אבידות הטבות להישגים כשלונות לנצחונות. שעה שראשי צבא עצמם מלאים יסורי חרטה על שסייעו להפיץ את המיתוס של צה"ל ה"בלתי־מנוצח", לא יניחו חסידי המשיחיות לאותו מיתוס לשקוע. הם חוששים, ואכן בדין, כי אפילו כשלון קטן שבקטנים עלול לשים לאל את ההוכחות שהם הביאו בתורת ראיה לשיטתם בדבר יעודה המשיחי של המדינה מנצחונות קודמים.

התגובה השניה מעודדת עיון רב יותר בסבירותה, על־ידי העמדת התיאוריה בפני ביקורת הגיונית. "כך היא גאולתן של ישראל" אומרת הגמרא "קימעא קימעא", כמו איילת השחר המבציעה ועולה. הוא הדין במדינה מבשרתה הגאולית של הגאולה המשיחית אף היא לא תוכל לרשום לזכותה שורה רצופה של נצחונות בלי נסיגות או תבוסה הזדמנותית. יש בתשובה מעין זו משום עניות הראויה לשבח, והיא אף מרגיעה במידה כלשהי את ההרגשה הבלתי־נוחה שהתיאוריה של "אתחלתא דגאולה" היא שיטה של נצחונות בלבד. מבחינה תיאולוגית, זאת עלולה להיות אחת התוצאות המועילות של מלחמת יום הכיפורים. אולם, בעוד יתכן שהיא תהיה רצויה לאותם שמבקשים למצוא פרוש ראציונאלי ולאומי יותר לאמונה במשיח, שוב אין היא מאפשרת יותר לבטל את ההצלחות, שעה שהן מתרחשות כעדות על מועד בואו הקרוב של המשיח. שאם כן, פירוש הדבר להעמיד את כל התיאוריה של "אתחלתא דגאולה" על תיזה המחוסנת מפני כל סילוף, ולפיכך בעלת תוקף מפוקפק. אנו מחזירים, איפוא, אל האמונה — דבר שהוא אינו נורא כשלעצמו — יותר מאשר אל ההיסטוריה, בתמיכת הרגשת־וודאויתנו של "אתחלתא דגאולה".

מעשה גאולה

גישה שלישית, שעמה מזדהה כותב השורות האלה, מתנגדת לגירסת האפוקאליפטית־גאולתית של קורות־ימינו, כדרך שהן הוגדרו על ידי שתי התיאוריות הנזכרות, ובעיקר התיאוריה השניה. על דברי הביקורת שכבר הושמעו אפשר להוסיף עוד כהנה. מה שחשוב ביותר הוא, כי בעוד הביקוש אחרי רמזים משיחיים היה בחינת מאמץ מובן מבחינה פסיכולוגית ומוצדק מבחינה דתית, הרי פיתוחה של אידיאולוגיה פורמאלית, המניחה דוגמאטית כי אנו בשלב מסויים של הגאולה המשיחית, הינו מעשה שיקבן לומר עליו כי יש בו משום עזות־פנים. כלום אלה מאיתנו, שאינם מחוננים במתת־הנבואה, שותפים לסודות האלוקות ולדיוה? הלא אפילו במשה, מי שהיה נביא הנביאים נאמר "וראית את אחורי ופני לא יראו" (שמות ל"ג, כ"ג).

אין דרכי ההשגחה לכוונותיה נודעות לבני האדם על כל פרטיהן ועבמותן ושלימותן המסורית. אלא מתוך הסתכלות רטרוספקטיבית. לכל היותר, ניתן לנו לזכות ב"וראית את אחורי". אולם אנחנו לא ניתנו בכושר הראיה של העתיד, ואף התורה נסתר מאיתנו, כשהוא אינו אלא כחלק מרצף־אירועים שתחילתו בעבר ושיאו נעוץ אי־שם במעבה העתיד. ההכרזה כי המדינה היא "ראשית צמיחת גאולתנו" — נוסח אחר ל"אתחלתא דגאולה" — כפי שכה רבים, הן בישראל והן בתפוצות, מצהירים ב"תפילה לשלום מדינת ישראל", דומה בבחינה מסויימת כאילו הסרנו את הלוט מעל אחורית הימים המבעתידית, ונגלנו מן המשיח את כוחו היותר כבוש, הלא הוא כיעד הופעתו. לפתור את התרחשויות שבאות כהיסטוריון של העתיד, הרי זה כוכותו המיוחדת של הנביא, בתנאי שיעיתפו אלוקים בסודותיו. יש מקום להתבונות בדבר, כשאנשים פעילים בתיאורים לבחון אירועים מתוך פרספקטיבה אלוקית.

בבקשה אני להבהיר, כי אני איני שולל את האופי המשיחי של תקופתנו או של המדינה. טענתי היא כי איני יודע, ומאמין אני כי שיטה זו של ספקנות או של אגנוסטיות משיחית, היא העמדה הרוחנית היחידה התקיפה, בהתחשב בנסיבות ימינו. הואיל ואין התמונה המשיחית של אירועי ימינו ניתנת להבנה או להוכחה באורח אמפירי, הרי מוטב לבי שדבק באמונה המסורתית במשיח (או, ליתר דיוק, באחת מן האמונות המסורתיות השונות) "לשים בסוגריים" את השאלה, כדרך שאר בריב הפנומנולוגים.

מן ההיסטוריה יש לנו ראיות מוכחות על האסון הבא בעקבות ציפיה משיחית בטרם־עת ולהישות אסכאטולוגיות בלתי־מרוסנות. הרמב"ם נקובע שלום מייחס השיבה מיהודה לפוכחה. כי מכל אבירי־היסוד של התיאולוגיה היהודית המסורתית, רק האמונה בגאולה עדיין היא במלוא עוצמתה. בשל כך שומה עלינו להתייחס בבקשה והדירות אל המנהיגים המשיחיים שבנוסדות של המדינה. הואיל ואין כל עיזה שמשיחיות השקר החילונית הינה פחות מסוכנת מזו של המשיחיות הדתית.

ניתן להבין כי ביאת המשיח היא בעצם אירוע המבדיר מציקות, בעיקר לנוכח ההיסטוריה של משיחי־שקר. יתכן שמשפטנות כזאת מתגבשת על־ידי אטטיסים לגבי תפישה משיחית בלתי אף אפילו לכל תפישה משיחית, אשר יכול שתהיה לגיטימית. קיימת מידת־מה של התכנות שלא ניתן להיבנע ממנה. אולם משגים, אפילו כנים, עלולים לקרות — ראיה לכך — רבי עקיבא והכרתו על בר־כוכבא כמשיח.

אני מעדיף להתייחס אל אירועי ימינו כמעשי ההשגחה העליונה, ד־לאורתודוקס כאל אירועים משיחיים. אני מסכים כי תקומת המולדת הלאומית, אחרי ההפוכות ההיסטוריה שלנו, ובעיקר בעקבות השואה, היתה "נס" במשמע שהיה כאן מאורע מנוגד לכל התחזית ולכל סיכוי.

אני מסכים לדיעה, כי המדינה היא מעשה של גאולה. אולם לא כל גאולה היא בהכרח משיחית. המונחים שהובאו כאן בסמיכות — אתחלתא, משיחי, פרום־משיחי — אנו מחוייבים להשאיר לאותה תקופה מסויימת של ההיסטוריה, אשר הסתיים בהגשמת כל חזונות העבר — אוטונומיה מדינית, רווחה כלכלית, קידום אינטלקטואלי, שגשוג רוחני, תחייה דתית — ועל הכל, מנהיגות של אדם יחיד במינו, אשר יגשים יעודות אלה בכלואם, ואשר יהיה מחונן בכושר מנהיגות לאפשר לעם בישראל ליהנות מהם, ובכך לפתוח עידן של שלום וצדק. איני מתכוון כל־כך לסכם בזה את האמונות המשיחיות המסורתיות, כמו להבדיל עידן משיחי זה מן האירוע ההיסטורי הרגיל ההמוצע. אם כך נבין את הדברים, כי אז מה יכול למנוע מאיתנו חוויית של אירועי גאולה לא־משיחיים בעלי־שיעור היקף שלנים, במרוצת ההיסטוריה היהודית?

לא עלייה מן התפוצה, אף לא הסולידאריות של התפוצה עם ישראל, זקוקה להיפותיזה האפוקאליפטית־גאולתית של חסידי ה"אתחלתא דגאולה". להיפך, הרי יש בייחוס חשיבות משיחית למדינה משום פאראדוקס, כי מסתברות ממנו, לקובה הצער, שתי מסקנות מנוגדות: האחת, כי המדינה, כגורם משיחי היא למעלה מכל ביקורת, מכאן שמנהיגיה הם אנשים בלי שום פגם ואינם מסוגלים לטעות; והאחרת כי המדינה אשמה ברשלנות הרת־אסון באי־מילוי אחר רמת המוסר והתהגבוהה, שניתן היה לצפות ממדינה משיחית. זיקה זו חושלה בלהבות של כבשני־האש; בשנאת היהודים ובאדישות לגביהם מצידן של מדינות מתורבתות גם ממערב וגם ממזרח; בברית אשר איפשרה לנו להתקיים, ויש בכך משום פאראדוקס, בלי ארץ־ישראל משך אלפיים שנה — ולא התירה לנו במשך אלפיים שנה לוותר על געגועינו עליה; בהכרה כי הגשמת התורה וקיום דבר אלוקים עלולים יותר להימצא בישראל מאשר באיזשהו מקום אחר בעולם.

מדינת ישראל היא הערובה לקיום היהודי היום, בין אם מדינה משיחית או לא.

לגבי העתיד

ההצעה לשים את היסוד המשיחי "בסוגריים", אין בה בשום־אופן כדי לרמוז על נטישת האמונה בביאת המשיח, היא טוענת כי תפקידה של ישראל בהיסטוריה אינו קשור, בכל שלב, ביסוד המשיחי. בברית שכרת ה' עם עמו מדובר על הסתר־פנים — עליונו מעלינו — ועל הארת־פנים — יחס של רצון חוזר כלפינו. קטגוריות מקראיות אלה, למרות היותן פתוח ריגשיות, יש בהן כדי להביא לתוצאות פוריות יותר בהסברת האירועים הגדולים של ימינו, מאשר מונחים משיחיים בלעדיים.

הסתר־פנים והארת־פנים הם אינדיקאות יחסיות, הרומזות על הדדית היחסי־גומלין בין אלוקים וישראל, שני השותפים לברית. שעה שלא ניתן למצות כאן את הנושא הזה במלוא השתלשלותו, הריני מוכן לגרוס כי מושגים אלה הולמים יותר ב"אתחלתא דגאולה" כמשמעותם להערכה תיאולוגית בת־זמננו של ההיסטוריה היהודית.

המשיח אינו אלא שלוחו של מקום. הוא האחד הוא היחיד המביא גאולה. האם בזה לגאלנו ולהשיבנו אל הארץ המובטחת בבריה, הרי גאולה אלוקית היא, וגאולה אלוקית אינה רחוקה כל כך מגאולה משיחית.

כמו שהזכרתי, התגובה הדתית הרווחת לפסיכולוגיה הלאומית של ישראל, שהובלטה ביתר־עוז על־ידי מלחמת יום־הכיפורים, אינה מסתפקת בביקורת על "כוחי ועוצם ידי". חוגים דתיים, בעיקר הימין הדתי, שזה מכבר התייחס מתוך ביקורת לאשליה הישראלית של אי־תלות ולמליצתה הגאה של התעצמות לאומית, כבר החלו לגנות ביקורת קונסטרוקטיבית על הלך־הרוח הרווח במדינה; העצבות שתקפה אותה, הדיכאון והפסימיות. עקיבים הם בהבחות־היסוד שלהם; כמו שדברבנות לאומית היתה סימן־היכר להופר אמונה בעת שהחושות היו טובות, כן הייאוש והדיכאון והתחושת הפסימית לגבי הבאות היום עומדים במידה שווה, בסתירה לאמונה. אם טעותנו מקודם היתה הבטחון הבלתי־מוצדק ב"כוחי ועוצם ידי", הרי המשגה היום הוא, ששוכחים כי "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל" (תהלים קכ"א, ד'). גם היהירות וגם הייאוש מוצאם אחד: חוסר־אמונה.

בעצם, מה ששומעים חוגים דתיים אלה הוא כי הגיעה השעה להתקדם בעניני העם, לעשות את אשר יש לעשות, בין הוא. נוח או לא, אך לעשותו מתוך האמונה הצנועה כי נתגבר, בעזרת השם.

(פרקים ממאמר נרחב — "גשר")

1) מונח זה מופיע לראשונה בתלמוד, מגילה י"ז, ב', אולם שם כוונתו יותר לגאולה אישית, פרטית, מאשר לגאולה קולקטיבית ומדינית של ישראל; ראה רש"י שם. המושג של תחילת הגאולה מבוטא, ביותר דיוק, "הקץ המגולה", והוא בא בסנהדרין צ"ח, א'.
2) הרב א.י. קוק, "אגרות הראי"ה" חלק ג', במכתב משנת תרע"ח.
3) "כלל העברים" מהדורת 1955 עמ' 19.
4) "שאלו שלום ירושלים", אודיסה תרכ"ט דף ס'.

חידוש וקידוש

(הערות לפרשיות השבוע)

מאת דוד טלוגר

"החודש הזה לכם ראשי חדשים" (שמות יב, ב). מצוה ראשונה זו נצטוו בה ישראל בתוך כלל (ראה שפתי חכמים). ראשוניותה לא רק כרונולוגית; גם בחשיבותה במערכת המצוות ובמשמעותה הפילוסופית־היהודית המיוחדת עומדת היא בראשו של סולם יעקב.

חז"ל, במדרש (שיר פ' ס"ז), רואים במסירת מצוה זו לישראל הכנית אוניברסלית בהתפתחות האנושות: "אמר להם הקב"ה לישראל: לשעבר היה בידי, שנאמר (תהלים קד) "עשה ירח למועדים". אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידכם, ברשותכם".

בפסוק "החודש הזה לכם ראשון הוא לכם", מצא ר' עובדיה ספורנו הכרזה ש"מכאן ואילך יהיו החדשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם", ובעל "אור החיים" הק' מעיר, שהציון "ראשי" רומז "שהחודש הזה יהיה לישראל בחינת הראש, שלא יהיו עוד נבוים ושפלים". אמנם, הכוונה כאן לחודש הגאולה, אולם עיקר חשיבותה של המצוה מתייחס למצות קידוש החודש.

מבה, איפוא, טמונה כאן, במצוות קידוש החודש, האידיאה המכרעת, שבזכותה הוענקה לבני ישראל במצרים עצמאות רוחנית וקישת קדמה?

התחדשות בכל חודש

ההיסטוריון ר' זאב יעבץ מציע הסבר מאלף: הלוח המצרי, — הוא כוכב, — היסוד על מהלך השמש, תגלית החכמה המדע המצרי. היה נחשב כשיא התרבות המצרית ויסוד הציביליזציה שלה. ולכן, כאשר עזבו בני ישראל על פי השיחרור מארץ השעבוד הכמאה, היה צורך לנתק את כל הקשרים התרבותיים ביגם ובין תרבות מצרים, אשר חשבון הזמנים שלה ייצג את תמציתה. לכן בזה הקב"ה לנטוש כליל את הלוח המצרי ולהחליפו בסדר־זמנים עצמאי־מקורי, המיוסד על מהלך הלבנה.

כמובן, שאין המדובר בשינוי טכני. הטבתי יבש, גרידא. אלא בשינוי המכוני המגע לתודעתו של השקפה עולם חדשה, המנוגדת ניגוד קוטבי לתבנית העולם שהיתה מקובלת במצרים. בעל "שפת אמת" היטיב להשתכל במהות "החודש הזה לכם" שכוונתו התחדשות: "לבני ישראל ניתן התחדשות בכל חודש, שלא יהיו נשקעים בטבע מגילות, יותר כשלשים יום בא להתחלה, ולכן שהחייתו אין מברכין רק הבא כזמן לזמן — יותר משלשים יום". הוה אומר, שהלוח המבוה את הזמן לפי מהלך החמה מרדים את האדם ומכניעו להרגל טבעי. מיכני. אין כל חדש: כך היה וכך יהיה... על האדם להסתגל לטבע ובחוקיו הפראיים, ואין בידו לשנותם או להשפיע עליהם. בעולם בו שולטים אלים, המאבקים איש ברצונו, האדם הוא איך־אוניס, גרגיר מבוטל המיטלטל ללא תכלית בסערה עולם־תהו, שהקימו האלים המתנצחים.

והנה באה "המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל" הפכה את הקנייה על פיה: היא מיגרה את אליל השמש, רצמו את כל האלים, כבכא המלכות בתרבות האנושית והברזה: "החודש הזה לכם" — הכרזה המורכבת משלשה עקרונות, שקעקעו את אשיות האמונה האלילית: א. — חידוש הזמן: אין הזמן כנהר שוטף שאין לו ראשית כשם שאין לו תכלית. לא! יש התחדשות מתמידה ובלתי פוסקת: "המחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית". האם יש חידוש, קיים מחדש. ב. — קידוש הזמן: על ידי המועדים, כמאמר המדרש: "מגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז) — זו התורה; חקיו ומשפטיו לישראל — אלו קודשי החדשים, שיש בהם חוקים ומשפטים; חוקים — אלה המועדות, שתלויים בהם המשפטים". קידוש הזמן הריהו קידוש החיים והיובם: "לא תהו בראה, לשבת יצרה". ג. — שליטת האדם, כביכול, על הזמן! "החודש הזה לכם — בידכם, ברשותכם". בזה הריסה התורה את בן־האדם מאשפות הקסמים, לשם זרקה אותו הבינה האלילית, ועשתה אותו "שותף להקב"ה במעשה בראשית". שהרי מועדי ה' נקבעים על ידו! "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם". וחז"ל פירשוהו לפי הקרי: "אתם" — "בין בזמנן בין שלא בזמנן — אין לי מועדים אלא אלו" (שיו"ת, שם).

אמנם, "אמר ר' יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם", שממנה יותר ופמנה פינה לכל התורה ה"ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". ולכלל התרבות האנושית החדשה, שנוצרה על חרבות העולם האלילי.

מצוות מעשיות

ואולם, מה המה האמצעים, הכלי־שירים והכלים בהם השתמשה התורה להקנות לכנסת ישראל את הערכים האלה, שחידשו והנציחו אותה עד היום? הוה אומר, המצוות המעשיות, ובייחוד המצוות השמעיות. בפרשיות של השבוע, ויקהל־פקודי, מסופר בהרחבה על העשיה הגדולה שהקיפה את מחנה ישראל במדבר — בניין המשכן, כפי צוויו של הקב"ה: "ועשו לי מקדש". ובתוך ההערכות הנמסרות של העם לקראת המקדש, באה לפתע הרתעה: "ששת ימים תעשה מלאכה והיום השביעי יהיה לכם קודש", עצור! ואפבנם בהעדר צוו מיוחד "היינו יכולים לחשוב, — אומר האלשיך — הלא טוב־טוב, נמהר נחיש לעשות המשכן, למען ימהר הוא ית' לשכון אתנו. ואיה מצוה גדולה מזו, לכה לא נדחה שבת להחישה?" ואברבנאל מוסיף לבאר את הצורך בצווי מיוחד להפסיק את עבודת המשכן בשבת, כי "היינו יכולים לחשוב, שנספיק מלאכת המשכן על היותו ית' שוכן בתוכנו, ושהוא בורא העולם ושהכל הם נבראיו, ולא נצטרך עוד לשביתה בשבת להעיד על הדבר".

(סוף בעמוד 8)

ספר המועדים
9 כרכים
אנציקלופדיה לכל חגי ומועדי ישראל
במחיר מוזל: 260.- ל"י
במקום 320 ל"י
רק עד 31.3.75
הוצאת דביר

בעל פה ובכתב

מאת חיים אורלן

א. על "בקולר אחד"

מסע ביקורו של חיים הזז בארצות הברית בשנת תשכ"ד. היה בו משום מאורע לאומי־עברי רק במדינה זו, מעין ביקורו של ביאליק בשנת תרפ"ו וביקורו של ש. שלום. בשנת תשי"ו לפניו ושל דוב סדן אחריו. בכל מקום בואו עורר הסעיר את הלבבות בהרצאותיו המרשימות ובנאומיו המלהיבים, שקרא בהם לעליה ולהחייה עברית. ביקורו של הזז והרצאתו בקליבלנד היה שם מאורע של חג בלתי נשכח. הם בילו שם שלשה ימים (י"ג, י"ד וט"ו באייר). הערב הראשון הוקדש לפגישת היכרות בין הסופר הגדול ובין משפחת העברים בעיר באולם הספרייה של לשכת החינוך היהודי. תצוגה נאה של יצירותיו ערוכה בטעם קישטה את האודנות הכדפים. מישהו במעריציו הגיש לו אלבום ובו אוסף הגון של דברי ספרות והערכה עליו מתוך העתונות הישראלית והאמריקנית. ביום השני לביקורו נתכבד הזז בנטיעת עץ ב"גן העברי" שבתוך "גן הלאומים", שבו נטעו עצים כגדולי הסופרים שנודמנו לשם (בכללם: סוקולוב, ביאליק, טשרניחובסקי, שניאור, ש. שלום). ליד מצבת הזכרון להרצל שבכניסה לגן נתקבל הזז על־ידי נציגי הקהילה היהודית וראשי הנהלת "גן הלאומים" וה"גן העברי".

בערב נערכה לו אסיפת קבלת פנים הדורה, שבה הירצה על הקשרים בין ישראל והגולה, דברים נאכבים וחודרים, שרישומם נחקק בלבבות. בתום האסיפה עם הנאומים לכבודו וההקראות שליוו את הרצאתו, שהה הקהל עוד שעה ארוכה בחברת האורח הדגול תוך שיחה עירנית בעניני הספרות העברית ומדינת ישראל. אחד מהמשתתפים פנה אליו בשאלה:

— איך יכולת לתאר בלבביות כזו את שני הצעירים הגיבורים שב"קולר אחד" (מנחם הלפרין ואליהו מזרחי, איש אצ"ל ואיש לח"י) אותו שהישוב ברובו התייחס אליהם כפורשים? ולמה שתקת אז? האין זה שנתחת בבדקתם במשך השנים?

אחרי רגע של דומיה השיב הזז מתוך כובד ראש ובהדגשת כל מלה:

— איני אומר, שזה נכון. נניח שזה נכון. אבל תאר לעצמך, כשאתה צריך לחיות עם מצפונך יום ולילה ואינך יכול לישון בלילות מפני המצפון המכביד עליך. או מגיעים לנקודה שאינך יכול עוד לחיות עם עצמך ואתה חייב לעשות משהו, והחלטתי לצווח. והסכניין הוא, הוסיף מתוך התנערות מהמתיחות שהשתררה. שגם בדיבוריו האריך בן, אחרי שקרא את הבהב"ד לפרסם את הדבר, והוא קרא גם את הספר מתוך סיפוק רב. במכתבי אליו, אחרי צאתו מקליבלנד נגעתי בין השאר גם באותו ענין, וזו התשובה:

(אייר, תשכ"ד — חסר תאריך)

יקירי חיים אורלן,

עד עכשיו לא ראיתי לפני שעה פנויה להשיב לך על מכתבך. כמוך כמוני זוכר אני את קליבלנד ברגש. פינה עברית יקרה, כלאה אהבת ישראל. ואף אני כמוך מצטער שלא עצייתי עמכם עוד ימים מספר. בניו יורק אני טרוד הרבה. מסובבים אותי כסביבון זה בחנוכה, אלא כל גם אין כאן.

על שאלתך ששאלתני, אשיב לך בקצרה: דווקא משום שלא היו מקובלים, ואע"פ שלא היו מקובלים קידשו את השם, וזה העיקר. אין תולדות הימים משנים מבנים לבנים. אלא אין קאן! (היינו: ללא הבדל. — ח. א.) —— —

בידידות ח. הזז

10.5.68

ב. על "הדרשה" ועוד

ידידי חיים אורלן יקר, — ימים רבים עברו מן אותה שעה שקיבלתי מכתבך לפני שעה פנויה עד עכשיו. כידוע לך מן הסתם הייתי בהכנה כל כתבי לדפוס. הרבה עמל השקעתי בדבר הזה. עכשיו, בתחילת פברואר, יופיעו שנים עשר ספרי כאחד, כולם מתוקנים ופנים חדשות להם.

ועכשיו לשאלתך, ראיתי הדברים ב"הדואר" ונשתוממתי [1] אין זאת כי אם רעיון אחד עיקר בדור, בטל והולך וצף ועולה מפי אנשים שונים ובמקומות וזמנים שונים. הכלפי מה שאלה, אם לדעתי כדעת יודקה [2] הריני להסיבך דבר ברור: "הדרשה" ו"מת מבוהי" שניהם קטעים הם. [3] אגב, מי הוא זה האיש ה. ל. גורדון שאומר בשם מנדלי ומה טיבו? כלום הכיר את מנדלי? [4].

פרוס בשלום אשתך, והגד לה כי בלבי שמור זכר ביקורי בקליבלנד וכן זכרה חסדך אתה. ועד היום כבור תחת ידי האלבום שהתקנה באהבה. ועכשיו אני מקוה לראותכם בין בישראל בין בקליבלנד. הן שלום לד"ר קבקוב וביתו. בספרו לא זו בלבד שבהגיתי אלא עוד למדתי כמה דברים שלא ידעתי. אני מחכה לחלק השני. [5] וכן דרוש בשלום ברכה. [6] תמה אני שהיתה בישראל ולא פנה אלי. זו תמיהה גדולה היא בעיני. ולסמואלי [7] אמור שלום ולכל שאר ידידי.

היה שלום, בידידות — ח. הזז

ג. על "פלוגות חיים הזז"

29.7.64

חיים אורלן יקר,

עכשיו הגיעו לידי דברים ששלחתי מנו־יורק בדואר הדיפלומטי שלנו ובתוכם מכתבך והתובהך. הריני מזרז להשיב לך על מכתבך האחרון.

בהנאה רבה נזכר אני בימים שעשינו בקליבלנד. ולוואי וכל קהילות ישראל שבארה"ב כיוצא בה. באטלנטיק סיטי לא ראיתי טובה יתירה. אדרבה היה זה מעבר יורד. ואין להאריך במקום שיש לקצר [8] שמחה רבה גרמה לי בהודעתך שקראת הנהלת מחנה הקיץ העברי את אחת הפלוגות על שמי. [9] יהיה שיהא הכינוי למהגות רבים ופלוגתי לשם ולתהילה לחיבת הלשון העברית והתארגה.

בידידות, ח. הזז

הערות:

1) ההכוון לרשימתי "הזז — מנדלי — ודובינסקי — דישראלי" ב"הדואר". הזכרתי בה שהרעיון על ההיסטוריה היהודית שנעשית בידי אחרים, שהזז מביעו ב"הדרשה" וב"קץ הימים" וב"קולר אחד", נמצא גם אצל מנדלי ואצל דובינסקי ואצל דישראלי.
2) יודקה, גיבור "הדרשה".
3) התשובה היא על השאלה, אם אלה הם סיפורים בפני עצמם, או קטעים מסיפורים שלמים יותר.
4) ה. ל. גורדון המנוח סיפר זכרונות על מנדלי ב"הדואר".
5) הספר "חלוצי הספרות העברית באמריקה".
6) ברכה (ב') סכאדסלר, סופרת ומחנכת הרבוה בקליבלנד, שטיפלה בביקורי שם.
7) פרופ' אפרים שמואלי.
8) הרצאתו בוועידת ההסתדרות באטלנטיק סיטי עוררה פולמוס נגדו מצד שונים, שראו בדבריו קיצוניות יתרה לעברית ולעליה.
9) בהנהגת הקיץ של הלימודי בתי ההיה ובהנהלת אביבה אורלן קרא אתה הפלוגות על שמו: פלוגת חיים הזז.

14 כרכי
האנציקלופדיה התלמודית
שהופיעו עד עתה
מכילים למעלה מ־1000 ערכים־ערכים, עד אות חי"ת. בכל שטחי ההלכה; ברכות ותפילות, זרעים ומועד. נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים, ארץ ישראל והמקדש, טומאה וטהרה איסור והיתר תקנות ומנהגים (כרכים ט"ו—ט"ז בהכנה לדפוס).
מחיר כל כרך 46.- ל"י
ניתן להחליף כרך א' הישן במהדורה חדשה ומשלמה — עם 10 עמודים חדשים בתוספת — 22.- ל"י.
בק. אצל:
האנציקלופדיה התלמודית, בית־וגן, ירושלים
מכירה ראשית לאזור:
חיים גינוזה, רחוב ביליו 4, תל־אביב

שיח עולים

מאת משה אישון

„אני, כבכר אבל מתייחס ישר אלי" מבחוס מקוריץ. לא שמעתי הרבה על החסידות, אבל אני יודע שהוא היה אוהב ישראל גדול" — סיפר בשמחת שבשמינית של באמה, המחנכים בוריס קוצ'ינובסקי, אסיר ציון שלחם על זכותו לעלות במשך שנים. דיבורו רצוף משלים על גוף האדם, כאילו לקוחים מתוך סיפורי החסידים מתקופת הבעש"ט. גם אם לא הסיר החסידות — הנשמה שלו ספוגה רוח החסידות.

בוריס שחום השער, הנבש כיפה שחורה לראשו מתנוזה מבצבצת בלורית מסוכסת כלפי מטה. גופו צנום, קצת כפוף, כמי שנושא על שכמו סבל של שנים בבתי־סוהר בעטין הדרישה לעלות לארץ־ישראל.

פגשנו את בוריס יחד עם עוד קבוצת עולים בביתו של ר' משה בורנשטיין, מעשיין תל־אביבי נודע, שאירח במוצאי־שבת קבוצת עולים מגרוזיה וממערב, ביוזמת המדור לקליטה הרוחנית של תנועת האשה הדתית לאומית.

השיחה מתנהלת בגילוי לב. רובה מוקדשת לקליטת העלייה ולתהליך הקליטה של העולים החדשים. יש מי שמזכיר מאמר שנתפרסם באחד העיתונים ומתאונן השומע כאילו העולים מרוסיה מוכנים להיות מרגלים סובייטים. „מאמר זה כמו סכין בלב כולנו — אומר העולים. ויש מי שמספר על חוסר היחס מצד הפקידים של משרד הקליטה בשדה התעופה לוד. אחרים קובלים על הזרות בין עולים לוותיקים — ואילו בוריס, בבצר למשמעות החסידות מנסה לפתח רעיון על חשיבותה של מסירות נפש למען כלל ישראל. „מה צריך להתפילות, אם המתפלל איננו מוכן למסור את נפשו למען הזולת" — הוא שואל בקורטוב של עצב. „פעם הייתי קומוניסט, רחוק מהיהדות, כיום שבתי בתשובה לצור מחצבתי. אני מאמין בבורא עולם, אבל אני מוכרח להגיד שאני חש כאן — במדינת היהודים — בורות. אני מחפש קצת אהבת ישראל ולצערי הרב אני מתקשה למצוא אותה כאן, מדוע זה ד' — הוא מדגיש בתקיפות.

*

עם כלל ישראל

היה מי שהזכיר במקום אימרתו של ר' פינחס מקוריץ שהיה אומר: „אילו נתנו לי, לאחר אריכות ימי, את הברירה, אם ללכת לגיהנום או לגן עדן, הייתי בוחר ליכנס לגיהנום, שם אסבול יסורי גיהנום יחד עם שאר אחינו בני־ישראל הנתונים שם ולא אזוז משם כל זמן שיישאר שם אפילו יהודי אחד".

אם אתה מאזין לדבריהם של העולים החדשים שבאו „משם" אתה חש, כי רבים מהם ספוגים תחושה, אותה ביטא ר' פינחס מקוריץ באמרתו הנ"ל. הם דואגים לאחים שנשארו בגיהנום הסובייטי. הם כבטוחים שלא לנוח ולא לשקוט, כל זמן שיישאר שם אפילו יהודי אחד. ולפיכך, כך הם מסבירים, הוליכו להזעיק על מחדלי הקליטה, כל ייפסק חלילה זרם העלייה מברית־המועצות. „מיליון מכתבים בשנה מגיעים לברית המועצות מישראל. המכתבים אינם מעודדים. הם מרתיעים רבים מלעלות, כאשר הם קוראים על חבלי הקליטה בארץ, על הזרות, על חוסר היחס" — אומר ד"ר ויקטור פולסקי, פיזיקאי בעל שם, אשר לחם משך שבע שנים על זכותו לעלות לישראל.

ד"ר פולסקי גבה קומה, בעל הופעה מרשימה מצטייר בעיניך כעמוד אש — כלהבה מהלכת. כל כולו אומר סערה. אינו סובל עוול. דורש צדק. זקנו האדמוני מטופח לראשו כיפה תכלת לבן של „ילד טוב". משתדל לדבר עברית, אם כי זו איננה שגורה בפיו. „אך אני מבין את הכל" — הוא מעיד על עצמו.

„לדעתי, אין עושים מספיק למען קליטת העלייה. „מי שחושב שעל־ידי מתן דירה, מכונית בלי מסים ועוד שורה של פריבילגיות, קולטים עולים, אינו אלא טועה. איש לא עזב את הארץ בגלל שלא קיבל מכונית, או דירה. אם עוזבים את הארץ, הרי זה בגלל הזרות, בשל הרגשת חוסר בית. יהודי זה, כמו שולמנו עליו הכוני שזה המעייר בעינינו בתלמות ציון וירושלים בברית־המועצות".

שלושה מיליון יהודים בברית המועצות — מוסיף ד"ר פולסקי — הלא הם הרזרבואר האחרון לעלייה יהודית גדולה. אם לא יחול שינוי יסודי בקליטת העלייה, אני חושש שרבים־רבים מאור קשור בלבד...

בוריס השתי זה מצוחו דגש שהתעורר בקרבו היק היהודי, כאן — בארץ ישראל — אני חש לפתע כאילו מתייחסים אלי כאל זר, וכמעט בגלות הזמינה ההרותה הערבות היהודית הנודדת — הדגיש ד"ר פולסקי בקורטוב של צער.

גבור ברית המועצות מר אימהשאל פלונשטיין, אשר בשנת 1943 פיקד על פלוגת קומאנדו של הגבאי האגודה שהתכונה של אחי ואמים. בימי השוחר, כדי לשבש את הגרוב הימי של הגבאי הגרמני, הצטרף לשיחה. אף הוא לקדמיו מוסיף, כהגדתו באידיש עסיסית: „פ ביסל תאווצקיים... גו, זי זאגט מען אביסל המימנות...".

*

„מה נאמר לילדים?"

משך שעות קיימה שיחה גלויית לב של העולים החדשים. גם אלה שבאו מהמערב מלאים טענות כרימון. „אני יושבת כמעט שנה בנתניה, איש לא מדבר אתי. אין לי קשר עם החברה הישראלית. בלונדון ידעתי שאני חיה בין גויים ואין לי קשר אתם. בישראל הכל יהודי. ובכל זאת אתה חש בבור...

בהזדמנות זו מספרת הגב' סילוויה וואלים, כי בין היתר היא גם נתקלת בקשיים בחינוך. הבנות שלי שואלות אותי מדי פעם בפעם: אמא, כל כך הרבה יהודים אינם שומרים שבת. שם — באנגליה — היא מוסיפה, הן היו באווירה בייתית, אך החברים שלנו — החברה שהתרכזה סביב בית־הכנסת, כולם שומרי שבת. כאן — השבת היא חול. לא קל להסביר זאת לילדים.

בוריס מתערב בשיחה: הצעיר היהודי בברית המועצות שנולד חמישים שנה אחרי המהפכה הבולשביסטית, תודעתו היהודית, כמובן אחרי שהוא מתעורר לשוב לעם היהודי, גדולה מזו של הצברים. אני נוהג למצוא צעירים ישראלים מחוסרי כל רגש יהודי כפי שהמסורת מצווה לנו. הם מנותקים. וזאת אולי גם הסיבה שאין קשר בין הצברים לבין העולים החדשים...

מדינת ישראל הצטיירה בעינינו כמדינה בה מתגשם החזון הנבואי של שיבת ציון וקיבוץ גלויות. ערב עלייתו מברית המועצות נפרד מאשתו הנכרית. „הרגשתי כאילו מישהו עומד מאחורי גבי ולוחש לי באוזן: אתה יהודי, אל תעלה אתך נשים נכריות. תקרא את התנ"ך — את הכתוב הפרשים ליד שער המים, בימי עזרא הסופר...

בוריס, למשל, מתנגד בתוקף למתן הקלות גיור. מי שרוצה להיות יהודי עליו לעמול קשה כדי להגיע ליהדות, ובכלל, מי מסוגל להגיע לשלימות היהדות. גם אנחנו היהודים רק נוגעים ב„אפס קצהו" של היהדות.

מאז עלותו לישראל נותן בוריס בחופשים אחרי יהדות, הוא עשה חודשים מספר בישיבת מרכז־הרב בירושלים, כדי ללמוד יהדות. „שם גם התחלתי להבין יותר טוב את הקשר בין עם ישראל, תורת ישראל וארץ־ישראל" — הוא אומר.

אימהשאל פלונשטיין, אף הוא מהנדס לפי מקצועו. עלה לפני חודשיים. הכל עדיין חדש בשבילו. מתרגש מכל שיחה, מכל מפגש עם יהודים המוכנים לשמוע אותו. גם הוא רואה את עצמו שליחם של העולים, כדי לבטא מה הם חושבים, מה כואב להם לאותם מאה אלף יהודים שעלו מברית־המועצות.

אסתר קלפפיש, שעלתה לישראל לפני שש שנים, שימשה במפגש זה מתורגמנית לעולים החדשים. ובמעט אחרי כל משפט הוסיפה משלה: באמת, זה נכון... באמת הם צודקים... כמו שרזה. לאשר שאלכן זאת הרגשתם של העולים החדשים, גם אם הם הפכים להיות ותיקים, אחרי שש שנים של ישיבה בארץ.

*

פרשת תלאות ויסורים

שמעון גרילוס, מהנדס צעיר, חובש כיפה סרוגה לראשו. את הציציות הוא קושר כדרך בני הישיבה, מעל לחגורה. זקן ג'ינג'י עוטר את פניו האדמוניים. לפניך צבר, „הסודיניק, קיבוצ־ניקי" — כך הוא מצטייר לפניך. ואילמלא קשיי השפה העברית שהוא נתקל בהם, קשה להבחינו כעולה חדש. מספר בעשמות את פרשת התלאות שלו, את שנות המאסר במחנות כפייה ואת המאבק העקשני לשמור על עיקרי היהדות בתוך בית־הסוהר.

לא קל היה לו. „היינו כלואים יחד עם פושעים, ביניהם רוצחים גאניים. סבלנו מהם. עם זאת לא אבדנו את התקווה שבוא יבוא יום ונעלה לישראל".

שמעון אינו מתלונן על חבלי קליטה. הוא גם אינו חש כאן בדידות. יש לו כבר חברים במרכז־הרב. הוא מתכונן לבקר בישיבת ההסדר בקריית־ארבע. עם זאת, כאשר שואלים אותו, הוא מצטרף לדברים שהשמיעו קודמיו. גם הוא סבור שיש מקום לשפר את סדרי הקליטה ותרבות בארץ. אולם עיקר מאוויו נתונים לאלה שנשארו עדיין שם במחנות הכפייה בברית המועצות. „צריך לעזור להם" — הוא חוזר ואומר. כן מעלה שורה של הצעות, כיצד עושים זאת. „אולי היה צריך להפעיל את ההגירות ההר־לאומיות? — הוא שואל. כי מי שנושא אזרחות מדינה זרה, היחס כלפיו בבית הסהר טוב יותר. הרי מדינת ישראל החליטה להעניק אזרחות לכל פעילי העליה, מדוע איפוא לא יבקרו נציגי הקונסוליה ההולאנדית, המייצגת את ישראל בברית"מ, אצל האסירים הישראליים בבתי־הסוהר? — הוא מקשה בתום לב. אם כי אף הוא יודע שזה לא קל.

*

כלהק ציפורים

הרב הראשי לישראל הרב ר' שלמה גורן יחד עם רעייתו, הרבנית צפיה — היו אורחי כבוד במפגש העולים.

הרב האזין לדברי העולים, שאל, הוסיף הערות משלו. העלה זכרונות מהעלייה אשר זרמה לארץ עם קום המדינה. נזכר בימי עלייתו, בחמישים שנה וביקש להסביר לעולים, כי עלייה ועלייה מביאה עמה חבלי קליטה משלה. פעם, הבעייה היתה — בית, קורת גג. פעם אחרת — חיפושים אחרי יום עבודה. כיום, סוג שחבלי הקליטה מתמקדים בתחום החברתי, בחיפושים אחרי קצת חמימות יהודית.

הרב הראשי ביקש לעודד את העולים החדשים, אך עם זאת אמר: „מה שמדאיג אותו הוא שגם אלה אשר באו לפני שש שנים שותפים לאותן הדעות שהשמיעו כאן העולים שזה מקרוב באו.

הגרי"ש גורן שיזר ברבנין דברי תורה על מצוות הכנסת אורחים שהיא אחת המצוות החשובות בנת שעם ישראל בכלל וזרות וצעיר בקיומה. הוא קרא להרחיב את המסגרת של טיפול בעולים חדשים.

הרב הראשי גם הבטיח לבדוק הדברים שהעולים מסרו במסיבה זו ובין היתר את הליקויים ברישום ובקבלת העולים בשדה התעופה לוד, העברתם לשיכונים וכיוצ"ב. עם זאת הוא ביקש מהם להמשיך אותה אהבת ישראל וארץ ישראל שאפיינה את מאבקם לעליה גם בימי היום־יום שלהם בארץ ישראל. והרי ארץ־ישראל — הדגיש — היא מאותם הדברים הנקנים ביסורים. חבלי הקליטה שלכם כאן, מחזקים את הקניין שלכם על ארץ־ישראל".

אולם קשה לדבר אל העולים הללו במונחים ציוניים, בנוסח „כשאנו באנו" — הם פשוט מתקשים להבין זאת, כשם שאין להם הסבר מדוע, בעצם, החליטו לעלות, מה המקור לאותה התעוררות יהודית בברית המועצות, אחרי ששים שנות מהפכה קומוניסטית.

אומר בוריס: אנו דומים ללהק ציפורים הבורחות מהכפור, כדי להסתתר בצילה של השמש המחממת. עזבנו את הכפור, כי לפתע הרגשנו שקר לנו על הנשמה. באנו לכאן — לחפש את החום, את השמש הארץ־ישראלית.

העלייה שלנו היא עליית חלום. ואנחנו מסתובבים כאן כחולמים...

— ואולי זאת גם הסיבה שכה רבים מבין העולים החדשים מברית־המועצות חשים זרות כאשר הם נתקלים במציאות האפורה של חיי החולין, בקוצר רוח הנובע מעבודה קשה שהישוב שקוע בה ביום־יום.

ד"ר פולסקי, אשר לחם שבע שנים על זכותו לעלות לארץ ישראל אינו מוכן לקבל הסבר זה. הוא רואה את הדברים באור אחר. „אנחנו לא מבקשים מכם כסף; אין גם בכוחכם לשנות את המציאות הישראלית הקשה שפה — בטחון ומלחמה. קשה גם להביא את השלום, אבל האם זה כל כך קשה להגיד שלום יפה לעולים הבאים משם, אשר כל אחד מהם כאילו נולד מחדש.

— זאת אינו יכול להבין.

*

מחוגי השעון עברו כבר מזמן את שעת החצות, אך השיחה הוסיפה לקלוח, תוך עירנות וגילוי לב.

המפגש בא לשבור מחיצות בין עולים לוותיקים. המארחים — בני משפחת בורנשטיין — עשו הכל, כדי להנעים את השהייה בביתם. הם יצרו אווירה נאותה ואף ביקשו להזמין אורחים מבין העולים לפגישות נוספות.

אולם מסתבר, שגם אם נמצא מי שמוכן להזמין אליו עולים חדשים, לא תמיד נכונים העולים לבוא. הם מעדיפים להישאר בביתם, עם עצמם.

מספרת הדוזה ירד, מפעילות תנועת האשה הדתית לאומית העוסקת בקליטת עליה: „לוויתי משפחת עולים מיום עלייתם ועד כניסתם לדירה. ביקרתי בביתם. הזמנתי אותם לבוא לביתי ואני מחכה עד היום. הם לא באים."

תם המפגש. איננו בטוחים אם אמנם נשברו המחיצות, אך ללא ספק תרם מפגש זה להבנת הבעיות. לעולים היתה זאת הזדמנות להיפגש עם אישים ישראליים, בראשם הרב הראשי לישראל, ולהשיח בפניהם הכל אשר על לבם. ואילו לוותיקים היתה הזדמנות שבחבורה לשמוע את הבעיות הלוחצות של העולים המגיעים אלינו, אחרי שנות מאבק ומאסר על זכותם לעלות לארץ ישראל.

הם אינם מדברים ציונות. גם מתקשים לשמוע דברי כיבושין בסגנון ציוני. אבל, מי שרואה אותם חש, כל כולו ניצבים הציונים האמיתיים של שנות השבעים.

מיסטיקה, או אמונה?

מאת
שמחה פרידמן מטירת־צבי

ב„הצופה" (צ"ש, כי תשא) בא יואל בן־נון ל„העמיד דברים על דיוקם," באשר לדרכו של גוש „אמונים", שלדבריו, „בכל המצבות (גב־זו) ניכרת הבנה מקוטעת מאוד לדרכו". מה שמכנים אחרים מיסטיקה, הוא בעיניו חזון ואמונה. מה שנראה בעיניהם כמציאות פוליטית, ומחייב מתינות ופשרות — זוכה במאמרו לציון „תופעה רוחנית יוצאת דופן, ואפילו פאתולוגית". הוא מאשים אותם ב„יהודאי" ובהתעלמות שיטתית (!) מן המציאות, בטיפוח פחדים ה„מיסטיקה חילונית" (המרכאות של י.ב.נ.), שהוא בעיניו „גרועה כמה מונים מכל מיסטיקה אחרת". להוספת איפיונים אנו למודים מדבריו על „פיק ברכיים והרזה פחדנית" של אנשי השיטה המתונה, והסתמכותם על ראבי"ן היא „גילוי פנים בתורה שלא כהלכה". ומי שעדיין לא הבין דרכו של גוש „אמונים" בהזה, סופו להשתכנע מן הפסקה הבאה, שזו לשונה:

„הדיבורים על ויתורים מתוך פיקוח נפש, על מצדה מול ר' יוחנן בן זכאי ועל קיום העם מול שלימות הארץ, הם רק מטפטי הבל במציאות שלנו".

אודה ולא אבוש — ותקוותי שמי זה יעזב ירוחם —, גם אחרי ש„הבה" הכותב הנכבד את הקוראים ב„שבט פיו", נשארו שאלות מספר מטעונות הבהרה ומענה, ואזכיר שתיים מהן, הנראות לי חשובות לענייננו.

1. כיצד ניתן לתאר „מציאות פוליטית"? האם זו מערכת של מאסות וכוחות, שביניהם מתרחשות פעולות בהתאם לחוקים קבועים וידועים, וברוחה מתהליכים בתחום הגורמים המודיקים, בהם אפשר לחשב מראש מה הנתונים וכיצד הם חייבים לפעול? או שמא מתאים לה יותר הדימוי הלא־מכניסטי של משחק בין רצונות, אידיאות שאיפות ומגמות, שאין לנו עליו ידיעה, שהיא יותר מהשערה והערכה, בעלת סבירות מוגבלת? דומני, שכל בר־דעת יקבל את התיאור השני. על כן לא יתכן שיכנן מישהו לעצמו או לזולתו שכאשר הוא משתמש בביטויים כגון מציאות פוליטית או ב„הכרחות" היסטוריות, הוא מתכוון למציאות אובייקטיבית, שרק פנים אחד לה, או להוכחה שאין עליה עוררין. דבר זה חל על מר בן־נון ועל אלה שהוא חולק עליהם, במידה שווה, וכך טבעו של ויכוח פוליטי המתנהל בין בני אדם. וכשם שיש בו מקום להערכות תקיפות ונוצצות, כן זכאי כל משתתף בו, להביע ספיקות וחששות ואף פחדים. מי הצדיק בוויכוח כזה, זאת אפשר יהיה לדעת רק בעתיד. ומי שאינו סומך ביטום נבואה ורוח"ק, לא יידע, איך יהיו הדברים, עד שיהיו. לפיכך איני רואה טעם בתיאוריו ובדימויי הנבואי, כפי שמצאתים לרוב במאמרו של מר י. בן נון, כאשר מגמתו היא לגרום להבנה נכונה במקום „הבנה מקוטעת מאד" ול„העמיד דברים על דיוקם". על אורח כתיבה כזה אמר פעם ס. יזהר, שהוא „הופך מחשבה לסיסמא והסיסמא לתורה. את התורה להפוך לדחליל של קש, ואת דחליל הקש קל לשרוף". בטוחני, שלא לכך התכוון בעל המאמר. האם השכיח ממנו להט הפולמוס את דברי המשנה, „חכמים, היזהרו בדבריכם" שמא מתוכם ילמדו", מה שלא כיוונו?

2. באשר לדיון ההלכתי ה„יהרג ואל יעבור", בהקשר לויתורים מדיניים נוכח הלחצים המופעלים עלינו, תמיהני על הכותב הנכבד, שהוא מעלה את הגורם של „פרהסיא", אולם מתעלם מן המבחן של כוונת ה„הופה, להעביר על דת, אשר נתרץ, כפי שיראהו כל המעיין בסוגיא ב' סנהדרין, ע"ד, בסיכומו של הנימוקי יוסף, כדי ליצור חיוב של „יהרג ואל יעבור". מסירות הנפש של אלישע בעל כנפיים היא, לשיטות הרמב"ן (חי' שבת, מ"ט א') והר"ן על הרי"ף, שם בגדר „מותר" ולא „חיובי". כן הדבר לגבי הענין של „מה לך יוצא ליהרג" במילה ולולב. (והשווה יסוה"ת, ה' ד' וכ"מ שם). ובנדון דידן מעניין ה„חיוב" ולא ה„היתר".

עצם טיעונו של מר ב.נ., שויתור על חלקים ממה שנכבש בידי כוחות צה"ל, כמוהו כוויתור על קיום האומה, הוא נושא להערכות שונות, עם כל המגבלות שהערכות פוליטיות כפופות להן. איני רואה, כיצד ניתן להחיל עליהן הכרעה הלכתית.

אף הלאו של „לא תחנם", כלומר, לא ליתן להם חניה בארץ ישראל, אינו משנה לענייננו. לאו זה מכוון לעכו"ם. הסכסוך שלנו עם הערבים אינו עם עכו"ם. על כל פנים דעת הרב „במשפט כהן" סי' ס"ג, לענין היתר המכירה בשביעית, מבוארת שגם אם אין להם מעמד של גר תושב בימינו, כיון שאין מקבלים גר תושב בזמן שאין היובל נוהג, הרי יש להם אופי של גר תושב, משום שאינם עובדי אלילים (ראה הלכ' עכו"ם, י', ו' כ"מ, שגם הרמב"ם סובר כך, ולא רק הראב"ד).

ואם אין כאן מצוות לית, האין חובה ל„יהרג ואל יעבור" — ובשכן המציאות שבימינו להצים כלכליים, כמוהם כלחצים צבאיים, יוצרים סכנות המוזרות לכולם. ולא רק ליהודים — מדוע אסור ליהודי מאמין לשקול ויתורים מדיניים ונסיגות משטחים?

כל עוד מייצג גוש „אמונים" השקפה פוליטית המתנגדת לוויתורים — ניחא, גם מבחינת השקפה פוליטית מנוגדת. אבל אל נא ינסה מר בן נון להציג את השקפה דתית מחייבת, בלי להוכיח את טיעונו בדרכי ההלכה המקובלת מדור דור.

‚כיסי האבטלה' בנמל חיפה

מאת יהודה עוריאלי

סימני המשבר הכלכלי המדיניות הממשלתית, בעקבות האינפלאציה הדוהרת, הולך נותנים אותותיהם. „כיסי האבטלה", מפניהם הזהיר שר־האוצר בנימה „שנתגבר", קודרו כבר סערת רוחות באחד ממוקדי התעסוקה המשק הרגישים ביותר. גלים עכורים פוקדים את יחסי העבודה בנמל־חיפה בימים אלה. נמל, מטבעו, הוא ברומטר לגיאות ושפל כלכלי. הקטנת היבוא, שהביאה רווחה זמנית לרזרבות המתדלדלות של המדינה במטבע זר, בהכרח שתפגע בתנועת המטענים בנמלים, ששיעורה ירד בחודשים האחרונים ב־30 אחוזים. הפגע הראשון של המשבר, גרם לסערה על רקע עדתי, דרוזי.

נמל חיפה ידע בשנים האחרונות שבע יחסי ורגיעה ביחסי העבודה. התפוקה היתה בקו עליה המודרניזציה בציוד החדיש, שהוכנס בהדרגה לשימוש ברציפים, הקל יותר ויותר על עבודת הכפיים הקשה בסבלות ובסוארות. „בחיפה עובדים ובאשדוד שובתים", נהגו פועלי הנמל בעיר־הכרמל להביע שביעות רצונם על שאינם „בכוורות".

פגיעה בפועלים הארעיים

אין זאת אומרת, שלא היו בעבר תקופות גיאות ושפל בנמל. עונת היצוא של פרי־הדר בחודשי החורף, מביאה תעסוקה שיא ל־1400 פועלי התפעול הקבועים ועוד 300 פועלים ארעיים. אולם, השנה לראשונה, ניכרו סימני אבטלה אפילו בעונה הבוערת של היצוא. בחמשת החודשים האחרונים שילמה הנהלת הנמל שני מליון ל"י כדי „לספק" כמאה איש ליום, בממוצע, שלא זכו להעסקה מלאה. הודיעה כי אין מנוס מפיטורין.

המטרה הראשונה לפגיעה, היו הפועלים הארעיים, שמבחינה פורמאלית, אין כלפיהם התחייבויות סוציאליות ונוספות. בניגוד למקובל במשק ובמקומות עבודה אחרים, הסכימה מועצת פועלי חיפה להופעה מיוחדת של „ארעיות" בנמל, הנמשכת שנים. כמה מהארעיים מועסקים בנמל כבר 5־4 שנים — ומספרם הסתכם לפני הפיטורין האחרונים ב־220.

הסערה על רקע עדתי

הסערה פרצה החודש, כאשר הוברר כי 48 העובדים שקיבלו הודעות פיטורין, רובם ככולם מבני העדה הדרוזית. הם נחשבים לעובדים טובים וחרוצים. אבל, לא זכו לקביעות אלא „לפי תור המנהל באיטיות, שלא הדאיגה אותם מכיון שתמיד חיפשו ידיים עבודות נוספות, שגוייסו מפועלי הלשכה. ויהודים סירבו לעסוק „בעבודה שחורה". התור לקביעות נקבע לפי הכלל של „ראשון נכנס — אחרון יוצא". התור לפיטורין, „אחרון נכנס — ראשון יוצא".

הקצף יצא גם על מועצת פועלי חיפה, והסתדרות הדרוזית לנהתה בחריפות והעמידה את הגוף הצריך להגן על העובדים במצב בלתי נעים. מזכיר מועצת־הפועלים אליצור מולק, דוחה את האשמות מניה וביה: הפיטורין הם על בסיס גיאוגראפי, וקודם, של פועלים מחוץ לתחום השיפוט של מ.פ.ח. עובדה היא, שבין קבוצת המפוטרים האחרונה אין עובד אחד מהכפרים מעוספיה ומדלית־אל־כרמל, שבתחום חיפה.

הוא מאשים „עסקנים דרוזיים שרצו לבסס את מעמדם וניצלו את הפרשה לצרכיהם. ואליהם הצטרפו לדבריו, כמה יפי־נפש יהודיים, שהסיתו במ.פ.ח. „ושהרדו" את הנהלת הנמל מאחריות. מעניין, שפיטוריהם של 53 פועלים, בחודש דצמבר 1974, לא עוררה תשומת לב דומה — וכולם הסתדרו כנראה, במקומות עבודה אחרים. טכן, הם סירבו לרדת ולעבוד בנמל אילת, המשווע לידיים עובדות. הקבוצה הזו מנתה 32 פועלים מהגליל, 12 משני הכפרים הדרוזיים בכרמל ו־12 פועלים יהודיים, כאשר יש יהודים „בעיסקת החבילה", אין נזעקים אותם הגורמים בתוכם עתונים, המתריעים כיום עוול בפיטורי הארעיים. למרות שכבר היו דברים מעולם, ועצם העסקתם בסטטוס כזה, הוא פתח לאפליה קשה.

שואה בתעסוקה

המצב הקשה בנמל חיפה איננו חדש ולגורמים הקשורים בו, היה ברור כבר לפני חודשיים, כי הולכים לקראת שיתוק חלקי שיפגע בפרנסתם של מאות פועלים. הצטה בעבודת הנמל הגדול, יכולה להביא שואה גם על מפרנסים נוספים, רבבות אנשים, שפרנסתם העקיפה בנויה על הנמל ושירותיו, באיזור חיפה. אותות ברורה מפני מצב זה השמיע באוזנינו לפני כחודשיים, מ"מ מנהל הנמל מר י. יסעור. ובמחצית ינואר, התקיימה ישיבת חירום של נציגי הפועלים, מינהלת הנמל, לשכת המסחר והאיגוד המשתתפים בהובלה הימית, כדי לעקוב וליזום תיקונים ושיפורים בנמל, למשוך אליו לקוחות ולמנוע שפל חמור בעבודה. הצפוי, כפי שנאמר באותה פגישה, החל מהחודשים אפריל־מאי, בתום עונת ההדר.

מ"מ מנהל הנמל, יסעור, אף תיאר בצבעים קודרים את העלול להתרחש בחודשים הקרובים, כדבריו: „אם לא יחול שינוי עד הקיץ, תהיה תעסוקה ל־40־30 אחוזים מהפועלים. וספק אם תהיה עבודה ששה ימים בשבוע לכל פועל. במלה של 500 פועלים לתקופה ממושכת, זהו מצב שנמל חיפה לא ידע בעבר".

„גלולות ארגעה" שהכזיבו

באותו שלב לא נזעקו אותם הגורמים, המתלהטים כיום על קוצר ראות ואוזלת יד, הגורמת לאבטלה. אז, דנו ולא הולידו. העלו הצעות ולא ביצעו. סייע בידם שר העבודה, שסיפק „גלולות ארגעה" ובהופעתו בחיפה, במועדון מועצת־הפועלים, דחה את הסכנה ואמר שלא תהיה אבטלה...

בעבר, התגברו בחודשי הקיץ על שפל זמני, על־ידי שיגור לחופשות וריכוז ימי מילואים של הפועלים, מחוץ „לעונה הבוערת" של העבודה. אמצעים אלה לא יענו למשבר הנוכחי. למזכיר מועצת פועלי חיפה כמה הצעות לשיפור מידי של המצב: כמו, הפעלת צוותי התחזוקה מיוחדים, לביצוע עבודות קונסטרוקטיביות, כמו תיקונים וצביעה במיתקני הנמל, והמצאים במצב מוזנח זמן ממושך; להוסת את העבודות הבלתי דחופות; לבדוק פתרון של פרישה מוקדמת, מוסכמת; לארגן קבוצות מפוטרים לעבודה בנמל אילת וכדומה. בשלב זה, הודיע מולק, כי לא ירשה פיטורין עד אחרי חג־הפסח. וגם אחר־כך תצטרך הנהלת הנמל לשכנע כי אין פתרון אחר...

מנהל הנמל דוחה כמובן, התשובות מסוג זה של מועצת־הפועלים. היא הסכימה למעמד הארעיים, ועליה לשאת בתוצאות. פיטורין של עובדים בלתי־קבועים, אינם מעניינה הם מעוגנים בחוק ובהסכם העבודה. התייעצויות והסדרים אפשריים, — שפיר. אבל לא יותר מזה. מזכיר מ.פ.ח. איננו מוכן לקבל טיעונים פורמאליים כאלה: אין מקום עבודה אחר שמעסיק בעבודה, העולה על חצי שנה ולגבי עובדים חדשים, עד שנה! אלא, שקצרה ידו לשנות כיום את המצב מעיקרו, בתנאים הקיימים, כאשר מינהלת הנמל הוד־

(סוף בעמוד 9)

מוסד ביאליק • ספרים חדשים

יהושע טן פי
עולם בזה עולם בבא
כינוס מייצג של שירת המשורר לתקופותיה בשנים תרצ"ד־תשל"ד, אשר סללה נתיב לעצמה בספרות העברית.
176 עמ' — 24.— ל"י.

*

רן סיגד
אבסיסטנציאליזם
דיון מקיף בדרך המחשבה הפילוסופית, שעלתה במאה התשע־עשרה בהגותו של קירקגור ותפסה מקום מרכזי באמצע המאה העשרים, בעיקר במשנותיהם של היידגר וסארטר.
282 עמ' — 32.— ל"י.

*

דון הרן
מוסיקולוגיה
ספר ראשון משונו בלשון העברית, העוסק במוסיקה לבחינותיה השונות ויחסה ההדדי וביחסן להיסטוריה הכללית.
240 עמ' בכריכה רכה. — 18.— ל"י.

להשיג בבתי־המסחר לספרים ובמדור ההפצה של מוסד ביאליק, ת.ד. 92 ירושלים

מכון כנסת ישראל
(להוצאת ספרי הראשונים וביאורים לסדרי קדשים וזרעים)
בראשות הגר"מ אילן שליט"א
בני ברק — תל אביב

הריננו שמחים להודיע לציבור שוחרי ולומדי תורה על שלושה ספרי ראשונים שיצאו לאור הדרש מכתבי יד ע"י מכוננו עם ביאורים מאת הרב יעקב דוד אילן נ"י

א) **שיטה מקובצת** על מסכת תמורה לרבינו בצלאל אשכנזי.
ב) **שיטה מקובצת** על מסכת בכורות לרבינו בצלאל אשכנזי.
ג) תוספות הרא"ש משאנץ על מסכת בכורות. תלוזה עליהם קונטרס אחרון מאת ראש המכון שליט"א.

כן נמצא תחת מכבש הדפוס הספר „נכבת הראשונים" על מסכת זבחים בכמה כרכים עם חידושים וביאורים מאת ראש המכון שליט"א.

שיחה עם חיים קוברסקי, חבר הוועד המנהל של רשות השידור

יש להעדיף פיקוח מיניסטריאלי ופרלמנטרי על רשות השידור על פני המצב הקיים

מאת שאול מייזליש

ביום א' הקרוב הבא, קרוב לוודאי, הממשלה את חילופי המשמרות בוועד המנהל של רשות השידור. בין החברים שיתחלפו יהיה גם מנכ"ל משרד הפנים, מר חיים קוברסקי שזו לו השנה העשירית שהוא משמש חבר מליאת רשות השידור והוועד המנהל שלה.

עם תום כהונתו, אותה החל כחבר מליאת הרשות עם פרסום חוק רשות השידור ב־1965, מזה שבע שנים חבר הוועד המנהל שלה, נפגשנו עמו לשיחה על האורות והצללים, המסקנות והלקחים שהפיק במרוצת כהונתו.

שאלה: כיצד אתה רואה את חוק רשות השידור?

קוברסקי: חוק רשות השידור, סעיף 2, קובע כי הרשות תקיים השידורים כרשות ממלכתית. הביטוי ממלכתי חזר ונשנה בהרבה דיונים שקדמו לקבלת החוק, אמנם לא ניתנה הגדרה ברורה למושג זה, אך אין ספק שהכוונה היא שהרשות היא ממלכתית, להבדיל מאופיים של שירותים אחרים שהם ממלכתיים או סקטוראליים. כיון שקודם לכן היתה הרשות בידי הממשלה והשידורים התנהלו במסגרת משרד ראש־הממשלה, טבעי הדבר שבדעת־הקהל נתפס המושג „ממלכתי" כמושג והשתחררות מפיקוח ממשלתי.

בסעיף 3 לחוק רשות השידור הוגדרו תפקידיה של הרשות: לשדר תכניות חינוך, בידור, אינפורמציה בשטח המדיניות, החברה, הכלכלה, המשק, התרבות, המדע והאמנות במגמה לשקף את חיי המדינה, מאבקה, יצירתה והישגיה. לטפח אזרחות טובה ולחזק הקשר עם המורשה היהודית וערכיה ולהעמיק את ידיעתה. לשקף את חייהם ונכסי תרבותם של כל שבטי העם מהארצות השונות, להרחיב את ההשכלה ולהפיץ דעת, לקשר את חיי היהודים בתפוצות הגולה ולקדם את מטרות החינוך הממלכתי והיצירה העברית הישראלית.

הרשות תבטיח שבשידורים ינתן מקום ביטוי מתאים להשקפות ודיעות הרווחות בציבור ותשודר אינפורמציה מהימנה. לכאורה חוק שבפרק הוראות היסוד שלו באה לידי ביטוי מגמת הממלכתיות על ציוויה הכוללים, המשקפים את הקונצנזוס הלאומי־תרבותי והמוסרי של ישראל.

השאלה היא: מי ממונה על הביצוע?

האם אכן באה ה„ממלכתיות" הזו לידי תרגום מעשי בשטח?

— יום שידורים כ„מגמה" המגמות המפורשות, מעוגנות כולן במצוות עשה מפורשות. ברם, מסתבר, ששום חוק, אינו מכשיר יחיד להגשמת מטרותיה של חברה, או מדינה. השאלה היא: בידי מי מופקד ביצוע החוק וסמכות הפיקוח על מילוי הוראותיו.

מה פגם מצאת בפיקוח הנבחר?

שלושה גורמים יש בהם כדי לקבוע את גודל השידורים: א. הוראת החוק. ב. מוסדות רשות השידור המופקדים על ביצועו. ג. ציבור העובדים העוסק במלאכת השידור.

כאמור, החוק אין בו דופי, אלא שנתגלתה חולשת מוסדות הרשות והתברר כי עיקר הכוח מרוכז בידי גורמי ההנהלה הפעילה והביצוע היומיומי.

כיצד זה מתבטא?

בסופו של דבר מי שהמיקרופון בידו, המצלמה של כותו, הוא הקובע את אשר תשמע באזניך, או תחזה על המסך הקטן. מרכיבי ההנהלה וחבר המבצעים נותנים לנו בסופו של דבר „מוצרי" שידור שהם ביטוי למשאביהם האינטלקטואליים, הערכים, המוסריים והתרבותיים. אמנם תימצא על פני לוח המשדרים הרבה תכניות מעולות, המתאימות במגמות המפורטות בסעיף 3 לחוק, אך לא פחות מזה תמצא תכניות ומשדרים המנוגדים מגמות החוק המוסמך. אי־אפשר לומר שהרשות משקפת את חיי המדינה, מאבקה, יצירתה והישגיה. סך־הכל של המעשים ושל עבודות היצירה אינו תורם לטיפוח אזרחות טובה, או לחיזוק הקשר עם המורשה היהודית וערכיה. אין הרשות משקפת בהרחבה את חייהם ונכסי תרבותם של שבטי העם ואין היא מקדמת את מטרות החינוך הממלכתי כמתואר בחוק החינוך הממלכתי. רק מעט מופיע תבצא מזה במפת השידורים. לעומת זאת תמצא גם תכניות לרוב, שבתוכן הדבר הגשמות תרמו להיפך מזה, ובכללם היו גם כלי התקשורת הממלכתיים בין גורמי הערעור של כוח עמידתנו, של האמונה הציונית ועוד, גם לגבי הבטחת הביטוי המתאים של השקפות ודעות הרווחות בציבור, חטאה הרשות.

הופעות תריגות זכו לא אחת להבלטה יתירה, ואילו האמת הגדולה של חיי המדינה בתקופה לא באה בשל חוסר האיזון בסיקור המאורעות ובקביעת נושאי התוכניות.

האם אתה מאשים בכך את הנהלה מוסדות רשות השידור, כאשמה פרסונלית?

— איני מוכן לשחרר את מוסדות הרשות, לא את המליאה — ובוודאי לא את הועד המנהל מאחריותם למציאות הזאת, הוועד המנהל לא קיים מדיניות ביתול ציבורית נמרצת, ולא הפעיל את כחו וסמכותו. אמנם, בועד המנהל הקודם, שבראשו עמד ד"ר חיים יחיל ז"ל, היתה אווירה יותר אוהדת ביחוס הרשות, אך למרות העובדה שד"ר יחיל ז"ל היה אישיות בלתי רגילה, שייצגה ערכים יהודיים וכלליים מתוך גישה דמוקרטית ואמונה ממלכתית, לא עלה גם אז, בידי הוועד המנהל, להבטיח שליטתו במצב. אם כי מן הראוי לציין שבדרך־כלל בוועד המנהל הזה היה מאמץ אמיתי ותמיד לקיים מדיניות שידור ממלכתית, תוך קיום אחריות ציבורית, הנסד יחיל, ומשנהו ד"ר אליאב ז"ל, עשו לפתות נסיונות לבחון את סמכויות השידורים באחריות ולאמנות ממלכתית. מאמצים אלה נחלשו בוועד הנוכחי, בראשות וולטר איתן. רפתה בו אווירת הקונצנזוס ולא הודגשה בו, ובעיקר לא מצד היו"ר, גישה של החלטיות וסמכות בביצוע מדיניות רשות השידור.

האם לדעתך יהיה נכון לקבוע שגורמים שמאליים השתלטו על רוח השידורים?

— אינני יכול לאשר קביעה זו. איני מוסמך עד צום היום הזה. שאכן כך הם פני ציבור העובדים. אבל ניכרת יותר רדיפה אחרי הסנסציה, אחרי הגרוי, אחרי המגמה כביכול את מאזין הצופה; אחרי המלאכה הקלה להבליט את השלילה, בצד שהרגשות החיוב היא תמיד מלאכה קשה ומורכבת יותר ומחייבת פרופיל אינטלקטואלי ותרבותי שונה מזה שמצוי כיום ברשות. הדבר נובע הרבה פעמים מתוך גישה שטחית, אי־העמקה, אי־הבנה, והזנחת ערכים והשתות השכלתית והסקר־פתיות.

אולי שורשי הסיבה נעוצים לא בקרב עובדי הרשות אלא בציבור הצורכים של „מוצריה"?

אני חולק על הדיעה שהציבור רוצה דווקא במערכת שידורים זו המוגשת לו. סקרי דעת הקהל הבלתי מושלמים מבטאים בדרך־כלל התייחסות למה שמוגש. מעולם לא נשאל הציבור על מה שהיה רוצה שיוגש. כשאתה פוגש אנשים המתרגשים באמת כשהם צופים בתוכניה מסוג „שרותי לך ארצי" שהיא דוגמא לתוכנית חיובית ביותר, אתה יכול ללמוד עד כמה צמא הציבור לתוכניות כאלו ואחרות מן הסוג הזה.

האם אתה כולל גם את התוכנית „ניקוי־ראש" בקטגוריה זו?

„ניקוי־ראש" היה ללא ספק מאמץ מקצועי חשוב, להגשת תוכנית סאטירה, כשהרבה קשיים עומדים על דרך יצירתה של תוכנית כזו. ברם, התוכנית תוכנה תמיד ע"י אותו צוות, בעל צביון מגדר, ולא נעשה מאמץ להרחיב שורותיו, או לגוון את הרכבו. היו כמה היבטים בתוכנית זו, אך לא פחות מכך היו בה כשלונות של קיטור לשם קיטור, גרוי לשם גרוי, וזו — איננה סאטירה.

אינם פועלים ברוח החוק

מאחר וזהו, המשיכו ציבור והוא ברוח החוק, מה הם מתייחס לשידורי הטלוויזיה החדרים? האם הם קונים על עברי ציבור זה?

בדרך־כלל קיפחה הרשות את הציבור כולו, בכך שלא הגישה לו תוכניות עפ"י מגמות החוק והוראותיו הבהורות. החוק הוא המבטא הקונצנזוס הלאומי שהתגבש בכנסת. אי־קיומו פוגע בציבור הכללי, והציבור הדתי נפגע על־ידי כך פגיעה נוספת. לפגיעה זאת כמה פנים: לא ניתן משקל נכון לשידורי תוכניות שיש בהם כדי לחזק הקשר עם המורשה היהודית וערכיה, הרשות לא הצליחה גם לבטא את עולם החוויות הפנימי של החברה הדתית שיש לה אורח חיי תרבות משלה, ויש לו יותר תרבותי מפורש. במשך השנים האחרונות הורחבו שעות השידור ברדיו, למשל, והם משתרעים על פני כל שעות היום בגלים מקבילים. לא תוכניות מתחום המורשת היהודית נשארו בהיקפן מקודם, והורחבו אך במעט. בענין זה הרשות יכולה ללמוד מפזיניות אחרות בהן יש יחס הרבה יותר גאור בתחום זה. אני מנו לומר, אמרתי לא אחת במוסדות הרשות, שפתיחת שידורי היום ב„מה טובו אוהליך יעקב" ו„שיר של יום" ושידורי „פרקי היום בתנך" עם פרשנות לא היו יכולים להיות מוגנים כלל ברשות השידור הישראלית, אלמלא הועברו לה כמורשה מימי המנדט... שכן על שידור „פסוקו של יום" בטלוויזיה היה צורך לנהל מערכה כבדה, עד שהוקצו הדקות המעטות לכך. לא אחת נעשו נסיונות לתת כיוון חדש לפרשנות התנ"ך ונדרש מאבק כדי למנוע זאת. לא היתה מעולם התנגדות מצידי שתונהג מסגרת פרשנות נוספת למבין, שיהיה בה גם גישות של ביקורת המקרא, שכן הכרתי בכוחו של הציבור המעוניין בכך. אך התנגדתי לעשיית הדבר על חשבון מסורת פרשנית שנתגבשה במשך שני דורות.

האם נתקלת בתעסוקה קיפוח נוספת של הציבור הדתי?

הקיפוח של הציבור הדתי הוא רחב יותר. בשנים האחרונות הורחבה מסגרת שידורי השבת. מרבית תוכניות היוקרה כמוו ליום זה. אמנם חלק גבר ניתן בשידור החוזר, אך אין זה עונה על הבעייה, שכן ע"י שידור החוזר אתה שומע שוב את דבר החברה שאינה שומרת שבת, ולא נעשו סידורים לשילוב אנשים דתיים בתחום האקטואליה או בתחומי תרבות שונים שיכולו להפוח על פני זה, מהסיבה הפשוטה שאין באפשרותם להשתלב בתוכניות הניתנות בשבת ובמועד. זהו קיפוח תרבותי בולט שאינו מעיד על מידת הסובלנות של החברה החילונית — השליטה במלאכה ברשות השידור. כך, למשל, תוכל לראות שירים דתיים מופיעים פחות מעמיתיהם בראיונות סוף־שבוע. גם מדענים דתיים הם מחוץ למסגרת שידורי־המדע, שכן אלה ניתנים בשבת. זאת הסיבה שאת העובדים הדתיים תוכל למצוא בעיקר בתוכניות „מורשה" ולא תמצא אותם בין כותבי הרשות ועורכיה ובין מגישי תוכניות ספרות ומדע, וכו'.

הפגשנו פעם עם עובדי הרשות שהיו להם טענות כלפי הנהלת הרשות. זו היתה אחת הפגישות האומללות שאיפיין אותה „הרב איש ברעהו". בין 80—90 משתתפים היה אולי כתב הרשות דתי אחד, והן מדובר כאן ברשות שידור ממלכתית־מונופוליסטית, המדובר כאן בעתון המשותף של מדינת ישראל. העדר כתבים ועובדים דתיים במערכת העתון הזה, בנושאים הכלליים שלו, היא אחת ממקורות הקיפוח הקשים, רוב העובדים אינם מסגלים לחדור לעולם החוויות הפנימיות של הציבור הדתי ולהגיש לו את השרות התרבותי הלגיטימי שהוא זכאי לו. לא משום שהם קמו נגדו אלא משום שאינם מכירים אותו, משום שריקעם שונה, ורשות ממלכתית שאינה מתקנת את הדבר — ונמצאת בכך חוטא כבד.

אתה מאשים את הרשות. אולי האשם בציבור הדתי שאינו מוציא מקרבו אנשים המוכנים לעבוד בכלי התקשורת?

הציבור הדתי איננו ציבור של מפגרים. תמצא משכילים דתיים בכל ענפי המשק והחברה במדינה, אבל לא תמצא אותם ברשות השידור. זאת משום שהחברה ברשות השידור היא סגורה, ואינה פתוחה לפלורליזם תרבותי, בדו"ח שהגיש הוועד המנהל הקודם, עם סיום כהונתו נאמר בין השאר: „רשות השידור היא מן המוסדות המעטים במדינה, בתחום התרבות, בו פועלים בצוותא, אנשים שומרי מצוות, ומי שאינם שומרים. דו־קיום שאינו קל, אך למרות הקשיים והמהומים הושגה הבנה ושיתוף פעולה". הכוונה היא, כמובן, למוסדות הרשות. ואכן כך היו פני הדברים במוסדותינו, אך לא כך הם במנגנון הרשות. הוועד המנהל הקודם, גיבש בשיחות פנימיות לקראת סיום כהונתו, עפ"י הצעת משה ביתן, החלטה הקוראת לתקן מצב זה. אך, לצערי, מאז נעשה מעט מאד בכיוון זה.

התוכניות הדתיות האשמו בגישאותיזציה. מה דעתך?

קיומן של שעות שידור מיוחדות למקצועות יהדות איננה בבחינת גיטואיזציה. אם יכולות להתקיים שעות מיוחדות לספרות, מוסיקה, ומדע, אין סיבה שלא יתקיימו שעות מיוחדות לעניני יהדות, אין ספק שנוסף לכך יש מקום לשילוב פינות שידור על־פני מערכת התוכניות כולה בנושאים אלה. ומשהו נעשה בכיוון זה. אני מחייב את השילוב הזה שבא לידי ביטוי, למשל, בתוכניות „סנדר" ומן הדין שמאמץ זה ימשך. לא אוכל, לצערי, לומר שאני שלם עם כל מה שהוגש בתוכניות היהדות והמורשה, לא תמיד הן הוגשו במידת הפתיחות הדרושה ובמיגוון הנושאים הבאות. אך בשנים האחרונות חלה התקדמות מרשימה, בעיקר ברדיו, ובחודשים האחרונים גם בטלוויזיה.

על אלימות ושידורי שבת

האם לדעתך יש קשר בין תופעת אלימות במדינה לבין פרשים בסגנון זה, המוקרנים בטלוויזיה?

אין לי ספק שיש קשר מסויים בין תופעות האלימות במדינה ובין מה שמפרנסים בו את הציבור בכלי התקשורת, אם כי לא הייתי מטביס על רשות השידור בלבד, את כמסת האחריות להגברת תופעות האלימות, אבל ודאי שאין היא נקייה מתרומתה לכך.

האם לדעתך הציבור החילוני, אינו נהנה משידורי השבת, המבכיסים אווירה של שבת לביתו?

קשה לנהל מאבק נגד עצם קיום השידורים, לציבור המעוניין בכך בשבת. הרדיו שידר בשבת בכל שנות קיומה של המדינה וגם קודם לכן. עובדה קיימת היא שגם הטלוויזיה משדרת בשבת, וקשה יהיה לתבוע מן הציבור החילוני לוותר כיום על שרות זה. אולם, לא חילול שבת מבחינת ההלכה, עומד עתה במרכז הבירור, אלא אווירת השבת המתעוררת ע"י כלי התקשורת הממלכתיים המגיעים למאות אלפי בתים. ביום זה, כבימים אחרים. אלה שצידדו בשעתו, בהנהגת שידורי טלוויזיה בשבת, הסבירו זאת בצורך להכניס לאדם החילוני אווירת שבת לביתו. הם נכשלו כשלון חרוץ בהשגת מטרה זו, כלי התקשורת הממלכתיים הכחידו את שרידי תרבות השבת. אופי התוכניות המוגשות לאורך שעות היום והלילה, איננו תורם לאווירת השבת. הוא ערער את סדרי המשפחה, ביטל בהרבה בתים את סעודת השבת שהיא ערך תרבותי־משפחתי, בוטל המינהג של ביקורי קרובים וידידים ועוד.

דוגמא לאפליה: בשעתו הוכנה כתבה על הווית החיים בארץ־גושן עם חיילי צה"ל ישבו בה בכתבה זו נכלל גם סיקור על ישיבת־גושן. הכתבה שודרה בליל שבת דווקא. ובמקום מה לא חזרו עליה במוצ"ש. הורי החיילים שהיו באותה ישיבה פנו להנהלת הטלוויזיה בבקשה לחזור ולשדר את הכתבה, הם נתקלו בסירוב עיקש וקשוח. להורים שבניהם לחמו והצו את התעלה לא ניתנה הזכות לראות את פעילות בניהם, על המסך הקטן, הם נאלצו לראותם בחורי השידור.

כזכור נאבקת נגד שידורי טלוויזיה לילדים בשבת בבוקר. מדוע?

לחמתי נגד שידורים אלה משום שהם התנהגו בדרך של „גניבת דעת". הם לא הוגשו מעולם לאישור מפורש במוסדות הרשות. הם הונהגו תחילה בעצם ימי המלחמה על־ידי הטלוויזיה הלימודית באישור שר החינוך, כהוראת שעה בלבד. משהיה שינוי במהלך הקרבות — הורה שר החינוך להפסיקם, אז באה הנהלת הרשות והחליטה להמשיך בהם. אבל לא רק על עניין פורמאלי זה עמדתי, גם אם הוא חשוב כשלעצמו. נאבקתי, משום שראיתי בכך אפליה מקממעותית כלפי ילדי ישראל שהמסאם היהודי הוא בכך שהם שומרי שבת, הרשות „הנאורה" לא דאגה להם כלל.

(סוף בעמ' 8)

אינה דומה נתיבות לשאר העיירות במדינה. חותם מיוחד טבוע באנשיה, חותם אשר שמר על העיירה שלא תתרוקן מיושביה, חרף השנים הקשות שפקדו אותה ולמרות ההתנכרויות של גורמים מוסמכים מבעיות קיומה.

חותם זה טבוע בכל פינה בעיירה. בילדיה חובשי הכיפות, באנשיה הממלאים בוקר וערב את 18 בתי הכנסת, בזקניה הממשיכים להלך בתלבושתם המסורתית כשסרט שחור, זכר לחורבן ביהמ"ק, קשור לרגלם, בבעלי המלאכה הזעירים, הסנדלר התופר מנעלים, כאשר שפתיו ממלמלות פרקי תהלים, בעל החנות הקטנה, הסוגר את דלתו בשעות הצהרים כדי להתעמק ב„ראשונים" וב„אחרונים" או לעיין בכתב-יד של אחד מרבני ג'רבה, המבקש ממנו „הסכמה" לספר שו"ת שהוא עומד להוציא לאור.

זהו ייחודה של עיירה שצמחה מתוך יהדות שורשית, שמנהיגיה עלו יחד עם קהל עדתם והמשיכו באותם נתיבות חיים כפי שנהגו מאז ומכבר.

זה ייחודה של עיירה אשר בה אין ניפוץ חלונות ראווה, זריקת חזיזים ו„הארקות" בלילות.

מכאן צמחה גם המנהיגות החדשה, אשר מנהלת עתה את החיים המוניציפאליים של העיירה והעושה הכל כדי לשמור על נתיבותיה המיוחדות של נתיבות.

ח"י שנה לנתיבות

מאת ש. אהרוני

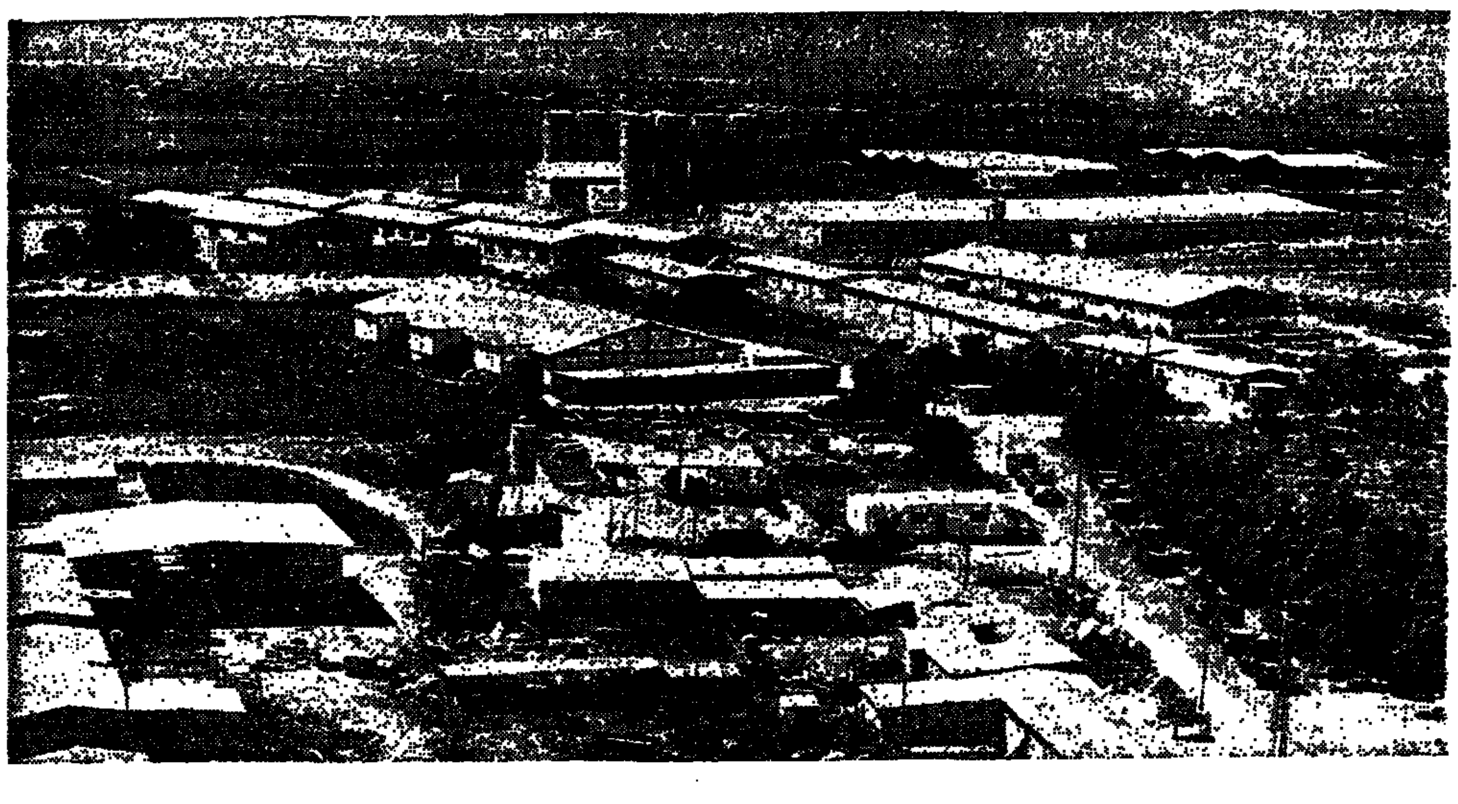

שיחה עם שלום דנינו, ראש המועצה המקומית

מעיירת פיתוח בדרך לעיר מחוז בנגב הצפוני

[...]ידו של ראש המועצה, שלום דנינו, מרוהט [...]סות. שולחן עבודה רחב מידות, שלמרכזו שולחן מוארך. מימין, ארון גדוש בספרים: „דברי הכנסת", „סדרי שלטון ומשפט", [...]וקולים, נוהלים, וגם „ששה סדרי משנה". שממול מכוסה במפות־תכנון ובתרשימי [...]ר. מאחור, תמונות הראי"ה קוק זצ"ל והרב [...]צירא זצ"ל, בעוד שמאחורי כסאו של ראש [...]צה תלויה תמונת הנשיא הקודם של ה־[...]ה, כשהוא עטור בטלית ובתפילין.

[...]ש המועצה עסוק. זה עתה סיים שיחה עם [...]שתינוקה על זרועה, השיב לטלפון שאינו מלצלצל ועוד מעט מתכנסת ישיבת ועדה. לבוש בפשטות, חולצה עם צווארון פתוח, בלוריתו כיפה סרוגה. פניו רגועים, עטורי

[...]נת אלפים נפש במקום 30 אלף

[...]מונת אלפים נפש מונה כיום נתיבות. מאז [...]מה, לפני י"ח שנה, חלו בה עליות וירידות, [...]ת קשות עברו עליה, כאשר בעיקר מציקה [...]עיית הפרנסה. „המחשבות התכנוניות של [...]ה היו הרבה יותר מבטיחות מאשר עיירות [...] אחרות" — אומר לנו ראש המועצה —

[...]לום דנינו — ראש המועצה המקומית

[...]בות לכך היו רבות. וראשית, עצם מיקומה [...]וגרפי. היא הוקמה בצומת דרכים, בין אש־[...] לבאר שבע, על אם הדרך לחבל הבשור הכביש לירושלים והרי חברון, ולא הרחק [...]את עזה. מכאן גם שמה „נתיבות" — נתיב [...]ם". היא תוכננה להיות עיירה שתשרת את [...]ור החקלאי הגדול של איזור הנגב הצפוני, [...] ישובים וקיבוצים ולספק להם שירותים ע־[...]ם. אז, בזמן ההקמה, תוכנן שהעיירה תמנה [...] 1973 כ־30 אלף נפש. הדבר לא עלה לפי [...]ין.

— מדוע?

[...]יב מר דנינו: „נתיבות קיבלה מעמד עיירת [...]ת רק בשנת 1971. עד אז לא התפנו הגורמים [...]מכים לטפל בראוי בעיירה. היו שחשבו [...]יא תיהפך לאיזה מחנה צבאי גדול, איזה [...] נשכח. במשך שנים מנתה העיירה כ־4000 [...] כל הבקשות להורים לכאן תעסוקה, מפ־[...], נדחו. היתה כאן התנכלות מכוונת, לא [...]ר למקום להתפתח, אם כי הדברים לא [...] מעולם בגלוי. פה ושם נשמעו רמזים. [...] ממסעות הבחירות, אמר נציג בכיר של [...]ד כי „כל זמן שישלטו כאן הכיפות ישרור [...] קיפאון". הם חשבו להשאיר את המצב [...]. אולם בשנת 1971, החלה התזוזה הרצוי־[...] לקראת התנופה בהתפתחות".

[...]ופה הגדולה של נתיבות

[...]החל בשיתוף כמעט ספונטנית בין שר [...]ר דאז, פנחס ספיר, לבין ראש המועצה [...]ד, שהיה רק כשנתיים בתפקידו. מספר על [...]ר דנינו: „היה מפגש של ראשי מועצות [...]ם. היה שם שר האוצר. האשמתי אותו [...]ג, אמרתי, לא ייתכן שיתייחסו לערי הפיתוח [...]נה לא בקריטריונים ממלכתיים. לא ייתכן [...]ל פיתוח בשליטת מפא"י או המערך זוכות [...]ה אחרות, לנכונות רבה, ואילו ערי פיתוח [...]ת מרגישות בניכור אליהן". יש לי הרגשה, [...]ל אף שפנחס ספיר השיב לי מה שהשיב [...]ע רגע, חש ברגשות אשמה בגלל קיפאון [...]ד בפיתוחה של נתיבות. הוא השיב לי, [...]קר בעירייה בהקדם. וכאן החלה מכונת ספיר [...]דתה. תוך 48 שעות הגיע ספיר לביקור [...]בות. בשעה שש בבוקר! הוא סקר את ה־[...] והחליט: נתחיל בהעברת מפעלים לכאן. [...] שבוע נחתם החוזה הראשון על הקמת [...] לטפיחים. מכרז המסחר והתעשייה נכנס [...]הוא לתמונה, ותוך מספר חודשים החלה [...]שה הגדולה של נתיבות. במשך שלוש ה־[...] האחרונות הוקמו מפעלים רבים, המפרנסים [...]גדול מ־1350 בתי אב שבעיירה. בין המפ־[...]. מפעל הטקסטיל „טקסטיל עזתה", מפעל [...]ים „רהיטי מבט", בית אריזה לפרי הדר [...]בה אקספורט" וכן מפעל לקונפקציה, מפעל [...]ש פירות, מלטשות ליהלומים, מפעל לבטון [...] למוצרי בטון, רדיאטורים, ומפעלים ל־[...]ג, עץ, מסגרות וצורפות".

שילוב עדות

וכשהתחלה התנופה, החל גם גידול האוכלוסיה, ברם, גם כאן מצטיינת נתיבות כעיירה יהודה ששילוב העדות באוכלוסיה שלה יוכל להיות דוגמא.

רובה הגדול של אוכלוסית נתיבות היא של עולי טוניסיה ומרוקו, ורק 10 אחוזים ילידי הארץ או בני עליות אחרות. ובני נתיבות, אלו שרק לפני מספר שנים היו בעצמם עולים חד־שים החלו במבצע קליטת עלייה. כמספר על כך ראש המועצה מר שלום דנינו: „עם תחילת העלייה מרוסיה בקשנו כי יפנו אלינו עולים משם. בשנה הראשונה קלטנו 54 משפחות עו־לים, שכולם השתרשו יפה במקום, מצאו עבודה, חברה, ואין הם חושבים כלל לעזוב. הילדים נכנסו לבתי הספר והשתלבו עם הילדים האח־רים. כך מידי פעם יוצאים מספר אנשים מנתי־בות לשדה התעופה, כדי לקבל את העולים החדשים".

הקליטה המוצלחת של יהודי רוסיה בין יוצאי מרוקו וטוניס, היא כיום דוגמא השגורה בפיו של יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית ובין המפעלים היפים להוא מציג בפני יהדות התפוצות, הוא מונה את קליטת יהודי רוסיה בעיירת העולים נתיבות.

מוסיף על כך ראש המועצה: „אין הדברים מצטמצמים רק בקליטה. יש כאן מיזוג גלויות. אצלנו הוא אחד המקומות הבודדים שיש בו שיעור גדול כזה של „נשואים מעורבים", בני מרוקו ובנות רוסיה, בני רוסיה ובנות טוניסיה, וגם בני מרוקו ובנות טוניסיה".

חיי בתי כנסת

צביונה הדתי של נתיבות מורגש בכל. שלושה בתי ספר, כולם דתיים, שניים ממלכתיים דתיים ואחד מהזרם העצמאי הדתי. לידו קרית חינוך ובה כ־600 נערות מכל המושבים בארץ.

— ובתי כנסת?

יש לנו ח"י בתי כנסת, כולל בית כנסת ליהו־דים מקרפטו־רוסיה שהגיעו לא מכבר אלינו. בכולם יש לפחות מניין אחד בשחרית, מנחה ומעריב. בשני בתי כנסת מתקיימות תפילות בשיטת השרשרת, מניין כמעט מסיים את תפי־לתו וכבר מתחיל מניין חדש". כאן מזכיר ראש המועצה את אחד הדיווחים ששלח לא מכבר, מהנדס בכיר מצוות התכנון של העיירה אל ראשי משרדו. בדו"ח זה ציין המהנדס בין היתר: אמנם יש כאן מספר רב של בתי כנסת, ברם, ראה פלא, כולם מלאים מתפללים". — הכל נכון, מדגיש ראש המועצה, רק המלה פלא היא מיותרת, אין בכך כל פלא, זו עובדה מובנת מאד".

גם היום כאשר חלה תנופה בפיתוחה של נתי־בות, עדיין רחוקים תושביה מלהשתוות למוצע השכר לנפש במדינה. „מספר סיבות לכך" — אומר ראש המועצה. „הראשונה, מספר הנפשות הממוצע במשפחה בנתיבות הוא אחד מהגבוהים בארץ ומגיע ל־6.4 נפשות למשפחה. ממוצע זה פירושו, שיש לנו משפחות עם 14 או 15 ילדים כ"י, ממילא ההכנסה של ראש המשפחה מתחלקת למספר נפשות גדול יותר. הסיבה השניה, עדיין אין לכולם הכנסה גבוהה, רבים נזקקים לעבודות חוץ, לנסיעות ארוכות, לעבודה בחקלאות, אבל מדגיש ראש המועצה, המוטיבציה לחיות בנתי־בות היא כה גבוהה וכה מרשימה, שגם בזמנים הקשים ביותר, כשהיה מחסור בעבודה, לא היו עזיבות, לא היתה בריחה מן העיירה, אין תחלו־פה של תושבים".

אכן, גם בכך יכולה נתיבות להתברך, היא אחת, ואולי היחידה מכל ערי הפיתוח במדינה, שאין בה נשירה, שבשכבות אוכלוסייתה בנויות רבדים רבדים זה על גבי זה, כאשר כולם כת־מוגים יחד!

אפשר לטייל על הכביש בשבת

בעיית הנוער, המדאיגה את פרנסי עיירות הפיתוח האחרות, נבחנת כאן בעיניים אחרות „אין אצלנו בעיה ,מה יעשה הנוער בלילות שבת. הקמנו מועדונים, בהם הם מבלים יפה את לילות השבת, בשיחה, בהרצאה ובפעילות חברתית. הצביון המיוחד של המקום שומר מפני מרעין בישין" מדגיש איש שיחנו. „אמנם — מוסיף הוא, אין סוגרים את הכבישים בשבתות, ומידי פעם אפשר לראות איזה פורץ גדר זה או אחר, אבל אפשר בהחלט לטייל בכביש בשבת".

הכל תלוי בחינוך. החינוך בנתיבות הוא חינוך דתי. כ־1600 תלמידים בבתי הספר היסודיים הדתיים עם כ־100 מורים ומאות ילדים ב־32 גנים מתחנכים לתורה ומצוות וזה נותן אותותיו בכל התחומים בעיירה.

אכן, נתיבות הפכה לעיירת חינוך, אשר יש בה הרבה מוסדות חינוך, החל במעונות לילדי גיל שנה ומעלה וכלה בסמינר למורים וגננות, בישיבה גבוהה ובישיבה תיכונית מקצועית. „יותר על כן — מדגיש ראש המועצה המקומית — נתיבות היא אשר מספקת מורים וגננות לכל איזור הדרום, והיום החל מקרית מלאכי ועד ירוחם בנגב, מפרחים בהם מורים בני נתיבות".

הבעיה העיקרית של נתיבות כעת — חסרונו של בית ספר תיכון דתי. „לבנות נמצא פתרון, הן לומדות בקרית החינוך שבעזתה, אבל הבנים עדיין לא מצאו את מקומם. חלק הולך לישיבות, כמו כרם דיבנה, ישיבות בי"ע ומרכז הרב, ברם, ישנם הרוצים להמשיך בבית ספר תיכון דתי. עד לאחרונה חשבנו, כי נקים ביחד עם המועצה האזורית עזתה, שבבעלותה גם קרית החינוך לבנות — את בי"ס התיכון לבנים, אולם לאחרו־נה נסוגה המועצה האזורית מתכניות זו".

ראשי הציבור בנתיבות מאשימים את המועצה האזורית עזתה בגרימת עוול חמור ליישובם בכך שהפרו את ההסכם להקים בי"ס מקיף מבוחר, לשוא חלפו שנים יקרות של תכנון ואמון — טוענים אנשי חינוך בנתיבות — וכתוצאה מכך נאלצים תלמידים רבים להמשיך ולתור אחר מוסדות בארץ, בבחינת „אחלקם ביעקב, ואפיצם בישראל", כטענת מר דנינו.

אין גם ספק שהמועצה האזורית תיפגע — לדברי דנינו — מהפרדה זו בכך, שלא תוכל להקים מוסד ברמה נאותה עם מספר התלמידים שישארו במוסדותיה.

כולם חובשים כיפות

אם כי מורכבת המועצה המקומית ממספר מפלגות, 5 חברי המפד"ל, 2 אנשי ליכוד, 1 מערך ואחד נציג רשימת עזתה, הרי שכולם חובשים כיפות. כל ישיבת מועצה נפתחת בדברי תורה. מידי פעם אומר זאת חבר מועצה אחר והמזכיר רושם בפרוטוקול הישיבה את דברי התורה שנאמרו בפתח הישיבה ומי אמרם.

שלום דנינו, יליד קזבלנקה, שעלה עם הוריו בהיותו כבן 13. משפחתו, נצר למשפחה ממגורשי ספרד. „דנינו, פירושו דונונו — זה סירוס המלה דון אותנו, כנראה שראש המשפחה היה דיין" — אומר לנו ראש המועצה. הוא גדל ולמד בנתיבות, חזר אליה כמורה וכמנהל בית ספר ואח"כ נלקח לעסקנות.

כאז שהחל בכהונתו החלה התנופה, שקיבלה את שיאה שנתיים לאחר היבחרו, עם הזרמת מפעלי העירייה ומבאבים לתנופה.

כשאנו שואלים את ראש המועצה הצעיר, המתבל דבריו בדברי תורה, מוכיח בקיאות ועב־קות בספרי קודש. מה הוא רוצה לראות בנתי־בות, משיב הוא אם אם: אני חולם על נתיבות שתהיה עיר מרכזית של הנגב הצפוני ושתמנה בשנות ה־90 כ־35—40 אלף נפש. היא חייבת להיות עיר בעלת צביון דתי לאומי. עליה ל־הפך למרכז החינוכי הדתי הגדול של כל הנגב. אינני יודע אם יש מקום להקים כאן אוניברסיטה, אבל יש ויש מקום להקמת מוסדות להשכלה על־תיכונית ורשת מוסדות ארצית להכשרת מו־רים ומוסדות להכשרה מקצועית".

ומסכם ראש המועצה מר דנינו: „יש לנתיבות את הנתונים לכך. זו עיר של מיזוג גלויות במובן הטוב של המילה, ישנה נכונות מצד הרשביה לתת כתף לכל פעולה, לכל תנופה כדי לראות בעיירתם עיר בעלת צביון דתי כפותחת לכופת..

אבל עד אז יש לשלום דנינו ולצוות עוזריו עבודה פיתוח רבה. ובעיות מיוחדות המאפיינות עיירה פיתוח. „זאת הרגשה טובה, שמשרד ה־פנים ער לבעיותינו ועושה כל מאמץ כדי להקל עלינו את העבודה. בעזרתם נוכל להפוך חלום למציאות".

בנתיבות אבות ובנים

כל הדרכים בנגב מובילות לנתיבות. היא מזדקרת מבין כרי הדשא האיקליפטוסיה, מבין מעמקי הפלפאיק המכסים את שיחי תות־השדה, והנראים מרחוק כאגמי מים מוכספים. היא צמחה בלב הנגב הצפוני, צצה מעלה בצומת הדרכים בנגב, ומאז היא גדלה ומתרחבת כשהישן והחדש משתמשים בה בערבוביה.

מבנים ארוכים עוטרים את נתיבות מכל צדיה. בחלקה הדרומי המערבי, — חומת מבנים של תע־שייה, מגופי ענק ומפעלי מתכת, ואילו בצידה הצפוני המערבי מצטרים אותה שורת מבני חינוך, ישיבה, קרית החינוך ובתוך, תושבי נתיבות המחולקים זכגב בין העשייה והמלאכה לבין הלימוד והתפילה. „דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

שמונה עשרה שנה חלפו מאז שקבוצת עולים

דיונים והתייעצויות — בביתו של הרב כדיר צבאן (במרכז) נראים גם ח"כ ד"ר ז. וורהפטיג וראש המועצה שלום דנינו.

הנוער בשמחתו — כל מוסדות החינוך בישוב הם דתיים.

שהגיעו מג'רבה, לבושים בבגדים המסורתיים, ג'לבה לבנה וארוכה, ונשים מכוסות בשביסים עבים באו אל שורת צריפים בלב הנגב. ראשית התפללו מנחה ולאחר מכן, החלו הגברים להפוך באדמה, כדי להכין הגור לאפיית הפיתות. לבחרה, היכו לעבודה, חיכו והיכו. כפותם לא בעטו. לא התפרצו, רק שכינו לכל רבניהם שבאו עמם. „ברוך על זה שזכינו להגיע לארץ אבותינו" — אמרו להם.

ללא מליצות פלך

כאן חלפו שנים רבות, ימים לשים, ימי צער ואב. חלקם רשומים באותן תעודות התלויות על אחד הכתלים בחדר ראש המועצה: — תעודת השתתפות במלחמת ששת הימים, וגלעד לזכרון שמונה בני נתיבות שנפלו במלחמת יום הכיפורים.

כיום, עורכים כבר סיור בנתיבות במכונית, כי קשה כבר לערוך את הסיור ברגל. אבל גם כך אתה חש בכל פינה וברובעים החדשים כבישנים את איתה האווירה המיוחדת המאפיינת את העיירה מיום הקמתה לפני י"ח שנים.

מספר אנשים ממתינים בחדר ההמתנה שלפני חדרו של ראש המועצה. היום הוא יום קבלת קהל, ובני המקום, אלו הזקוקים לעזרה או לעצה פונים לפגישה. כאן אין נוהגים בגינוני כבוד ובמליצה כרה. כאן פונים ישירות לענין ושופכים כמה שכל הלב. כאן מכנים את ראש המועצה בשמו הפרטי. גם הוא מתנהג כך, בפשטות, בחן מיוחד, עונה בנחת, אומר „בילה כיבה", מעביר אצבעו על לחיו של התינוק שבזרועי אימו.

בחצר העירייה — זו הרחבה הגדולה, בשעקים ילדים, רובם מחופשים, ערב פורים היום. גם אלו שחבשו מסכה על פניהם, לא שכחו את הכיפה על בלוריתם.

המרכז המסחרי הומה אדם. חלקם בפנים ה־חנויות וחלקם עוברים ברחוב. בעלי החנויות, רובם, בעלי זקנים ששיבה זרקה בהם. פה ושם יושב אחד מהם מעיין בספר ישן, כשהוא מסלסל מנגינה עתיקה.

הרב־מנהיג רוחני של יהודי טוניסיה כתובת מרכזית

ביתו של הרב כדיר צבאן נמצא באותו מקום שבו עמד שמונה עשרה שנה קודם לכן, אותו בית — מבנה ארוך וחסר צורה, הדבר היחידי שהשתנה, הוא כביש האספלט המכסה את הרחוב, ושאר הבניינים שהיו דומים לביתו של הרב ששינו צורתם. חלקם הפך לוילות בעלות מראה מרשים, ואחרים הוסיפו שטח, קומה ושיפרו את המראה החיצוני.

הרב יושב מאחורי המכתבה המלאה בספרים וב־מכתבים. מאחוריו ארון־ספרים גדוש בספרי הלכה וב־ספרים שיצאו לאחרונה, רובם התומים בכתב הסכמה שלו. כי עד היום נחשב הרב למנהיגם הרוחני של יהודי טוניסיה, ואליו יביאו את שאלותיהם ובעיו־תיהם.

כתובת מרכזית

„שואלים אותי כל מיני שאלות על כל מיני נוש־אים, מהקשים ביותר ועד שאלות קלות. הנה, זה עתה צלצלו מירושלים, אחד מאנשי הקהילה, המשמש כחזן, עובד אצל מנהל נוכרי. הלז מת, וכל הפועלים הלכו ללוויה. נכנסו לכניסיה, עתה שואלים אנשי הקהילה האם הוא יכול לשמש גם להבא כחזן". ושאלות הנוגעות לחקלאות ולמצוות התלויות בארץ. פעם בשבוע, בכל יום ג' באים לביתו של הרב כל רבני הסביבה כדי ללבן בעיות. „זה שמונה עשרה שנה שאנו עורכים זאת מידי שבוע" — אומר לנו הרב בחיוך רחב מלא טוב לב. מנסים לנגוע בבעיית הרבנות הראשית, שהרב חבר מועצתה. בעדינות רבה, הוא מסיט את השיחה לנושאים אחרים, אינו רוצה לנגוע בבעיה המכאיבה.

כאן ישנה תורה, אצל הרב של נתיבות באים לשאול שאלות, אם בענייני כשרות, ואם בענייני אישות. כאן הרב עסוק בשאלות ובתשובות. הוא מהווה את הכתובת המרכזית של יהודי נתיבות.

בשבת, בשעות הצהרים נוהרים הכל לבית הכ־נסת. הרב מתחיל באמירת תהילים — ספר לשבת. קורא פסוק והקהל עונה אחריו. פסוק אחר פסוק לאחר קריאת מ' פרקי תהילים. מתחילה דרשת השבת. בחגים אין דורשים רק בשבת לפני החג.

מפעל להוצאת ספרי הרב חוויתא כהן זצ"ל

אל הרב פונים גם במכתבים. הרב קורא, מעתיק בספרים וכו'. „פונים מכל מקום בארץ, מישיבות ומכפרים והוזים. על הכל יושב הרב צבאן וכו' בכתב ידו. עיקר הפעולה הוצאת ספרי הרב חוויתא כהן זצ"ל, שהשאיר למעלה משמונים ספרים בכ"ב־יד, הוצאה ספרי הרב מצליח מזח שנרצח בלכתו ברחוב בטוניס. ספרות תורנית ענפה, שנכתבה בידי גאוני טוניס. ועדיין לא יצאה לאור מחכה לגאולה. הרב כדיר צבאן, הוא הרוח החייה במפעל זה, ויזם אוסף וכו' להוציא לאור. על הנוער בנתיבות אומר הרב: „נוער כזה, יכול להיות יותר טוב, אולם בהשוואה למקומות אחרים הוא אפילו טוב מאד".

יעקב מימון, ומאיר מירה שניהם בני המקום ושניהם מנהלים את בתי הספר הממלכתיים דתיים. הראשון את בית הספר לבנים והשני את בית הספר לבנות, לכל אחד למעלה כ־35 מורים.

אנו יושבים באחד החדרים של בית הספר לבנים. חדרים מקושטים בכרזות ובציורים מעניני היום.

רמת הלימודים די גבוהה. הסטטיסטיקה מלמדת שהיא עולה בהרבה מהממוצע של בתי ספר בעיירות פיתוח. „אנחנו מחדשים באמצעים רבים לכך" — אומר לנו מנהל בית הספר לבנים.

קליטת העלייה מורגשת גם בבית הספר. אומר על כך מאיר בחיוך: סוף סוף אנחנו צריכים להרחיב את העמודות של היומן. עד עכשיו כתבנו, כהן, בוכן, לוי, אבוטבול. עכשיו צריכים לכתוב יעקובו־ביץ, גבריאלוביץ, מנדלוביץ — זה מגוחך. לעצם הענין מספר המנהל כיצד מקבלים נער חדש ש־כיתה: „כל הכיתה יושבת בצוות ה'. הילד נכנס הכיתה, מקבלים אותו בשירה, אחד הילדים מגיש לו זר פרחים, ואפילו כשאינו מבין את הנאמר. היא מרגיש את החום והאהבה שבני הכיתה מרעיפים אליו. מוסיף מנהל ביה"ס לבנות. בשבוע שעבר קיבלנו בכיתה ח' נערה חדשה מברית המועצות. היא התרגשה כל כך מקבלת הפנים היפה שערכו לה, ומכיון שלא ידעה להשיב בדברי ברכה היא פרצה בבכיה ונישקה את המורה כשהיא פורצת בדמעות שמחה".

הילדים החדשים מקבלים עזרה, כשהם שפוה באווירת ההתלהבות היהודית, שמורים מיוחדים כדי שיוכלו להמשיך בלימודים יחד עם כל בני כיתתם.

השכונה החדשה מאוכלסת בעולים החדשים

השכונה החדשה של העיירה מאוכלסת בעולים חדשים. פה ושם. נראה כבר שלט של ועד הבית: „כאן גר פלוני. או „כאן ח"ים". ראשי העיירה מבקרים אצל העולים החדשים, מברכים אותם שיא־לים ולהתקבל, מזמינים אותם לבית הכנסת, לקידוש, תוך שבוע הם מרגישים עצמם בביתם.

אנחנו ממשיכים הלאה, אל הישיבה הגבוהה, ישיבת הנגב.

עד לפני זמן מה היתה הגישה ברכב אל הישיבה קשה, ואדי קטן מפריד בין בתי המגורים לבין מבני הישיבה. הקמנו גשר מעל הוואדי — אומר לנו ראש המועצה הגולה אל סיורנו, „כדי להקל את התנועה אל איזור זה".

בהיכל הישיבה מתפללים מנחה. המנגינה, הזכי־רה לנו מישיבות ליטא. מאות בחורי ישיבה, אבר־כים ממלאים את האולם. רובם ילידי הארץ, אולם פה ושם נמצאים גם בחורים שבאו במיוחד מארה"ב להשתתף בישיבה. פה ושם מלחשים לנו שנמצאים „בעלי־תשובה" רבים מבין בחורי הישיבה, ביניהם שני טייסי קרב נודעים.

בחצר, ליד המבנים האחרים אנו פוגשים מספר ילדים שהגיעו לא מכבר מבריה"מ, הם לומדים בבית הספר המיוחד שליד הישיבה. זהו בי"ס עם פנימיה המהווה כעין „מכינה" לקראת הלימודים בישיבה. „כאן, אחד המקומות הבודדים בארץ בהם הצליחו לקלוט ילדים מגרוזיה במכינה לקראת המשך לימו־דיהם בישיבה" — מספרים לנו.

מפעלים של יוזמים פרטיים

שוב, אנו חולפים בין רובעי העיירה, נעצרים ליד רובע הוילות ההולך ונבנה. במספר מקומות בעיירה מצאנו מספר וילות יפות שהוקמו ע"י יזמים פרטיים מתושבי נתיבות. „בשבונים וילה בעיירה, פירושו של דבר שנקשרים אליה" אומר לנו אחד מהתושבים.

ביקור קצר ברובע התעשייה, כ־800 פועלים עוב־דים במפעלים כיום, כמחציתם הם מפרנסים ראשיים במשפחה. פירושו של דבר, שכשליש מתושבי העיירה עובדים במפעלים.

עתה נמצאים בשלב בנייה מספר מפעלי תעשיה לאחר ששני המפעלים החדשים „לימגת" — לאריזת לימונים לייצוא וביה האריזה ההלו לפעול במצב מלא. „יש תבניות רבות למפעלים נוספים באזור ואנו מקווים כי הקמתם תחל בקרוב" — אומר לנו שמעון יוגב מזכיר המועצה הציבורית לפיתוח נתיבות והמארח אותנו בסיור זה.

25 אלף ספרים

הספריה הגדולה באולם התרבות מלאה בנערים ובנערות המעיינים בספרים. „למעלה מ־25 אלף כרכים נמצאים בספריה השימוש בהם גבוה" — אומר לנו שמעון. גם במחלקה לספרי ילדים בגיל הקט, אנו מוצאים ילדים וילדות המחליפים ספרים או המעיינים בספרים המצויירים המונחים על גבי האיצטבאות לאורך הקירות.

בחדר התרבות פגשנו במספר צעירים, מבני המקום, ביניהם מורים מדריכים וסטודנטים. נקשרת שיחה ערה על עתיד נתיבות ועתיד הנוער. אומ־רת לנו שמחה כסט — מורה בבית הספר הממ"ד ל־בנות: „הנוער מחפש דרך להתפרקות. הוא ברובו הגדול נוער מצויין, אולם חסרה יד מארגנת. אנחנו המורים והמורות מוכנים לתת יד ועזרה לכל מארגן, אם זה בסניף בני־עקיבא או במועדוני הנוער, אבל אין ביכולתנו להיות היוזמים הבלעדיים, הרי הנוער רואה אותנו ששה ימים בשבוע ואין אנו יכולים להוות כח־משיכה ראשוני במעלה".

מספר מאיר מירה על התקופה שסניף „בני עקיבא" בימים היה פעיל ומלא נוער. „אנחנו הדור שלנו. המשמש כיום מורים ומחנכים, הוא תוצר של „בני עקיבא" והוא הוכן לתת ידו לכל פעולות הסניף!

הנוער איננו אדיש

השיחה גולשת בנושאים רבים, נוער המחפש את־גרים, מדברים על החזרת השטחים, שוב מסתבר שה־נוער בנתיבות איננו אדיש, רבים מהם השתתפו במבצעי ההתנחלות של גוש־אמונים, ובאותו שבוע בו ביקר שר החוץ קיסינגר, ארגנו מבצע טלפונים אל ראש הממשלה שלא יחזיר שטחים.

בנות בשירות לאומי

הכל מעלים על נס את עבודתן המסורה של 17 הבנות שבאו למקום במסגרת שנת שירות לאומי. הן עושות עבודה נפלאה בקרב הנוער, אם בשעות בית הספר או בשעות אחר הצהרים ובערב.

גם גיטה ברקוביץ משתתפת אף היא בשיחה רק לפני כשנה הוצי הגיעה ארצה מברית המועצות. עתה, היא משמשת כבר כעוזרת ספרנית בבית התרבות. שפתה העברית קולחת בשטף. „כשבאתי מקרפטו־רוס לא ידעתי אף מילה בעברית" — אומרת היא לנו „אבל כאן עזרו לי להתגבר על כך". מספר יעקב מימון הלומד עתה בבי"ס להנדסאים בבאר שבע, לאחר שסיים את שירותו הצבאי: „החברים, בני גילי, נשארו כקבוצה מגובשת, גם לאחר שירותם הצבאי. אנו נפגשים כל ליל שבת במועדון שלנו. שומעים הרצאות ומעוררים ויכוחים. כל הקבוצה נשארה דתית וזה מעורר בנו גאוה מסויימת".

מסתבר, שבעייה זו מטרידה את הצעירים הדתיים, כי פה ושם, נשמעים סיפורים על פרצות קטנות אמנם, אבל מכאיבות. „הפירצה הזו, לאור ההתעניינות ההולכת וגוברת של הנוער בספורט. היום הביקור מופנה לבאר־שבע — שם הצליחה אחת בקבוצות הכדורגל להגיע להישגים נכבדים זה מלהיב את הנוער; אבל גם נוער זה הולך בשעת בוקר אל בית הכנסת להתפילת שבת יחד עם הוריו.

השיחה נמשכת זמן רב, ניכר בצעירים אלו כי הם חושבים, מחפשים פתרונות לבעיות המטרידות אותם. כאוהב במיזוג הגלויות, כמספר הרב של הנשואין המעורבים בין העדות.

*

ר' שלום דנינו, ראש המועצה המקומית, יוצא מבניין המועצה בדרכו הביתה, בדרך סר אל בית הכנסת לתפילת מנחה. עוד מעט עליו לחזור למועצה, ישנה עבודה רבה לעשותה. נתיבות ממשיכה בתנופתה לקראת הפיכתה לעיר בעלת ציון דתי לאומי.

صكذا من الاصل

יש להעדיף פיקוח מיניסטריאלי

(סוף מעמוד 6)

„מיעוט חסר סמכות המתעלל בציבור"

כיצד לדעתך מקורו של פיקוח זה?

בשעתו הגדיר יצחק בן־אהרן, כשכיהן כמזכיל ההסתדרות, את הרשות: „מיעוט חסר סמכות המתעלל בציבור". הוא כיוון אז את דבריו לגבי הצורה הלעגנית והפוגעת בה סיקרה הטלוויזיה את אירועי האחד במאי. יש הרבה מן האמת בהגדרה זו. גם בנוגע אלינו. בהמשך לאפליה בנושא השבת קיים ביטוי כלפי ערכי מורשה ומסורת. יש דוגמאות רבות לכך. די אם אזכיר שהנהלת תזמורת רשות השידור נהגה כיצד שנים לסיים את „ירושלים של זהב" אפילו בתשעה באב ולא שתה ליבה לעובדה שהיא פוגעת בהרגשה האיפית ודתית עמוקה. רק בהתערבות שלנו ניתנה הוראה לחייב את העובדים לבוא לחזרות ביום זה. תופעה כזו יש בה לסקף את הבצב הפוסרי־פנימי החמור.

בזכיל רשות השידור יצחק לבני, השתמש בהם במושג „גיטו" לגבי התוכניות הדתיות. הוא טען שאין התוכניות הללו צריכות להתקיים במסגרת מיוחדת. עצם הטיפוח במסגרת זה על־ידו מפיד על ליקוי אישי בהערכה במקומם של שידורי המורשה בכלי התקשורת הממלכתיים. אני מניח שברשות השידור קיים גיטו חילוני. סגור ומסוגר, נוקשה וקשוח שאין לו את האפשרות להגיע לתוך תרבות לציבור שומרי מורשה. זהו פגם ממלכתי חמור, ולא דווקא פגם שיש לדונו עפ"י יחסים פוליטיים מפלגתיים.

האם לא ראית בהתערבותה פגיעה בחופש הביטוי והמכפחן של עובדי הרשות?

חופש הביטוי מקובל עלי. אלא שברשות השידור הוא נתחלף בחופש הביטוי העצמי של העובדים בה. יש לזכור שהמדובר כאן בכלי שידור מונופוליסטים, החייבים במצוות עשה „לא תעשה, על רקע לאומי־חינוכי וציבורי. מה שקורה היום הוא בעיני כפיית טעם על הציבור כולו, ע"י מנגנון הרשות שפסור בתחרות. החופש האמיתי אינו מוגשם ברשות שידור ממלכתית. קיימת זכות התארגנות לשם הוצאת עתון. מי שאינו מרוצה מ„הארץ" יכול לקרוא את „דבר" ומי שאינו מרוצה מ„הצופה" את ה„מודיעי". אפילו קבוצת כיפוס קטנה יכולה להגיע לביטוי עפ"י רוחה וטעמה. כאן, אצלנו, ישנו אסור שידור ע"י גורמים אחרים זולתי רשות השידור וזה מחייב לנהוג בגישה ממלכתית רחבה. לא יתכן שמי שהמיקרופון בידו, יתעלם מצרכים הרבותיים לגיטימיים של גופי ציבור בעלי איכות.

האם יש סיכוי לתיקון המצב?

האם אתה רואה סיכוי לתיקון?

לדעתי נכשלה רשות השידור בקיום תפקידיה. למעשה אין הנהלה בעלת סמכות ברורה וישנם מוקדי עוצמה, המאחזים לפרדיה קבוצות רופפת, חסרים הלוכים בטיסים ויסודיים בנושאים הנבחלתיים. כמשל: אגרת הטלוויזיה שבמשך שנה לא היתה חוקית... כך עדיין לא הוגש תקציב לשנה הבאה לוועד המנהל. העומד בבר בפני סיום תפקידו דעתי זאת, שהרשות נכשלה, הבעתי לא אחת במליאת הרשות ובוועד המנהל, גם בנוכחות השרים המכונים על ביצוע חוק רשות השידור. איני מאמין שניתן לתקן מצב זה במתכונת הקיימת.

הדרך היחידה הוא קיום זכות התארגנות לשם שידור לשם שקיים זכות התארגנות לשם הוצאת עתונות חופשית. אני מעדיף תחנות שידור פרטיות על־פני רשות ממלכתית, שכן אז, כל ציבור שיש לו על משותף יוכל להתארגן לשם כך. ותקיים תחרות תרבותית וכל ציבור יוכל למצוא מבוקשו ע"י מעבר מתחנה לתחנה. היום קיימת כפיה בנושא זה ואין להשלים עימה.

אעדיף גם החזרת רשות השידור לאחריות מיניסטריאלית ופרלמנטרית על־פני המצב הקיים. שכן, כיום לא לשר הממונה ולא לכנסת אפשרות לבקר את מעשיה של רשות השידור.

האם שימשת ברשות השידור כפה רק לענינים דתיים? האם הכבירה לייצוג ענייניים אלה בלבד?

ראיתי עצמי ברשות השידור כשלית הציבור כולו. השתדלתי לפרק במיטב יכולתי לכל מכלול בעייתיה של הרשות, בשמשי כיו"ר ועדת הלשון, פיצויים, חבר הועדה למינוי הסברה שלה, ועוד. בדרך כלל היתה גישה של הקשבה הנבבה במוסדות הרשות הציבוריים. אולם כפי שאמרתי עיקר מוקדי הכח מרוכזים בידי מנגנון הביצוע, ולכן במישור זה לא האירה ההצלחה פנים.

אולי דוגמא קטנה לסיום כדי לבטא את אופי עבודת הממלכה ראיתי 2 סרטים על העיירה נתיבות שבדרום. האחד שודר בטלוויזיה הישראלית השני — בצרפתית. לצערי, הסרט הצרפתי הבליט את הן את היופי שבקליטת העולים, את המידות הטובות שבצורה הנהוגה בעיירה, את שלושת הדורות שבמשפחה בה באהנו, את אווירת המשפחה. בסרט הישראלי — לא היה מכל זה, כמעט ולא כלום.

בעריכת שלמה קנדלשיין

אס"א טכניון א' חיפה מובילה בליגה הלאומית

לאחר הסבוב הרביעי של משחקי הליגה הלאומית כובילה בראש טבלה הליגה הלאומית אס"א טכניון א' חיפה שניצחה בצורה משכנעת את „הפועל" א' ירושלים 4½:1½. מרכז הנוער א' תל אביב סיימה בתיקו 2½:2½ עם „הפועל" „פלדקרייז" ראשון לציון וכמשחק אחד לשיפוט. בלוח הראשון סיים רדשקוביץ בתיקו עם רב אמן שמקוביץ ואילו צ'רניאק זכה בלוח השני נגד דומיניץ. „הפועל" בת ים ניצח גם הוא בצורה משכנעת את רמת גן א' 5:1. בלוח הראשון ניצח רב אמן ליברזון את כנעני.

תנות. בתוכנית שלש תחרויות בינלאומיות וכלש תחרויות פתוחות. פרטים מפורטים נביא במדורים הקרובים.

התוצאות המלאות:

„הפועל" בת ים — רמת גן א' 5:1.
אס"א טכניון א' חיפה — „הפועל" א' ירושלים 4½:1½.
„הפועל" עמק חפר /נתניה — אס"א אוניברסיטה ת"א 2:2 (2).
מרכז הנוער א' ת"א — „הפועל" „פלדקרייז" ראשון לציון 2½:2½(1).
„לסקר" תל אביב — „רובינשטיין" א' ירושלים 2½:2½(3).
„אליצור" — רשבסקי" ת"א — קבוצה עירונית חיפה נדחה.

הדרוג בצמרת:

ם. אס"א טכניון א' חיפה — 17½ נק', „הפועל" בת ים — 15 נק' 3. „מרכז הנוער" א' תל אביב 15 נק' (1) 4. „לסקר" תל אביב 13 נק' (3) וכו'.

אליפות אוניברסיטת תל אביב

דרוג הצמרת לאחר הסיבוב ה־10: 1. גלפר — 7½ נק'(1) 2. לב — 6½ נק' 3. סטפק — 6 נק' (1) 4. בירנבוים — 5½ נק' וכו'.

*

נח־סגל אלוף גבי צה"ל בשחמט זכה בבלוי סוף שבוע במלון „לרומי" באילת מתנת רשת המלונות „לרומי". יישר כוח!

*

40 שחמטאים משתתפים בתחרות לשיפור דרגה במועדון „לסקר" חיפה. התחרות מתנהלת לפי השיטה „השוויצרית" — 11 סיבובים. המצב בצמרת לאחר הסבוב ה־6: סדגר ובירבס 5 נק' כ"א. מנהל התחרות — יצחק ארנטס.

*

הדו־קרב הרדיופוני צ'רניאק — צוויג (נורבגיה) הסתיים בתיקו במדורנו הבא נביא את כל המשחק במלואו.

„שח קייצי" נתניה — 1975

פסטיבל „שח קייצי" נתניה המסורתי יערך בין התאריכים 27.5—10.6.75 ועתיד להיות מגדולי מפעלי השחמט הישראליים בשנים האחרו־

בעיות של מחברים משבדיה

4. גשנזה

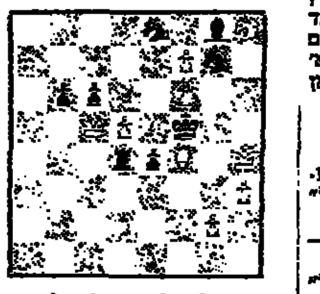

מט ב־3 מסעים 3×

5. א. פורסן

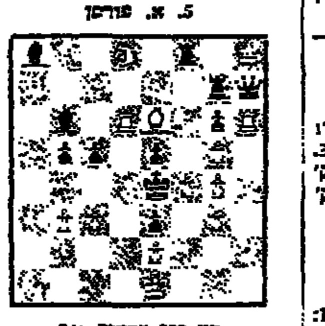

מט ב־3 מסעים 3×

5. א. הבינגסון

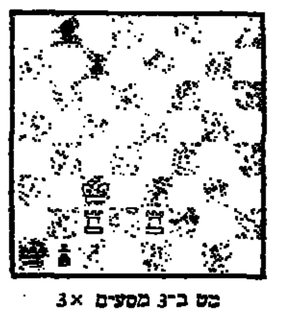

מט ב־3 מסעים 3×

הפתרונים במדור הבא

חידוש וקידוש

(סוף מעמוד 5)

הזה עצמו, לכן אמר ה' למשה „אך את שבתותי תשמורו" (בפ' כי תשא).

למה, באמת, אין קדושת המקדש מספיקה להעיד לכל באי עולם על העקרונות הנ"ל, כאן שתי קדושות המתנגשות זו בזו, שאין לקיים את האחת כבלי לדחות את השניה כפנינה. במה עדיפה קדושת השבת על קדושת המקדש? מה יש בזו יותר על זו?

בפרשת כי תשא, לאחר שהקב"ה מודיע למשה על מנוין של בצלאל לבנות את המשכן ואת כל כליו, הוא מצוהו: „ואתה דבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמורו, כי אות היא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם". ושם אומר רש"י: „אעפ"י שתהיו זריזים ודחופים בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה". ועל הביטוי „לדעת" מפרש רש"י: „לדעת האומות בה כי אני ה' מקדישכם". בשבת כותבנת, איפוא, ייחודנו כלפי העולם יותר מאשר בהבבאה על ידי המקדש. למה?

תשובה אחת אפשר להציע בפרושו של הנצי"ב ב„העמק דבר" על „לדעת": „דכל דבר הגורם לישראל התעוררות קדושה, כמו בית המקדש וכדו', בא על ידי התפעלות מדבר שבקדושה, ונמצא שגם זה הדבר כסייע לכך. ואפילו גוי שרואה בית הכנסת או ספר תורה, ישיג איזה התפעלות הנפש בידיעתו שזה דבר שבקדושה. אבל מה שאדם מישראל ישיג קדושה הנפש בשבת ויום־טוב בלי שום הרגש חיצוני מה יום מיום, אות הוא שהקב"ה בעצמו, כביכול, מסייע לקדש למי שבא להתקדש, יבשוב הכי קדושה זו יקרה בעיני ה' לדחות כל עשיית דברים שבקדושה".

במלים אחרות אפשר לנסח אינטרפרטציה זו כמהן עדיפות לקדושה אינטלקטואלית, רוחנית טהורה — „לדעת" — על פני קדושה הקשורה עם פולחן, שמעצם טבעו הוא מוגבל במקום. קדושה פיסית. עם כל קדושה המקדש ועבודתו, הרי אין יחודו של עם ישראל ותורתו מופגנים בהם. לפי מדרש אגדה (מובא ב„עיונים לספר שמות" לפרופ' נחמה ליבוביץ) „ועשו לי מקדש" הוא קונצסיה, כביכול, לבני ישראל שדרשו „תכסיסי מלוכה" כפי שנהוג אצל „מלכי הגויים".

לעומת זה, יחוד ומיחוד הוא שבתו של עם ישראל ואין לגויים חלק בו: „אות היא ביני לביניכם", הבבנסת, לפי המדרש אהבה אינטימית בין הקב"ה וכנסת ישראל. מושג השבת היהודית מתפסט מעבר לתחום הגדרה דתית ומכליל הוא את כל שטחי החיים המעשי.

ובכן, חידוש וקידוש אלה הם הייחודיים הרוחניים לקיומו את ערכי נותנו הרבנותיו ובנצו מאתנו הסדרות אינטלקטואלית המדוקנת היסטורית, כפי שקרה לפעמים רבים. נשמור על „חידוש זה לכך שלא יתעות על ידי חינוך מנוכר ל„החדש היה לבם"...

לכתובת הסוכן הקרוב טלפנו 9 .235227/8 ת"א או כתבו לת. ד. 23056 ת"א

המועצה האזורית עזתה
לראש המועצה ולתושבי נתיבות
ברכות
כה לחי
לנתיבות בת החי"
יה"ר ותפרחי נתיבות
לעיר ואם בישראל
א. רוזנמן
ראש המועצה

בנק המזרחי המאוחד בע"מ
סניף נתיבות
לראש המועצה, לראשי המוסדות והמפעלים ולתושבי נתיבות
ברכותינו
לנתיבות בת ח"י
כ"ה לחי
והמשך פיתוח והרחבה
יוסף מלמד — מנהל
ועובדי הבנק

עושרי שלום
ביצוע עבודות עפר ופיתוח
רח' ההבצלת 469/4 ● טלפון 94159—051
שדרות
לראש המועצה והעובדים — ולתושבי נתיבות
ברכות לפיתוח
ולהרחבה
בכל התחומים
עושרי שלום

„עמי־גור" ניהול נכסים בע"מ
ההנהלה: ת"א — רח' בן־יהודה 21
סניף: נתיבות — רח' ירושלים 34
ברכת „עמי־גור" שלוחה
לראש המועצה, לעובדי הציבור
ולכל תושבי נתיבות
אני תקוה שנתיבות תמשיך
בתנופת הפיתוח והקידום,
לתפארת הארץ.

נתיבי הנגב
אגודה להובלות בע"מ — אזור התעשיה נתיבות
ברכת כה־לחי
לנתיבות בת הח"י
אחולינו להמשך ההתפתחות והגידול
עובדי החברה וחברי ההנהלה
רחמים חדד מנהל

ברכת פיתוח ושגשוג
לנתיבות בת הח"י
המשיכו ביצירה הנרחבת
מברכים:
גדעון בוסקילה — חיים סויסה
קבלנים לכבישים ופיתוח
נוה אשכול 78/2 שדרות

נתיבה במכונה
תלמידי הישוב בני 12 שעות
בבית הספר למסחר
רימון
ת"א, דיזנגוף 85, טל' 281985
שיטה יחודית • פיקוח ממשלתי

האחים פרץ
חב' קבלנית בע"מ נתיבות
לראש המועצה מר שלום דנינו
לעובדי המועצה והציבור
ולתושבי נתיבות
ברכת פיתוח ורווחה
כה לחי
האחים פרץ

מזוז בע"מ
חב' קבלנית לעבודות חשמל
שיווק והפצת מוצרי חשמל
נתיבות
ברכה נאמנה
לנתיבות בת הח"י
ואחולי פיתוח וצמיחה
לעיר ואם בישראל
האחים
מזוז

לעיירה נתיבות
לראש המועצה
ראשי המוסדות והתושבים
ברכה נאמנה
לנתיבות בת הח"י
להמשך פיתוח ושגשוג
קשת תשלובת טקסטיל
טקסטילי עזתה בע"מ

לראש המועצה, לראשי המוסדות
ולתושבי נתיבות
ברכה נאמנה
להמשך הפיתוח
בצעדים בטוחים
לתפארת הארץ
שטיחי כרמל — שפטינג
נתיבות
ההנהלה והעובדים

מבטח
מושבות לביטוח חקלאי־הדדי אגודה שיתופית בע"מ
לראש המועצה בנתיבות
למוסדות ולתושבים
ברכת כה לח"י
יהי"ר ותמשיך נתיבות
בתנופת הפיתוח והיצירה

מתפרת הנתיב בע"מ
אזור התעשיה נתיבות * טל' 94433
מברכת את
ראש המועצה
ראשי המוסדות
ותושבי העיירה
לנתיבות בת הח"י
כה לחי, להמשך פיתוח
שגשוג גשמי ורוחני
הנהלת המפעל
והעובדים

פרס־דם
סוכנות לביטוח בע"מ
רח' ירושלים — מול המועצה ● טל' 94004 נתיבות
ברכותינו לנתיבות
בהגיעה לח"י שנים
כה לח"י
בנימין סופר